

ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

γραφία

ΔΙΑ ΤΗΝ Ε΄ ΤΑΞΙΝ
ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ & ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΛΥΚΕΙΩΝ

Ι. Σ Α Ρ Ρ Η
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

Σπύρος Ι. Παπασπύρου
Ζωγράφος
Καθηγητής Εφαρμογών ΤΕΙ/ΗΠ.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΜΙΧΑΗΛ Σ. ΖΗΚΑΚΗ
ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
ΑΘΗΝΑΙ 1935

18926

Handwritten scribble or signature in the top left corner.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ (ΙΤΥΣ)

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ Η ΓΗ

1. ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΚΑΙ Η ΕΞΑΠΛΩΣΙΣ ΑΥΤΩΝ ΕΠΙ ΤΗΣ ΓΗΣ

Ἡ εξέλιξις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Πρῶ οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι εἶδον κατὰ πρῶτον τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, ἡ ἐπιστήμη δὲν κατώρθωσε ἀκόμη νὰ ἐξακριβώσῃ. Οἱ μὲν παραδέχονται ὅτι πατρὶς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους εἶναι ἡ Ἀσία, ἄλλοι ἡ Ἀφρικὴ, ἄλλοι ἡ Εὐρώπη καὶ ἄλλοι ἡ Ἀμερικὴ. Ἐπίσης δύσκολον εἶναι νὰ μάθωμεν καὶ ἀπὸ πότε ζῆ ὁ ἄνθρωπος, διότι δὲν δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν τὸν χρόνον κατὰ τὸν ὅποιον ὁ πρόανθρωπος ἔγινε πρωτόγονος ἄνθρωπος. Συμβαίνει ἀκριβῶς, ὅτι καὶ διὰ τὴν ἡλικίαν τοῦ ἀνθρώπου, δηλ. δὲν δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὥραν κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ παῖδες γίνονται ἄνδρες. Ὡς ἀρχαιότατον ἀνθρώπινον λείψανον θεωρεῖται σήμερον ἡ κάτω σιαγὼν τοῦ Κανάμ καὶ τὰ κρανία τῆς Κανγέρας, εὑρεθέντα ἐν τῇ Ἀνατ. Ἀφρικῇ καὶ ἀνήκοντα εἰς τὴν πλειόκαινον ἐποχὴν τοῦ τριτογενοῦς αἰῶνος. Ἀρχαία ἐπίσης εἶναι ἡ κάτω σιαγὼν τοῦ ἀνθρώπου τῆς Ἀἰδε λ. βέργ, ἡ ὁποία εὑρέθη εἰς βάθος 25 μ. πλησίον τῆς γερμανικῆς αὐτῆς πόλεως. Ὑπολογίζεται ὅτι ἔχει ἀρχαιότητα 200000 ἐτῶν, δηλ. ἀνάγεται εἰς μίαν τῶν ἀρχαιοτέρων περιόδων τῆς παγετώδους ἐποχῆς. Ὀλίγον νεώτερος εἶνε ὁ ἄνθρωπος τοῦ Νεανδερτάλ, τοῦ ὁποίου μέρος κρανίου εὑρέθη εἰς τὴν κοιλάδα Νεανδερ πλησίον τῆς Ντύσελδορφ. Ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἄλλα λείψανα ποῦ εὑρέθησαν φαίνεται ὅτι ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος ἦτο ἄγριος καὶ κοντόχονδρος· τὸ μέτωπον τοῦ κρανίου του ἔκλινε πρὸς τὰ ὀπίσω. Ὁ πολιτισμὸς του ἦτο εἰς κατωτάτην βαθμίδα. Τὰ ὄπλα καὶ τὰ ἐργαλεῖά του κατασκευάζε ἀπὸ πυρρίτιν λίθον καὶ ἀργότερον ἀπὸ ὄσπουν. Εἶχε μεγάλην ὁμοιότητα μὲ τὸν σημε-

ρινόν Αυστραλόν. Τὸ σῶμά του ἐσκέπαζε μὲ τὰ δέρματα τῶν ζώων, τὰ ὅποια ἐφόρευεν.

Ταῦτα ὅμως δὲν ἔγιναν εὐθὺς ἐξ ἰρχῆς, ἀλλὰ κατόπιν μεγάλων ἀγώνων καὶ πείρας χιλιάδων ἐτῶν. Οἱ ἄνθρωποι ἔζων καὶ κατὰ τὴν τριτογενῆ ἐποχὴν ἐντὸς δασῶν, χωρὶς ἐργαλεῖα καὶ ὄπλα, ἀκριβῶς ὅπως τὰ ζῷα. Ἐτρεχον μεμονωμένοι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ζητοῦντες ἀγρίους καρπούς καὶ ἐδώδιμα χόρτα, διότι δὲν εἶχον κάμει ἀκόμη ἀνακαλύψεις διὰ τὰς ἀνάγκας αὐτῶν Ἡ χρῆσις τοῦ πυρὸς ἦτο ἀκόμη ἄγνωστος καὶ δὲν ἐγνώριζον νὰ παρασκευάζουν τροφάς· πολλοὶ ἀπέθνησκον τὸν χειμῶνα ἀπὸ τὸ ψῦχος καὶ ἀπὸ τὴν πείναν. Ἀργότερον ὅμως ἔταν ἀπὸ τὴν πείραν τὴν ζωῆς ἔγιναν φρονιμώτεροι, κατέφυγον εἰς σπήλαια· ἐκεῖ ἐμάζευον καρπούς, διὰ νὰ τοὺς ἔχουν τὸν χειμῶνα. Ὅτε δὲ ἔμαθον τὴν χρῆσιν τοῦ πυρὸς καὶ ἐφευρέθησαν αἱ πρῶται τέχναι, ἤρχισαν νὰ ἀποκτοῦν ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ τὰς ἄλλας γνώσεις Ὡστε διδάσκαλος τοῦ ἀνθρώπου ὑπῆρξεν ἡ ἀνάγκη. Ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος τῆς Εὐρώπης, ἴσως δὲ καὶ ἄλλων βορείων τόπων, ὑπέφερε πολὺ κατὰ τὴν περίοδον τῶν παγετώων ἀπὸ τὸ ψῦχος. Διὰ τοῦτο ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἀνθρώπου ἤρχισε ταχέως ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς παγετώδους ἐποχῆς, δηλ. 10000 ἔτη περίπου πρὸ τῶν σημερινῶν χρόνων. Ἀπὸ τότε ἤρχισε νὰ κατασκευάζη τελειότερα ὄπλα ἀπὸ λίθον καὶ ἀγγεῖα ἀπὸ πηλόν. Παραλλήλως πρὸς τὰς ἐφευρέσεις ταύτας ἐβάδιζε καὶ ἡ πνευματικὴ αὐτοῦ ἀνάπτυξις. Κατ' ἀρχὰς ἔλειπεν ἡ ἔναρθρος γλῶσσα, ἀνεπτύχθη δὲ αὕτη διὰ νὰ χρησιμεύῃ εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν σκέψεων καὶ τὴν προφορικὴν παράδοσιν. Τεραστίαν πρόοδον ἐσημείωσεν ἡ ἐφεύρεσις τῆς γραφῆς, ἡ ὅποια καὶ αὕτη ὑπέστη ἐξέλιξιν προοδευτικὴν. Ὁ ἄνθρωπος τῆς περιόδου ταύτης ὑπέστη ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς παγετώδους ἐποχῆς ὀνομάζεται προϊστορικός, καὶ ὠμοίαζε πολὺ μὲ τὸν σημερινὸν Εὐρωπαῖον.

Ἡ ἐξάπλωσις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐπὶ τῆς γῆς.
Ὁ ἄνθρωπος ἤδη κατὰ τὴν παγετώδη ἐποχὴν κατελάμβανε μεγάλην ἔκτασιν εἰς τὴν γῆν· τοῦτο δεικνύουν τὰ πολλὰ αὐτοῦ εὐρεθέντα λείψανα εἰς ὄλας τὰς ἡπείρους. Ἀπὸ τοῦ ὅμως ἤρχισεν ἡ ἐξάπλωσις αὐτοῦ δὲν ἠξεύρομεν, διότι ἡ ἀνθρωπότης εἶνε ἀρχαιότερα τῆς σημερινῆς διανομῆς τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θα-

λάσσης, ή δὲ τότε διανομὴ τῶν κλιμάτων ἦτο διάφορος τῆς σημερινῆς. Κατὰ τὴν παγετώδη ἐποχὴν ὑπῆρχον γέφυραι ξηρᾶς, αἱ ὁποῖαι δὲν ὑφίστανται πλέον. Τοιαῦται γέφυραι ἦσαν μία ἀπὸ τῆς Σικελίας εἰς τὴν Τυνησίαν, ἄλλη ἀπὸ τὰς Πέραιν Ἰνδίας διὰ τῶν Μαλαϊκῶν νήσων εἰς τὴν Αὐστραλίαν, τρίτη δὲ τοῦ Βεριγγείου πορθμοῦ εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Αἱ πρῶται μόνιμοι κτιοικαί εἰς τὴν Εὐρώπην μετὰ τὴν υποχώρησιν τῶν παγετῶνων ἦσαν εἰς τὰς ἀνοικτὰς περιοχὰς τοῦ χοῶς (λές), ὅποτε ἀκόμη ἡ ἐποχὴ ἦτο πτωχὴ εἰς δένδρα. Τοιαῦται εἶνε οἱ γεολιθικοὶ οἰκισμοὶ τῆς Μοραβίας, τῆς Βοημίας, τῆς κάτω Αὐστρίας καὶ τῆς Ρωσσίας. Οἱ μετὰ τούτους προϊστορικοὶ οἰκισμοὶ ἦσαν εἰς περιοχὰς ἀνοικτὰς ἀπὸ δάση ἢ ἡμιανικτούς, ὅπως εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Μεσογείου θαλάσσης, εἰς τὴν Νοτιοδυτικὴν Γαλλίαν, εἰς τὸ Μεξικὸν καὶ εἰς τὴν Περουβίαν. Κατὰ τὰς ἀρχαιοτάτας αὐτὰς μετακείσας, ὅσαι ὁμάδες παρέπεσαν εἰς τὰ δάση καὶ ἔλη, ἔμειναν περιωρισμέναι εἰς ἀραιὰς οἰκῆσεις καὶ ὁ πολιτισμὸς τῶν παρέμεινε χαμηλός. Ἐπίσης ὅσοι ἐπροχώρησαν διὰ δυσθᾶτων περιοχῶν, διὰ ὄρέων, δασῶν καὶ ἐρήμων εἰς τὰ ἔσχατα τῶν ἡπείρων, ἔχασαν τὴν συνοχὴν μὲ τοὺς ἄλλοτε συγγενεῖς τῶν καὶ αὐτοὶ σήμερον δεικνύουν τὰς κατωτάτας βαθμίδας τοῦ πολιτισμοῦ. Τοιοῦτοι εἶναι εἰς τὴν Ἀφρικὴν οἱ Ὀστεντότοι, οἱ Βουσμάνοι, οἱ Πυγμαῖοι, εἰς τὴν Κεϋλάνην οἱ Βέδδοι, εἰς τὴν Αὐστραλίαν οἱ Αὐστραλοὶ οἱ Μελανήσιοι κ. ἄ. Εἰς τινὰς ἐξ αὐτῶν ἡ ἀπομόνωσις τῶν ἀπὸ τὸν ἄλλον κόσμον προῆλθε ἀπὸ τὴν ἐξαφάνισιν τῶν γεφυρῶν (Αὐστραλοί). Ἡ Αὐστραλία μὲ τοὺς ἰθαγενεῖς καὶ τὸ ζωϊκὸν θασίλειον ἔχει τοὺς ἀρχαιοτάτους καὶ εἰς πλέον χαμηλὴν βαθμίδα εὐρισκομένους τύπους. Κατὰ τὴν ἱστορικὴν ὁμῶς ἐποχὴν ἡ ὄψις τῆς ξηρᾶς καὶ αἱ κλιματικαὶ ζῶναι ἦσαν σχεδὸν αἱ αὐταὶ μὲ τὰς σημερινὰς. Οἱ ἀρχαιότεροι ἱστορικοὶ πολιτισμοὶ κεῖνται εἰς τὰς θερμὰς παραποταμίας ὀάσεις τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Αἰγύπτου, εἰς τὰς ὁποίας ἐπιμελὴς ἀρδευσίς ἀναπτύσσει πλουσίαν καλλιέργειαν. Ἀδῶ ἐπυκνοῦτο ὁ πληθυσμὸς καὶ ἐκανονίζοντο τὰ ἐπαγγέλματα τῶν κατοίκων κατὰ τὴν πεῖραν ἐνὸς ἐκάστου καὶ ἐτελειοποιοῦντο αἱ ἱκανότητες αὐτῶν. Ἡ πνευματικὴ ἐξέλιξις τῆς ἀνθρωπότητος συνετελέσθη ταχύτερον εἰς τὰ θετύπεδα κατὰ τὸν Εὐφράτην, τὸν Νεῖλον, τὸν Γάγγην καὶ τὸν

Χοαγχώ. Ὁ παρὰ τὸν Εὐφράτην καὶ τὸν Νεῖλον πολιτισμὸς μετεδόθη εἰς τοὺς Φοίνικας, τοὺς Ἑλληνας καὶ εἰς ἄλλους μεσογειακοὺς λαοὺς. Ἄλλ' αἱ εὐρεταὶ ἐκτάσεις τῶν ἐρήμων καὶ τῶν ἀκατοικήτων ὁρέων, τὰ ὅποια χωρίζουν τὰς μεσογειακὰς χώρας ἀπὸ τὰς τοῦ Γάγγου καὶ αὐτὰς πάλιν ἀπὸ τὰς τοῦ Χοαγχώ, ἐμπόδιζον τὴν ἀμειβαλὰν ἐπίδρασιν τῶν πολιτισμῶν, καὶ διὰ τοῦτο ὁ Ἰνδικὸς πολιτισμὸς καὶ ἀκόμη περισσότερον ὁ τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς ἀνέκαθεν ἦσαν ἠεχωρισμένοι ἀπὸ τὸν μεσογειακὸν κόσμον. Ἐπίσης τὰ κράτη τῶν Ἀστέκων καὶ τῶν Ἰνκα ἔμμενον ἄγνωστα εἰς τὸν παλαιὸν κόσμον μέχρι τοῦ αἵωνος τῶν ἀποκαλύψεων.

Οὕτω σήμερον τὰς κατωτάτας βαθμίδας τοῦ πολιτισμοῦ ἔχουν οἱ εὐρισκόμενοι εἰς τὰ νότια μέρη τῆς γῆς, εἰς τὰ βορειοανατολικά τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ εἰς τὰ ἐσωτερικά τῶν ἀρχηγόνων δασῶν. Ἀνωτέραν βαθμίδα ἔχουν οἱ κατοικοῦντες κατὰ τὸ κράσπεδον τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ νοτίως τῶν ἐρήμων οὗτοι εἶναι οἱ Νιγηρῆται τῆς Ἀφρικῆς καὶ οἱ Δραβίται τῶν Ἑντεῦθεν Ἰνδιῶν. Τὴν ἀνωτάτην βαθμίδα ἀποτελοῦν οἱ Εὐρωπαῖοι καὶ οἱ Μογγόλοι. Κατὰ τὰς δύο τελευταίας ἑκατονταετηρίδας ἤρχισεν ἀποικισμὸς ἢ μεγάλη μετανάστευσις ἐκ τῆς Εὐρώπης πρὸς ὄλην τὴν γῆν, καὶ ἰδίως εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὴν Αὐστραλίαν. Ἐνῶ δὲ πρὸ 100 ἐτῶν ἐκ τῶν 250 ἑκατ. Εὐρωπαίων ἦσαν εἰς τὰς ἄλλας ἠπείρους μόνον 15 ἑκατ., σήμερον ἐκ τῶν 650 ἑκατομ. 750 ἑκατομ. κατοικοῦν εἰς αὐτάς. Καίτοι ὅμως οἱ τοιοῦτοι ἀποικισμοὶ ἐνώνουν τοὺς νέους λαοὺς μὲ τοὺς παλαιούς καὶ οἱ διάφοροι πολιτισμοὶ ἐπηρεάζονται ἀναμεταξύ των, ἐν τούτοις καὶ σήμερον ὑπάρχουν λαοὶ διαφόρων βαθμίδων πολιτισμοῦ κατοικοῦντες πλησίον ἀλλήλων, ἀκόμη δὲ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ περιοχῇ.

2. Αἱ Φύλαι καὶ ἡ Διασπορά τῶν Ἀνθρώπων

Αἱ διαιρέσεις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Τοὺς ἀνθρώπους διαιροῦμεν 1) εἰς φυλάς, δηλ. κατὰ διαφορὰς πού ἔχει ἡ διάπλασις τοῦ σώματος αὐτῶν καὶ ἡ πνευματικὴ των κατάστασις, 2) εἰς λαοὺς, κατὰ τὴν καταγωγὴν αὐτῶν καὶ τὴν γλῶσσαν, 3)

εις ἔθνη κατὰ τὴν γενικὴν αὐτῶν *ἱστορίαν*, 4) εις *θηροσκευτικὰς* *κοινωνίας*, κατὰ τὴν ἀντίληψιν αὐτῶν περὶ τοῦ κόσμου, καὶ 5) εις *κατὰ φύσιν* λαοὺς ἢ *πολιτικμένους*, ἀναλόγως τῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν.

Αἱ φυλαί. Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐξαπλώσεως τῶν ἀνθρώπων ἐγεννήθησαν καὶ αἱ διάφοροι φυλαὶ αὐτῶν, διότι ἦσαν ἐκτεθειμένοι εις τὴν ἐπίδρασιν τῆς φύσεως ἢ ὁποῖα τοὺς περιέβαλεν. Οἱ ἄνθρωποι διακρίνονται εις φυλάς κατὰ τὸ χρῶμα τοῦ δέρματος, τὸ τρίχωμα, τὸν σχηματισμὸν τοῦ κρανίου, τὸ μέγεθος τοῦ σώματος καὶ τὸ εἶδος τῆς νοήσεως: Συνήθως διακρίνουν ὃ κυρίας φυλάς, ἄλλοι δὲ μὲν 3. διότι τὴν Ἀμερικανικὴν φυλὴν καὶ τὴν Μαλαϊκὴν ὑπάγουν εις τὴν Κιτρίνην.

Ἡ *λευκὴ φυλὴ* (ἢ *Καυκασία*) περιλαμβάνει σχεδὸν τὸ ἕμισυ ὄλων τῶν ἀνθρώπων, (1 δισεκ.). Μὲ αὐτὴν εἶναι ἀναμεμιγμένοι πολλαὶ παλαιότεραι φυλαί. Κατὰ τὴν γλῶσσαν ποὺ ἔχουν διακρίνονται εις Ἀρίους ἢ Ἰνδογερμανοὺς, εις Σημίτας καὶ εις Χαμίτας Ἀριοὶ εἶναι κατ' ἐξοχὴν οἱ Ἰνδοὶ καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι οἱ τελευταῖοι οὗτοι. ὡς γνωρίζομεν εἶναι ἐξηπλωμένοι εις ὄλον τὸν κόσμον. Τὸ χρῶμα τοῦ δέρματός των εις τὴν Βορείαν Εὐρώπην κλίνει πρὸς τὸ λευκόν, ἐνῶ ὅσοι οὗτοι εὐρίσκονται νοτιώτερον τόσον γίνεται μελαφόν, πολὺ δὲ περισσότερον εις τὴν Βορείαν Ἀφρικὴν καὶ τὴν Ἀραβίαν, Ἐπίσης χαρακτηριστικὰ τῆς λευκῆς φυλῆς εἶναι αἱ μακρὰί τρίχες, ὁ πῶγων καὶ ἡ μετρία ἐξόγκωσις τῶν χειλέων.

Ἡ *Κιτρίνη ἢ Μογγολικὴ φυλὴ.* Εἰς αὐτὴν ἀνήκουν περὶ τὰ 700 ἑκατομ. ἀνθρώπων, ἀλλὰ δὲν εἶνε ὄλοι ὁμοίμορφοι. Τὸν μεγαλύτερον ἀριθμὸν ἔχουν οἱ Κινέζοι τῶν ὁποίων ἡ γλῶσσα διαφέρει πολὺ ἀπὸ τὴν γλῶσσαν τῶν λευκῶν. Ἐνα κινεζικὸν γράμμα δεικνύει ὀλόκληρην προφερομένην συλλαβὴν. Οἱ Ἰάπωνες οἱ Νότιοι Κινέζοι καὶ ἰδίως οἱ Ἰνδοκινέζοι ἔχουν ἀναμιχθῆ μετὰ Μαλαϊκόν. Εἰς τὴν Μογγολικὴν φυλὴν ἀνήκουν καὶ οἱ εις τὴν Κεντρικὴν καὶ Δυτικὴν Ἀσίαν κατοικοῦντες ἀκόμη δὲ καὶ μερικοὶ εις τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Β. Ἀμερικὴν, ὅπως οἱ Τουγκοῦσοι, οἱ Θιβέτιοι, οἱ Κιργίσιοι, οἱ Τοῦρκοι, οἱ Μαγιάροι, οἱ Φίννοι καὶ οἱ Ἑσκιμῶσι. Ὅσον περισσότερον οἱ Μογγόλοι κατοικοῦν πρὸς Δ. τόσον περισσότερον ἔχουν ἐξαριω-

θῆ, ὅπως οἱ Φίννοι, οἱ Οὐγγροι καὶ οἱ Βούλγαροι διὰ τοῦτο εἰς αὐτοὺς δὲν διακρίνονται τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ πού ἔχει ἡ φυλὴ αὐτή. Τὸ χρῶμα τοῦ δέρματός των εἶνε ἀπὸ κίτρινον ἕως μελαψόν, ἡ κόμη των μαύρη καὶ σκληρά, στεροῦνται δὲ γενείων. Ἡ ρίς εἶνε σιμή, τὰ μῆλα τῶν παρειῶν ἐξέχουν. συνήθως δὲ οἱ ὀφθαλμοὶ εἶνε μακρότεροι μὲ λοξὴν διάταξιν.

Ἡ Μαλλαϊκὴ φυλὴ Ὁμοιάζει μὲ τὴν Μογγολικὴν καὶ μαζῆ μὲ τοὺς *Πολυνησίους* καὶ *Μικρονησίους*, οἱ ὅποιοι εἶνε συγγενεῖς των, ἀριθμοῦν 70 περίπου ἑκατομύρια. Ἔχουν χρῶμα μεταξὺ ξανθοῦ καὶ μελαχροινοῦ καὶ κόμην μαύρην καὶ οὐλῆν. Ἡ ρίς εἶναι πλατεῖα, τὸ στόμα των μέγα καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ λοξοί.

Καὶ ἡ **Ἀμερικανικὴ** φυλὴ παρουσιάζει ὁμοιότητος μὲ τὴν Μογγολικὴν καὶ ἀριθμεῖ 40 ἑκατομ. Τὸ δέρμα των εἶναι κιτρινό-μαυρον ἀλλὰ μερικοὶ τὸ δάφουν καὶ γίνεται κόκκινον, διὰ τοῦτο οἱ Ἰθαγενεῖς αὐτοὶ κάτοικοι τῆς Ἀμερικῆς ὠνομάσθησαν *Ἐρυθρόδερμοι*. Τὸ μέτωπόν των εἶναι χαμηλόν, ἡ ρίς των σιμή καὶ ὀξεῖα, τὰ χεῖλη πεπιεσμένα καὶ τὰ μῆλα τῶν παρειῶν ἐξογκωμένα.

Ἡ **Μαύρη φυλὴ**. Αὕτη περιλαμβάνει τοὺς Νιγητάς, οἱ ὅποιοι κατοικοῦν πρὸς Ν. τῆς ἐρήμου Σαχάρας, καὶ διαιροῦνται κατὰ τὴν γλῶσσαν εἰς *Σουδανούς* καὶ *Μπαντοῦ*. Κατοικοῦν ἀκόμη καὶ εἰς τὴν Ἀμερικὴν (ἐν ἔλῳ 120 ἑκατ.) Μαῦροι ἀκόμη, ἀλλ' ἄσχετοι μὲ τοὺς Νιγητάς, εἶναι οἱ *Δραβίδοι* τῶν Ἰνδιῶν (70 ἑκατ.) οἱ *Μελανῆσοι* καὶ οἱ *Παπούα* (2 ἑκατ.)

Ἰδιαιτέροι λαοί. Πλὴν τῶν κυρίων φυλῶν ὑπάρχουν καὶ λαοί, οἱ ὅποιοι ζοῦν κατὰ πρωτόγονον τρόπον καὶ εὐρίσκονται εἰς κατωτάτην βαθμίδα πολιτισμοῦ. Τοιοῦτοι εἶνε οἱ *Πυγμαῖοι*, οἱ ὅποιοι ζοῦν εἰς τὰ ἀρχέγονα δάση τῆς Ἀφρικῆς, οἱ *Βουσιάνοι* τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς, οἱ *Βέδδα* εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Κεϋλάνης, οἱ *Νηγηῤτες* εἰς τὰ βόθρη τῆς Ἰνδονησίας καὶ οἱ *Αὔστοραλοί*. Ὁλῶν τούτων ὁ ἀριθμὸς ὑπολογίζεται εἰς 30 ἑκατ. Οἱ λαοὶ αὐτοὶ εἶνε πιθανῶς λείψανα ἀπὸ παλαιὸν ἰδιαιτέρον γένος ἀνθρώπου καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον θάινε, πρὸς ἐξαφανισμόν.

Ἄσκ. — 1. Περιγράψατε σωματικὰ χαρακτηριστικὰ τῶν σπουδαιότερων ἀνθρωπίνων φυλῶν. — 2. Διακρίνατε τὰς διαφο-

ράς, τὰς ὁποίας συνητήσατε εἰς ταξείδιον μεταξὺ γνωστῶν τύπων κατὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ σώματος, τὴν μορφὴν τοῦ κρανίου, τὸ χρῶμα τῆς κόμης καὶ ἄλλων σωματικῶν γνωρισμάτων.

■ **Ἡ γεωγραφικὴ διασπορὰ τῶν ἀνθρώπων.** Ὁ ἀριθμὸς ὄλων τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς ὑπολογίζεται σήμερον εἰς 2.100 ἑκατ. Ἡ διαμονὴ ὅμως αὐτῶν εἶναι λίαν ἀκανόνιστος (βλ. Πίν. 1). Εἰς τέσσαρας περιοχὰς ἢ πυκνότης εἶναι πολὺ μεγάλη. Τοῦτο προέρχεται κατὰ πρῶτον ἀπὸ τὴν εὐφορίαν τοῦ ἐδάφους καὶ τὸ ὑγιεινὸν κλίμα. Διὰ τοῦτο αἱ δύο περιοχαὶ τῶν μουσσῶνων εἰς τὴν Ἀνατολικὴν καὶ Νοτιαν Ἀσίαν φιλοξενοῦν τὸ ἥμισυ σχεδὸν ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος. Δεύτερον προέρχεται ἀπὸ τὴν βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν συγκοινωνίαν, ὅταν ὅμως δοηθεῖ εἰς ταῦτα ὑγιεινὸν κλίμα, ὀρυκτὸς πλοῦτος τοῦ ἐδάφους καὶ σχετικὴ αὐτοῦ εὐφορία. Διὰ τοῦτο αἱ ἄλλαι δύο τοιαῦται περιοχαὶ εὐρίσκονται εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ εἰς τὴν πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸν πλευρὸν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς. Χωρὶς σχεδὸν ἀνθρώπους εἶναι αἱ ἔρημοι καὶ τὰ ἀρχέγονα δάση. Ὁ ἄνθρωπος προτιμᾷ νὰ κατοικῇ εἰς ἀνοικτὰς χώρας μὲ πτωχὰ δάση καὶ εἰς κλίμα ὅσον τὸ δυνατὸν εὐκρατον. Διὰ τοῦτο κατοικοῦν κυρίως εἰς τὴν εὐκρατον ζώνην καὶ τὰς παραθαλασσίους περιοχὰς. Οἱ Εὐρωπαῖοι κατοικοῦν ὅλοι σχεδὸν μεταξὺ τῶν ἰσοθέρμων γραμμῶν τῶν 0^ο καὶ 20^ο, διότι ἡ ὑψηλὴ θερμοκρασία καὶ ἡ ὑγρασία τῶν τροπικῶν χωρῶν εἶναι δι' αὐτοὺς θανατηφόρος. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἰθαγενεῖς ἔχουν ἐδῶ μεγάλην θνησιμότητα καὶ διὰ τοῦτο ὁ πληθυσμὸς αὐτῶν, παρ' ὅλον τὸν μέγαν ἀριθμὸν γεννήσεων, ὀλίγον αὐξάνει. Εἰς τὰς χώρας αὐτὰς εὐνοϊκὰ εἶναι μόνον τὰ ὑψίπεδα εἰς τὰ ὁποῖα οἱ ἰθαγενεῖς, ὡς οἱ Ἀστέκοι εἰς τὸ Μεξικὸν καὶ οἱ Ἰνκας εἰς τὴν Περουβίαν καὶ Βολιβίαν, εἶχον ἄλλοτε φθάσει εἰς ὑψηλὸν πολιτισμὸν.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἀνθρώπων κατὰ τὰς δύο τελευταίας ἑκατονταετηρίδας ηὐξήθη πολὺ. Τῷ 1750 ἦτο περίπου 600 ἑκατομ., τῷ 1850 1 δισεκατ., τῷ 1900 σχεδὸν 1600 ἑκατ. Ἡ ταχεῖα αὐτὴ αὐξησης ἐξηγεῖται ἀπὸ τὴν ἐπιτυχήν καταπολέμησιν τῶν λοιμῶν καὶ τῆς θνησιμότητος τῶν παιδῶν, ὡς καὶ ἀπὸ τὴν ἐπέκτασιν τῶν κατοικουμένων τόπων διὰ τῆς ἐκχερσώσεως δασῶν, ἀπὸ τὰς τεχνητὰς ἀρδεύσεις κλπ. Οὕτω διὰ τῆς

αυξήσεως του καλλιεργουμένου εδάφους, δια της καλλιτερεύσεως του ποιου αυτού, και εν γενει δια της αυξήσεως της παραγωγής, κατωρθώθη επως η ανθρωπότης λαμβάνη τα αναγκαία μέσα δια την συντήρησίν της. Όσον περισσότεροι κλάδοι βιοπορισμού προστίθενται εις την καλλιέργειαν της γης, τσον ανέρχεται η πυκνότης του πληθυσμού. Εις την Δυτικήν και Μέσην Ευρώπην υπάρχουν περιοχαί πλήρεις πόλεων και εις μεμοναμένα βιομηχανικά μέρη η πυκνότης του πληθυσμού αυξάνει εις 1000 και πλέον ανθρώπους. Και εμως δέν έχει επέλθη ακόμη ο υπερπληθυσμός χάρις εις την ευνοϊκήν οικονομικήν θέσιν και την ελευθέραν κίνησιν της εισαγωγής και εξαγωγής. Η τοιαύτη εμως συγκέντρωσις του πληθυσμού εις τας πόλεις, η οποία παρατηρεΐται εσχάτως, αποβαίνει εις βάρος της υπαίθρου, διότι η γεωργία παραμελείται. Αυτό παρατηρεΐται εις την Αγγλίαν επου τὰ 58 ο)ο του πληθυσμού κατοικεί εις τας μεγάλας και μετρίας πόλεις ως και εις τας Ηνωμένας Πολιτείας, την Γερμανίαν, τὸ Βέλγιον, την Ολλανδίαν. Και εις την Ελλάδα ο αστικός πληθυσμός είναι αρκετός (42 ο)ο). Πότε επέρχεται υπερπληθυσμός εις μίαν χώραν είναι ζήτημα της Πολιτικής Οικονομίας. Εις τας Ινδίας μία μόνη κοκή εσοδεία έχει αποτελεσμα την πείναν εκατομμυρίων κατοίκων, αν και προϊόντα (βάμβαξ, ερυζα, τέτον κ. α.) εξαγονται κατά μεγάλας μάζας. Οί πτωχοί κάτοικοι χώρας τινός αποφασίζουν και αποδημούν εις άλλους τόπους δια να ζήσουν. Αλλ' αν η αυξησις του πληθυσμού της ανθρωπότητος εξακολουθήση κατά τον ίδιον τρόπον, υπολογίζουν μερικοί ετι ο υπερπληθυσμός μέλλει να επέλθη μετά 300 ετη. Εν τῷ μεταξύ εμως η ανθρωπότης θα επεκταθῆ εις τας άραιώς κατοικημένας στεππας της θερμής ζώνης και των ευκράτων, τὰ δὲ άρχέγενα δάση θλ περιορισθουν δια της αποκοπῆς αυτών. Τὸ ετι ο πληθυσμός είναι δυνατόν δια καταλήλου φροντίδος να ανέλθη και εις τροπικὰς χώρας, παραδείγματα εχομεν την νῆσον Ιάβαν, η οποία υπό την Ολλανδικήν κυριαρχίαν παρουσιάζει πυκνότητα πληθυσμού 280 (η Ελλάδα 50) και την Φιρόζαν (υπό Ιαπωνικήν κυριαρχίαν) με πυκνότητα πληθυσμού 111. Αί φοβεραί επιδημιαί και οι πυρετοί τῶν

τροπικῶν εἶναι δυνατόν νὰ καταπολεμηθοῦν διὰ ἀποτελεσματικῶν μέσων. ●

* Ἀσκ. — 1. Χώρισε εἰς διάγραμμα τῆς γῆς τὰς 4 περιοχὰς τοῦ πυκνοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς. — 2. Διακρίναται τὰς περιοχὰς τῶν ἐρήμων καὶ τῶν ἀρχηγόνων δασῶν. — 3. Εἰς ποίας περιοχὰς τῆς Ἑλλάδος εἶναι σχετικῶς πυκνότερος ὁ πληθυσμὸς καὶ διατί.

Πίναξ 1. Ὁ πληθυσμὸς τῆς γῆς κατὰ ἠπείρους.

ἠπείροι	1800		1870		1925		1934	
	Πληθ. εἰς ἑκ.	Πυκνότης	Πληθ. εἰς ἑκ.	Πυκνότης	Πληθ. εἰς ἑκ.	Πυκνότης	Πληθ. εἰς ἑκ.	Πυκνότης
Εὐρώπη	188	19	306	31	475	48	510	48
Ἀσία	600;	14	700	16	1024	23,5	1100	25
Ἀφρική	73;	21;	100	34	132	5	145	6
Ἀμερική	21;	0,5	85	2	232	5	260	7
Αὐστραλία καὶ Ὠκεανία	1		4,4	0,5	8,6	1	10	1,1
Ἐν ἔλω πληθ.	883		1195		1591,6		2025	

Πίναξ 2. Ἀναλογία τοῦ καλλιεργουμένου ἐδάφους τῆς Εὐρώπης κατὰ κράτη (εἰς ἑκατοστὰ τοῦ ὅλου)

Χ ῶ ρ α ι	1910	1934	Χ ῶ ρ α ι	1910	1934
Ρωσσία	29,9	22,2	Αὐστρία	6,4	1,3
Γερμανία	14,5	13	Πορτογαλλία	1,3	1,4
Μ. Βρετ. καὶ Ἴρλ.	10,1	10,4	Ἑλβετία	1,2	1,3
Γαλλ.	8,8	8,5	Ἑλλάς	0,6	1,2
Ἰταλία	7,7	8,5	Βουλγαρία	1	0,8
Ἰσπανία	4,5	4,6	Σουηδία	0,8	0,8
Ρουμανία	1,6	3,8	Δανία	0,6	0,7
Βέλγ. ον	1,6	1,6	Νορβηγία	0,5	0,6
Ὀλλανδία	1,3	1,5			

3. ΑΙ ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΒΑΘΜΙΔΕΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΟΥ,

Υπό τὸ ὄνομα **πολιτισμὸς** ἐννοοῦμεν ὅλα τὰ ὕλικά καὶ πνευματικὰ ἀγαθὰ ποῦ ἔχει ὁ ἄνθρωπος· τὰ διακρίνομεν εἰς ἡθὴ ἔθιμα, τέχνην, θρησκείαν, γλῶσσαν, δίκαιον, βαθμὸν μορφώσεως κλπ. Ἐκαστον τούτων ἐξαρτᾶται πολὺ ἀπὸ τὸ εἶδος τῆς φύσεως, ἢ ὁποῖα περιβάλλει τὸν ἄνθρωπον· διὰ τοῦτο ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔχουν ὅλα τὰ ἀγαθὰ αὐτά, ἀλλὰ καὶ ὅσοι ἔχουν δὲν εἶνε εἰς ὅλους μὲ τὸν αὐτὸν βαθμὸν ἀνεπτυγμένα. Διὰ τοῦτο οἱ ἄνθρωποι κατὰ τὸν βαθμὸν τοῦ πολιτισμοῦ διακρίνονται 1) εἰς πρωτογενεῖς λαούς, 2) εἰς κατὰ φύσιν λαούς 3) εἰς ἡμιπολιτισμένους καὶ 4) εἰς πολιτισμένους.

1) Οἱ **πρωτογενεῖς** λαοὶ ἀρκοῦνται εἰς τὰ ἀπλά δῶρα, τῆς φύσεως διὰ τροφήν συλλέγουσιν καρπούς, βίβλας καὶ σκώληκας· διὰ τοῦτο περιπλανῶνται διαρκῶς καὶ δὲν ἔχουν ὠρισμένην κατοικίαν Ἐπίσης ἡ ἐνδυμασία των δὲν εἶνε πλήρης Εἶνε λαοὶ ἄγριοι μὲ μικρὰν ἀνάπτυξιν ἡθῶν καὶ θρησκείας. Ζοῦν κατὰ ὄρδᾶς εἰς τὰς ἀλμυρὰς στέππας, τὰς ἐρήμους καὶ τὰ δάση. Εἰς τὰς ἀπομεμακρυσμένας αὐτὰς περιοχὰς φαίνεται ὅτι ἐξετοπίσθησαν ἀπὸ ἄλλους. Τοιοῦτοι εἶνε οἱ **Κουβού** εἰς τὴν Σουμάτραν οἱ **Βουσμᾶνοι** καὶ οἱ **Πυγμαῖοι** εἰς τὴν Ἀφρικὴν κ. ἄ. Οἱ περισσότεροι ὁμοιάζουσιν μὲ τὴν ἐπομένην τάξιν.

2) Οἱ **κατὰ φύσιν λαοὶ** ζοῦσιν ἀπὸ τὸ κυνήγιον, τὴν ἀλιεῖαν ἢ τὴν σκαλιστικὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς διὰ τοῦτο αἱ κατοικίαι αὐτῶν εἶνε σταθερώτεραι ἀπὸ τοὺς πρωτογενεῖς λαούς, ἀλλ' ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ των εἰς τὰς περιοχὰς ποῦ μένουν εἶνε μικραὶ καὶ δὲν σχηματίζουν κράτη. Πιστεῦσιν εἰς εἰδωλα καὶ δαίμονας, διὰ τοῦτο ἡ τοιαύτη θρησκεία λέγετα **φετιχισμὸς** ἢ **δαιμονισμὸς**. Ἄλλοι ἔχουν παραδόξους θρησκευτικὰς ιδέας μὲ προλήψεις, ὅπως εἶνε ὁ τοτετισμὸς (ἐκ τῆς λέξεως τῶν Ἰνδιάνων τότεμ). Κυριώτεροι τῶν τοιούτων λαῶν εἶνε οἱ Ἰνδιάνοι τῆς Ἀμερικῆς, οἱ Ἑσκιμῶοι, οἱ Μαλαῖοι, οἱ Πολυνήσιοι καὶ μέγα μέρος τῶν Νιγηρῶν. Αἱ περιοχαὶ ποῦ κατοικοῦν περιορίζονται ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὑπὸ τῶν ἐπεκτεινομένων λευκῶν.

3) Οί *ήμιπολιτισμένοι* λαοί διακρίνονται εις *γεωργούς* και εις *ποιμένας*. Οί *γεωργοί* αυτοί μεταχειρίζονται τὸ ἄροτρον και ἔχουν κατοικίας σταθεράς. Εἶνε ἡ βαθμὴς τοῦ πολιτισμοῦ, κατὰ τὴν ὁποίαν μορφοῦνται κατὰ πρῶτον τὰ κράτη Ἡ βαρεῖα ἔργα σία τοῦ ἀρότρου ἀναγκάζει τὸν ἄνδρα νὰ μένη εἰς τὸν ἀγρόν, διὰ τοῦτο ἡ γυνὴ ἐπιδίδεται εἰς ἔργα οἰκιακά.

Οἱ ἡμιπολιτισμένοι γεωργοὶ προήχθησαν ἀπὸ τοὺς κατὰ φύσιν λαοὺς οἱ ὅποιοι ἐχρησιμοποιοῦν τὴν σκαπάνην διὰ φυτά, εἰς μέρη ποὺ ἠϋξανον ταῦτα ταχέως (εἰς τὰς τροπικὰς χώρας). Φαίνεται δὲ ὅτι κατ' ἀρχὰς μετεχειρίσθησαν τὸ ἄροτρον εἰς τὴν Πρόσθεν Ἀσίαν, χρησιμοποίησαντες βοῦς και ἄλλα ζῷα.

Οἱ δὲ *ποιμένες* εἶνε νομάδες δηλ. περιφέρονται μὲ τὰ ποιμνιά των χωρὶς πρόγραμμα, ὅπως και οἱ συλλέκται τῶν πρωτογενῶν λαῶν, ἀπὸ λειμῶνος εἰς λειμῶνα και ἀπὸ πηγῆς εἰς πηγὴν. Αἱ ἀνάγκαι τοῦ βίου αὐτῶν προσαρμόζονται πρὸς τὴν φύσιν. Ὡς κατοικίαν χρησιμοποιοῦν ἐλαφρὰς σκηνάς Ἡ κυριαρχία αὐτῶν εἰς ἐκτεταμένους χώρους ὅπου περιφέρονται ὀξύνει τὸ πνεῦμά των, ὅπως οἱ θαλασσοπόροι, οὕτω γίνονται και αὐτοὶ ἔμποροι. Ἐπειδὴ δ' ἔχουν τὴν ἀνάγκην τῶν γεωργῶν, ἐπιδιώκουν νὰ ὑποτάξουν τοὺς γεωργικοὺς λαοὺς, διὰ νὰ λάβουν ὡς φόρον ὑποτελείας τὸν ἀναγκαῖον ἄρτον. Διὰ τοῦτο τοιοῦτοι νομάδες ὑπῆρξαν μεγάλοι κατακτηταί. Ἡ κτηνοτροφία ἤρχισεν εἰς τὰς περιοχάς, ὅπου λόγῳ τῆς ξηρασίας ἢ καλλιέργεια τῶν φυτῶν εἶνε ἀδύνατος. Σήμερον οἱ ἡμιπολιτισμένοι λαοὶ οὗτοι εἶνε κυρίως εἰς τὰς στέππας τῆς Ἀσίας, εἰς τὰς ὑποτροπικὰς χώρας και τὰ μέσα γεωγραφικὰ πλάτη. Εὐρίσκονται ὁμως και εἰς τὰς ἐρήμους και τὰς ὑποπολικὰς χώρας.

4) Οἱ *πολιτισμένοι* λαοὶ προήχθησαν ἀπὸ τοὺς κατὰ φύσιν λαοὺς ζητήσαντες ὅσον τὸ δυνατόν νὰ γίνουν ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τὴν φύσιν. Ἡ γεωργία ἐτελειοποιήθη, αὕτη δὲ μετὰ τῆς κηπουρικῆς τρέφει μεγάλους πληθυσμοὺς κατοικοῦντας πλησίον ἀλλήλων. Οὕτως ἰδρύνονται αἱ πόλεις. Οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων διὰ τῆς ἐργασίας των ἀποκοτῶν κέρδη περισσότερα και ζητοῦν νὰ πολλαπλασιάσουν τὰς ἀνάγκας των ἀποσβέποντες εἰς εὐμάρειαν. Τὰς ἀπαιτήσεις αὐτὰς ἱκανοποιεῖ ἡ τέχνη και ἡ βιομηχανία. Αἱ μεταξὺ τῶν οἰκισμῶν διαφοραὶ ὁδηγοῦν τοὺς ἀνθρώπους εἰς

σταθερωτέραν δημιουργίαν κοινότητος και κράτους. Ἡ γραφή, οἱ νόμοι, αἱ τεχνικαὶ πρόοδοι και ἐπιστημονικαὶ κατευθύνσεις δημιουργοῦν πνευματικὴν ἀξίαν τοῦ πολιτισμοῦ. Οἱ ὑψηλότεροι πολιτισμοὶ διὰ μέσου τῶν αἰώνων διεμορφώθησαν εἰς διάφορα μέρη τῆς γῆς, ὅπου συνέτειναν πρὸς τοῦτο κατάλληλοι γεωγραφικοὶ ὄροι. Εἰς τοὺς σημερινούς χρόνους ἡ οἰκονομία τῶν μεγάλων ἀγρῶν ἔχει υποχωρήσῃ πρὸ τῆς βιομηχανίας και μέγα βῆμα τῆς προόδου εἶναι ἡ διὰ μηχανῶν καλλιέργεια. Μὲ τὴν πρόοδον δὲ τῆς μηχανῆς και τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν κατάρθωσαν οἱ ἄνθρωποι νὰ ἐπιτελέσουν κολοσσιαῖα ἔργα.

● **Πολιτισμικοὶ κύκλοι.** Αἱ κοιτίδες τῆς ὑψηλοτέρας ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρώπου ἦσαν σχεδὸν ὅλαι εἰς τὴν βορείαν ὑποτροπικὴν ζώνην. Μόνον ἡ ἐστία τοῦ Κινεζικοῦ πολιτισμοῦ κεῖται ἐν μέρει εἰς τὴν εὐκρατον ζώνην, ὁ δὲ Ἰνδικὸς πολιτισμὸς προεκτείνεται εἰς τὴν τροπικὴν. Εἰς τὴν τροπικὴν ζώνην κεῖνται ἐξ ὀλοκλήρου ὁ πολιτισμικὸς κύκλος τῶν Ἀστέκων, τῶν Ἰνκα κλ ἄλλ' οὗτοι, πλὴν τῶν Μάγια ἐν τῇ Γουατάνη και τῇ Γουατεμάλα, κεῖνται εἰς ὑψίπεδα, ὅπου τὸ τροπικὸν κλίμα μετριάζεται. Πλὴν τοῦ κλιματικοῦ τούτου ὄρου παρατηρεῖται ὅτι αἱ ἀρχαιότεραι κοιτίδες τοῦ πολιτισμοῦ ὑπῆρξαν εἰς ἐδάφη γυμνὰ βλαστήσεως ἢ μὲ ἀραιὰ δένδρα. Ἄν ἐξαιρέσωμεν τὸν πολιτισμὸν τῶν Μάγια, ἡ ἀρχὴ τοῦ πολιτισμοῦ ἐστηρίχθη εἰς τὴν τεχνητὴν ἄρδευσιν, διὰ τῆς ὁποίας παρήχθησαν οἱ καλλιεργημένοι ἀγροὶ και οἱ κῆποι. Ἡ πλήρης κόπων ἐπιστημονικὴ ἄρδευσις, ἡ ὁποία εἰς εὐφορον ἔδαφος και εἰς ὑψηλὴν σχετικῶς θερμοκρασίαν ὑπέσχετο πλούσιαν συγκομιδὴν, ἠνάγκαζε τοὺς ἀνθρώπους εἰς κοινὴν συνεργασίαν και ὑπεκίνει τὴν Ἐφορευτικότητα. Ἀπὸ τὴν γενικὴν αὐτὴν συμμετοχὴν εἰς τὰς ἐργασίας ἀνεπτύχθη πᾶσα πρόοδος, κρατικὴ, κοινωνικὴ, οἰκονομικὴ και πνευματικὴ.

Κατὰ ταῦτα δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν ὅς κύκλους, τοὺς ὁποίους ὀνομάζομεν **πολιτισμικούς**.

1) Ὁ **ἀνατολικὸς κύκλος** (100 ἑκατ. ἀνθρώπων). Ὁ ἀνατολικὸς πολιτισμὸς εἶχε τὴν ἀρχὴν του εἰς τὴν Αἴγυπτον και τὴν Μεσοποταμίαν. Ὁ Αἰγυπτιακὸς πολιτισμὸς περιελάμβανε στενὴν μόνον ποταμίαν ὅασιν ἐν μέσῳ τῆς ἐρήμου, ἡ ὁποία πα-

ρείχε φυσικήν εἰς αὐτὴν ἀσφάλειαν. Ὁ Μεσοποταμιακὸς πολιτισμὸς ὡσαύτως ἔκειτο ὡς ποταμία ὄχθεις ἐν μέσῳ ἀλμυρᾶς στέπης. Μόνον ἡ θέσις αὐτῆς ἦτο ἀνοικτή, διὰ τοῦτο κατ' ἐπανάληψιν ἡ Μεσοποταμία ὑπέστη τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Ἀράβων καὶ τῶν Ἀριανῶν. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς Μεσοποταμίας ἐξηπλώθησαν τὰ πρῶτα κατακτητικὰ κράτη τῆς γῆς καθ' ἑλλην τὴν πρόσθεν Ἀσίαν. Διὰ τῶν Φοινίκων ὁ κύκλος αὐτὸς τοῦ πολιτισμοῦ μετεδόθη εἰς μακροτέρας χώρας. Ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Μωάμεθ ἐξηπλώθη εἰς τὴν Πρόσθεν Ἀσίαν ὁ Ἀραβικο-ισλαμικὸς πολιτισμὸς, ὁ ὁποῖος σήμερον περιλαμβάνει ἑλλην τὴν Βορείαν Ἀφρικὴν, τὴν Πρόσθεν Ἀσίαν, τὸ βαθύπεδον τοῦ Τουράν καὶ μέγα μέρος τῶν Ἰνδιῶν. Τὸν πολιτισμὸν αὐτὸν δεικνύουν ἐνταῦθα τὰ τζαμιά καὶ οἱ μιναρέδες.

2) Ὁ Μεσογειακὸς πολιτισμὸς ἐπηρεάσθη πολὺ ἀπὸ τὸν ἀνατολικόν. Οὗτος δὲν στηρίζεται, ὅπως ὁ ἀνατολικός, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας, ἀλλ' εἰς τὴν ναυτικὴν καὶ ἐμπορικὴν κίνησιν διὰ μέσου τῆς Μεσογείου Θαλάσσης, ὥστε φυσικὸς παράγων τούτου ὑπῆρξεν ἡ θάλασσα. Ὁ Μεσογειακὸς πολιτισμὸς ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Ἀνατολικὸν τὰς βάσεις τῆς διὰ ἔρδεύσεως καλλιέργειας, ἀλλὰ τὸ χαρακτηριστικὸν αὐτοῦ εἶνε ἡ θαλασσία ἀνάπτυξις τῆς συγκοινωνίας καὶ τοῦ ἐμπορίου. Αἱ μικραὶ περιοχαί, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀποτελοῦνται αἱ χῶραι τῆς Μεσογείου, ἰδίως ἡ Ἑλλάς, δὲν ἠνύονον τὰς ἐκτεταμένας δεσποτείας, ὅπως συμβαίνει εἰς τὴν Ἀνατολήν, καὶ διὰ τοῦτο ἤικμασαν εἰς ταύτας μικρὰ κράτη ἐπὶ ἐλευθέρων βάσεων. Ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν πολιτισμικὸν αὐτὸν κύκλον ἀνεπτύχθη ἐλευθέρως καὶ πρὸ πάντων ὁ Ἕλληνας. Μόνον ἀργότερον εἰς τοὺς Ῥωμαϊκοὺς χρόνους, τὸ κράτος τῶν Ῥωμαίων (Imperium Romanum) περιέλαβεν ὅλας τὰς μεσογειακὰς χώρας, ἀλλὰ μόνον ὡς κράτος, διότι οἱ Ῥωμαῖοι κατακτηταὶ ἦσαν κατώτεροι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας εἰς τὸν πολιτισμὸν. Διὰ τοῦτο ὁ Μεσογειακὸς πολιτισμὸς ἀνεπτύχθη κυρίως ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας.

3) Ὁ Εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς (600 ἑκατ. ἄνθρ) ἐπηρεάσθη ἀπὸ τὸν Μεσογειακόν. Ἀλλὰ διὰ τοὺς διαφόρους γεωγραφικοὺς ὄρους ὁ πολιτισμὸς αὐτὸς διεπλάσθη μὲ νέον χαρακτῆρα. Τοῦτο δεικνύει ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν βορείων καὶ νοτίων Εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, μεταξὺ τῶν βορείων καὶ νοτίων ἀνθρώπων,

μεταξύ τῶν γοθτικῶν καὶ τῶν ἀρχαίων ἢ Χριστιανικῶν Ἑλληνικῶν ναῶν, μεταξύ τῶν Γερμανικῶν καὶ Ἑλληνικῶν θεῶν. Ὁ βόρειος ἄνθρωπος ἔπρεπε διὰ τὴν ὑπαρξίν του νὰ ἀναπτύξη μεγαλύτεραν δραστηριότητα παρὰ ὁ νότιος. Τοῦτο σὺν τῷ χρόνῳ τοῦ ἐπεφύλαττε προαγωγὴν. Ἡ ὠκεανεία αὐτοῦ θέσις μετὸν πλούσιον διαμελισμὸν τῆς βορειοδυτικῆς ἀκτῆς ἐπέτρεψε νὰ ἐπεκταθῇ ἡ δύναμις του πέραν τῆς θαλάσσης, Ἐνῶ ἄλλοτε ἡ Μεσόγειος ἐν τῷ κόσμῳ ἦτο τὸ κύριον θέατρον τῆς ἱστορίας καὶ τῆς συγκαιωνίας, σὺν τῷ χρόνῳ ἡ σημασίας αὐτῆς ὑπεχώρησε ἀπέναντι τῆς ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ κινήσεως. Σήμερον ἐν τῇ Εὐρώπῃ διαμορφοῦνται νέα κέντρα πολιτισμοῦ. Εἰς ἀκμὴν εἶναι ὁ **δυτικὸς Ἑυρωπαϊκὸς πολιτισμὸς** καὶ πρὸς ἀνατολὰς ὁ **ῥωσσικὸς**.

4. Ὁ **Ἰνδικὸς πολιτισμὸς** παρήχθη ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς μεταναστεύσεως Ἀρίων λαῶν κατὰ τὴν δευτέραν π. Χ. χιλιετηρίδα. Εἰς τὸ Ἰνδοστάν, τὴν εὐφορον καὶ κανονικῶς ποτιζομένην προσχωσιγενῆ χώραν, ἠδυνήθη νὰ κατοικήσῃ μέγας ἀριθμὸς ἀνθρώπων. Μόνον εἰς τὴν Πενταποταμίαν ἦτο ἀναγκαία τεχνητὴ ἄρδευσις. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἡ γεωργία ἀνεπτύχθη κατ' ἔκτασιν καὶ ὄχι ὅπως εἰς τὸν ἀνατολικὸν πολιτισμὸν κατ' ὁάσεις. Ἡ μεγάλη αὕτη περιοχὴ τῆς Ἰνδικῆς ζωῆς καὶ ὁ μέγας πληθυσμὸς ἐκ 320 ἑκατομ. ἐπροστάτευσαν μέχρι σήμερον τὸν πολιτισμὸν αὐτὸν ἀπὸ πάσης ξένης ἐπιδρομῆς ἢ εἰσβολῆς. Πλὴν τούτου συνετέλεσαν καὶ ἡ γεωγραφικὴ τῶν Ἰνδιῶν θέσις καὶ ὁ φυσικὸς αὐτῆς ἀποκλεισμὸς ἀπὸ τῶν γειτονικῶν χωρῶν. Οἱ κάτοχοι αὐτῶν, οἱ Ἄγγλοι, οὐδεμίαν ἐπίδρασιν κατώρθωσαν νὰ ἐπιφέρουν εἰς τὸν πολιτισμὸν τῆς χώρας. Ὁ χαρακτήρ τῶν Ἰνδιῶν διεμορφώθη κατὰ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ τροπικοῦ κλίματος, τὸ ὁποῖον χαλαρῶνει τὰς ἀνθρωπίνους ἐνεργείας. Οὕτως ὁ Ἰνδὸς ἀποστρέφεται πᾶν γήϊνον καὶ ποθεῖ τὴν «Νιρβάναν». Καὶ αὕτη ἡ πολιτικὴ των δυνάμις εἶναι ἀδρανής, ἢ δ' ἐθνικὴ των ἐνόττης ἐξασθενεῖ ἀπὸ τὴν διαίρεσιν εἰς πολλὰς κληρονομικὰς τάξεις, φυλὰς καὶ θρησκείας. Ὁ Βουδδισμὸς, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη ἐδῶ, εἶναι σήμερον ἐξηπλωμένος εἰς τὸ Θιβέτ, εἰς τὰς Ἐκείθεν Ἰνδίας καὶ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἀσίαν.

5. Ὁ **πολιτισμὸς τῆς Ἀπω Ἀνατολῆς** (350 ἑκατ. κατ.).

Ἡ φυσικὴ αὐτοῦ θάσις ἦτο ὁ εὐφορος χοῦς, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ ἄνθρωπος εὐρίσκετο ἐνωρὶς εἰς ἀγῶνας ἐναντίον τῶν καταστρεπτικῶν πλημμυρῶν. Ὁ Κινέζος εἰς τὸ εὐκρατον κλίμα τῆς κοιτίας του ἀνεπτύχθη εἰς δραστήριον ἄνθρωπον μὲ πρακτικώτερον πνεῦμα ἀπὸ τὸν Ἰνδόν. Ἰδρυσεν μέγα πολιτικὸν κράτος γεωργικόν. Ἀγαπᾷ περιπαθῶς τὸ πάτριον ἔδαφος, εἶπου θέλει καὶ νὰ θάπτεται. Ὁ Κινέζος λατρεύει τοὺς προγόνους καὶ φροντίζει νὰ κάμῃ ἄρρενας ἀπογόνους διὰ νὰ τὸν λατρεύουν μετὰ θάνατον. Ἀπὸ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ ἀπὸ τὴν εὐφορίαν τοῦ ἐδάφους ἔχει αὐξήσῃ τόσον πολὺ ὁ πληθυσμὸς τῶν Κινέζων. Οἱ Ἰάπωνες διακρίνονται ἀπὸ τοὺς Κινέζους εἰς τὰς προσπάθειάς των ἐπέτυχον περισσώτερον ἀπὸ ἐκείνους, διότι τοὺς βοηθοῦν τὰ φυσικὰ πλεονεκτήματα ποῦ ἔχει ἡ χώρα των, τὸ κλίμα καὶ ἡ μετὰ τῶν ξένων ἐπικοινωνία. Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἡ παλαιὰ μετὰξὺ αὐτῶν κοινωνικὴ διάκρισις ἔχει σχεδὸν ἐξαλειφθῆ.

6. Ὁ Ἀμερικανικὸς παλαιὸς πολιτισμὸς. Οὗτος διακρίνεται εἰς τὸν τῶν Ἀστέκων ἐν τῷ Μεξικῷ, τὸν τῶν Μάγια εἰς τὴν Γιουκατάνην καὶ τὸν τῶν Ἰνκας ἐν τῇ Περούβιᾳ καὶ τῇ Βολιβίᾳ. Αἱ ἐστὶν αὐταὶ παρὰ τὴν ἀπομεμακρυσμένην αὐτῶν θέσιν ἀπὸ τὸν ἀρχαῖον κόσμον, εἶχον περίπου τὰς ἰδίας φυσικὰς θάσεις. Καὶ ἐδῶ ἡ κυρία ἀρχὴ τῆς καλλιέργειας ἦτο ἡ τεχνητὴ ἄρδευσις καὶ μόνον ἀντὶ τοῦ ἀρότρου ἐχρησιμοποιεῖτο ἡ σκαπάνη. Σήμερον ἐν τῷ Νέῳ Κόσμῳ ὡς ἀπόρροιαι τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ ὑπάρχουν δύο νέοι ἀμερικανοὶ πολιτισμένοι κύκλοι. Ὁ ἀγγλοαμερικανικὸς καὶ ὁ λατινοαμερικανικὸς.

Ἄσκ. — 1. Χώρισε εἰς διάγραμμα τῆς γῆς διὰ τῆς βοήθειας τοῦ Ἀτλαντος τοὺς πολιτισμικοὺς κύκλους. — 2. Δεῖξε εἰς ἄλλο διάγραμμα τὴν ἔκτασιν τοῦ ἀρχαίου κόσμου, τῶν Μογγόλων καὶ τῶν Τούρκων, καὶ προσπάθησε νὰ ὀρίσῃς τὰ γεωγραφικὰ τούτου γνωρίσματα. — 3. Ἀνέφερε μογγολικοὺς λαοὺς μὴ ἀναγομένους εἰς τὸν πολιτισμὸν τῆς Ἀπὼ Ἀνατολῆς. — 4. Χώρισε ἐν τῷ χάρτι τοῦ Νέου Κόσμου τὸν ἀγγλοαμερικανικὸν ἀπὸ τὸν λατινοαμερικανικὸν καὶ ἐξήγησε τὴν ὑπαρξίν αὐτῶν ἐκ τῆς ἱστορίας.

4. Η ΑΜΟΙΒΑΙΑ ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΙ ΓΗΣ.

Τὸ ἔδαφος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ζοῦν οἱ ἄνθρωποι ἐπιδρᾷ κατὰ ποικίλους τρόπους, ὅπως π. χ. εἰς τὸ νὰ συνιστοῦν οὗτοι κοινωνίας καὶ κράτη· τὸναντίον δὲ καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐπιδρᾷ εἰς τὸ νὰ διαμορφώσῃ τὴν πέριξ φύσιν κατὰ τὴν θέλησίν του. Τὴν ἐξάρτησιν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τοῦ περιβάλλοντος διακρίνει τις σαφέστερον εἰς τοὺς «κατὰ φύσιν» λαούς. Ἀλλὰ καὶ ὁ πολιτισμένος συνδέεται μὲ τὴν φύσιν· ἀπὸ αὐτὴν διδάσκεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον πῶς νὰ χρησιμοποιοῖ τὰς δυνάμεις αὐτῆς. Ἡ πρόοδος τοῦ πολιτισμοῦ δὲν ἀπαλλάσσει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὴν φύσιν, ἀλλὰ ἡ ἀμοιβαία αὐτῶν ἐξάρτησις λαμβάνει διαφορευτικὰς σχέσεις.

α. Αἱ ἐπιδράσεις τῆς φύσεως ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων.

1. **Κλίμα.** Μεταξὺ τῶν πρώτων γεωγραφικῶν ὄρων, ὑπὸ τοὺς ὁποίους διεμορφώθη ἡ ἱστορία, ὁ πολιτισμὸς καὶ ἡ ἰδιοφυΐα ἑνὸς λαοῦ, ἐξέχει τὸ κλίμα. Ἡ ζῶν **βορειοτάτου λαοῦ** δαπανᾷται μὲ τὸν ἀγῶνα τῆς ὑπάρξεώς του. Τὰ δῶρα τῆς ψυχρᾶς φύσεως εἶνε πενιχρά, διὰ τοῦτο τὰ ἔργα τῶν πολιτικῶν λαῶν εἶναι μονομερῆ καὶ ἀπλά. Πνευματικὴ κίνησις καὶ κοινωνικὸς βίος εἶνε ἀδύνατος. Τοῦναντίον, τὸ θερμὸν καὶ ὑγρὸν κλίμα τῶν **τροπικῶν** δίδει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὰ ἀναγκαῖα εἰς αὐτὸν ἀγαθὰ χωρὶς κόπον, διὰ τοῦτο δὲν ἀναγκάζει αὐτὸν εἰς ἐπίμονον ἐργασίαν καὶ τὸν ἀφίνει εἰς τὴν χαλάρωσιν, τὴν ὁποίαν καὶ φυσικὰ ἀσκεῖ εἰς τὸν ὀργανισμὸν του· ἔθεν οἱ ἰθαγενεῖς τῆς τροπικῆς ζώνης ἔχουν τὴν κατωτάτην βαθμίδα τοῦ πολιτισμοῦ. Εὐλοσιμώταται διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀνθρώπου εἶναι αἱ **εὐκρατοὶ ζῶναι**. Αἱ κλιματικαὶ ἐναλλαγαὶ εἰς αὐτὴν καὶ ἡ εἰς ὠρισμένας ἐποχὰς τοῦ ἔτους ἀφθονία τῶν προϊόντων παροξύνει τὰς προσπάθειάς τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἐργασία ἀναπτύσσει τὸν ἄνθρωπον σωματικῶς καὶ ψυχικῶς καὶ ἐπιτρέπει νὰ αὐξάνεται ὁ ἐνταῦθα πληθυσμὸς.

2. **Ζῶα καὶ φυτά.** Ἡ ἐπίδρασις τοῦ κλίματος ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρώπου ἐμφανίζεται καὶ διὰ τῶν φυτῶν καὶ ζῶων,

διότι καί αὐτὰ ἐξαρτῶνται κατ' ἐξοχήν ἀπὸ τὰς κλιμακτικὰς συνθήκας. Φυτὰ καὶ ζῷα παρέχουν εἰς τὸν ἄνθρωπον τροφήν. Περιτοχαὶ γυμναὶ ἢ πενιχραὶ θλαστήσεως δὲν ἐπιτρέπουν νομίμους ἐγκαταστάσεις, καὶ ὀδηγοῦν τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸν ποιμενικὸν θλόν, διὰ τοῦτο δὲ αὐτοὶ τρέφονται ἐκ ζωϊκῶν τροφῶν. Τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῷα τῆς περιοχῆς, ἐνθα κατοικοῖ ὁ ἄνθρωπος, ὀρίζουν καὶ τὴν ἐκλογὴν τῆς ὕλης, ἐκ τῆς ὁποίας κατασκευάζῃ τὰ ἐνδύματά του, τὴν κατοικίαν, τὰ οἰκιακὰ σκεύη, καὶ τὰ ὄπλα του, ἐπίσης δὲ καὶ τὸ εἶδος τῆς ἀσχολίας καὶ τοῦ ἐπισημασίου. Ὁ φυτικὸς κόσμος εὐνοεῖ ἢ ἐμποδίζει αὐτὸν εἰς μεταναστεύσεις. Αἱ ἀλμυραὶ στέππαι, αἱ ἔρημοι καὶ τὰ ἀρχέγονα θάλασσα περιορίζουν τὰς μετακινήσεις λαῶν.

3. **Ποῖον τοῦ ἐδάφους.** Εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου μεγάλην σπουδαιότητα ἔχει τὸ ποῖον τοῦ ἐδάφους. Εὐφρονον ἐδάφους μὲ πλουσίαν συγκομιδὰς, δύναται νὰ θρέψῃ πολυάριθμον πληθυσμόν. Ὁ πληθυσμὸς αὐξάνει περισσότερον καὶ μὲ τὰ πλούτη τοῦ ἐπιδαφους, ἰδίᾳ τὸν γαιάνθρακα καὶ τὸν σίδηρον, διὰ τῶν ὁποίων ἀναπτύσσεται ἡ βιομηχανία, στοιχεῖον ἀνωτέρου πολιτισμοῦ.

4. **Μορφὴ τοῦ ἐδάφους.** Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἀνθρώπου ἐπηρεάζεται καὶ ἀπὸ τὴν μορφὴν τοῦ ἐδάφους πού κατοικεῖ. Τὰ ὄρη δυσκολεύουν τὴν συγκοινωνίαν καὶ δι' αὐτὸ εἰς χώρας ὀρισμέναν ἀπὸ ὄρη διεμορφώθησαν ξεχωριστοὶ λαοὶ μὲ διάφορον πολιτισμόν. Ἐπίσης ὀρεινὰ χωρὰ πολλάκις ἐμποδίζουν τὴν κρατικὴν ἐνότητα* (ὅπως ἡ χερσόνησος τοῦ Αἴμου). Ὁ χαρακτῆρ, τὸ αἶσθημα καὶ ἡ πνευματικὴ ζωὴ τῶν ὀρεινῶν, διαμορφώσεται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς φύσεως. Ἀποκεκλεισμένοι ἀπὸ ἐξωτερικὰς ἐπιρροὰς, ἐμμένουν εἰς τὰ πατροπαράδοτα τὰ ὁποῖα ἐκκληρονόμησαν (ὅπως οἱ Μανιάται) (1) συνεχῆς ἀγῶν κατὰ τῶν δυνάμεων τῆς φύσεως καθιστᾷ αὐτὸν καρτερικόν ἀπ' ἑτέρου ὅμως τὸν κατωτέρου πολιτισμοῦ ἄνθρωπον κάμνει τραχὺν καὶ πολλάκις ληστήν. Ἀπειλητικοὶ κίνδυνοι διδάσκουν αὐτὸν σύνεσιν καὶ τὸν ἀναγκάζουν νὰ λαμβάνῃ προφυλακτικὰ μέτρα (εἰς πύργοι τῶν Μανιατῶν). Μὲ τὸ πνεῦμα πού ἔχουν τῆς ἀνεξαρτησίας οἱ ὀρεινοὶ γίνονται καὶ φιλοπόλεμοι.

Ἡ πεδινή ἔκτασις εἶνε εὐνοϊκὸς ὄρος διὰ τὴν ἀναπτυξιν μεγάλου καὶ διαρκοῦς κράτους, τὸ ὁποῖον εἶχε τὴν ἀρχὴν ἀπὸ πολιτικὸν κέντρον (μητρόπολιν). Τοιοῦτον ἀρχικὸν κέντρον εἶνε ἡ λεκάνη τῶν Παρισίων, ἡ τοῦ Λονδίνου, ἡ Μεσοποταμία, τὸ θαθύπεδον τοῦ Χοαγγῶ. Ἐπίσης καὶ ὀροπέδια ὑπῆρξαν τοιαῦτα κέντρα, ὅπως ἡ Καστιλία, ἡ Ἀριάνη, τὰ ὀροπέδια τῶν Ἄνδεων. Ἡ τοιαύτη πολιτιστικὴ ἐξάπλωσις ἐγενεῖτο ὑπὸ εἰρηνοῦς φυσικοῦς ὄρους. Εἰς τὰς ἀλμυρὰς στέππας καὶ τὰς ἐρήμους ὅπου ἡ ζωὴ εἶναι πτωχὴ, ἐξακολουθοῦν νὰ ζοῦν οἱ νομάδες ἴδιον καὶ ἐλεύθερον βίον.

5. **Ἡ θάλασσα.** Ὡσαύτως ἡ θάλασσα ἔχει μεγάλην σπουδαιότητα εἰς τὸν βίον τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπὶ πολλὸν χρόνον ἄλλοτε ἦτο μέγα ἐμπόδιον εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς θαλασσοπολίτας ἐγενεῖτο μέσον ἐπικοινωνίας τῶν λαῶν. Ἡ ἐκ τῆς θαλάσσης οἰκονομία προσελκύει τὸν ἀνθρώπον εἰς τὰς ἀκτὰς, διὰ τοῦτο ἡ μεγαλυτέρα πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ εἶνε εἰς τοὺς ὠκεανούς. Τὸ θαλάσσιον περιβάλλον παρακινεῖ τὸν ἀνθρώπον εἰς ἐπιχειρήσεις, δίδει εἰς αὐτὸν θάρρος καὶ ἀντοχὴν. Συνάμα δ' αὐξάνει τὸν πνευματικὸν αὐτοῦ ὀρίζοντα καθ' ὅσον ἐρχεται εἰς συνάφειαν μετὰ ξένους λαούς. Ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ἰαπωνία ὀφείλουσιν τὴν ἐπέκτασιν καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν εἰς τὸ ὅτι εἶναι κράτη νησιωτικὰ.

6. **Οἱ ποταμοί.** Ἡ σπουδαιότης τῶν ποταμῶν εἰς τὸν ἀνθρώπον φαίνεται ἀπὸ τὴν θέσιν τῶν οἰκισμῶν αὐτοῦ. Ἡ διὰ τῶν ποταμῶν εὐκολία τῆς συγκοινωνίας, ἡ παρὰ τοῦτον πεδινή ἔκτασις καὶ ἡ προστασία τὴν ὁποῖαν δύναται νὰ ἔχη ὁ οἰκισμὸς εἰς νῆσον τοῦ, εἰς καμπήν τοῦ ἢ εἰς ἕλος τοῦ, ἀνέκαθεν προσήλυτον πληθυσμὸν. Διὰ τοῦτο ὁ ποταμὸς ἐχρησίμευσε πρὸς εὐρείαν διάδοσιν τοῦ πολιτισμοῦ κατὰ μῆκος αὐτοῦ. Παραδείγματα τοιούτων οἰκήσεων εἰς ποταμίας νήσους εἶναι οἱ Παρίσιοι, τὸ Λονδίνον καὶ τὸ Βερολῖνον, εἰς καμπὰς εἶνε ἡ Βασιλεῖα, ἡ Ὀρλεάνη καὶ τὸ Καζάν. Ἰδιαιτέραν σπουδαιότητα ἔχουσιν αἱ θέσεις τῶν ποταμῶν ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀρχίζουσιν αἱ θαλάσσιαι συγκοινωνίαι. Εἰς τοιαύτας ἔχουσιν ἀναπτυχθῆναι ἐμπορικαὶ πόλεις Ἀμβούργον, Βρέμη, Χάδρη, Λονδίνον, Ἀμβέρσα, Ρότερδαμ κλπ.

Εἰς ροὰς ἔτι ὑδάτων κατὰ τὰς δάσεις σχηματίζονται οἰκισμοὶ ἐν μέσῳ ξηρῶν περιοχῶν.

β'. Αἱ ἐπιδράσεις τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς φύσεως.

Ὁ ἄνθρωπος διαρκῶς προσπαθῶν νὰ ὑποτάξῃ τὴν φύσιν εἰς τρόπον ὥστε νὰ ὑπηρετῇ αὐτόν, κατώρθωσεν κατὰ μέγαν βαθμὸν νὰ υποβάλλῃ τὰς δυνάμεις τῆς εἰς τὰς θελήσεις αὐτοῦ. Οὕτως ἡ ἀρχικὴ μορφή πολλῶν χωρῶν τόσον ἔχει μεταβληθῆ, ὥστε δὲν παραμένει ἄλλο τι εἰς αὐτὰς εἰμὴ μόνον ἡ ἀνάγλυφος ὄψις τοῦ ἐδάφους. Τὰ δάση ὁ ἄνθρωπος ἔχει περιορίσῃ, ἀγόνους ἐκτάσεις δι' ἀποχετεύσεως τῶν ὑδάτων ἢ ἀρδεύσεως, ἔχει μεταβάλλει εἰς παραγωγικὰς χώρας, ποταμοὺς ἔχει διοχετεύσει εἰς ἄλλας τροχιάς, εἰς τὰ παράλια καθώρισεν ἐν πολλοῖς σταθερὰ ὄρια καὶ ἐμπόδια φυσικά, τὴν συγκοινωνίαν ὑπερνίκησε δ' αὐτῆς ἐγκαταστάσεως ὁδῶν, γεφυρῶν, σηράγγων, διωρύγων. Ἀφ' ἑνὸς διὰ φροντίδος καὶ ἀφ' ἑτέρου δι' ἐξοντώσεως μετέβαλλε τὰ ὄρια τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων· τούτων δὲ πάλιν ἄλλα μὲν εἶδη περῶρισε ἄλλα δὲ ἐβελτίωσε καὶ ἐπολλαπλασίασε. Ὡσαύτως δι' ἀναδασώσεων καὶ πολιτιστικῶν ἔργων ἐπροφύλαξεν ὠρισμένα μέρη ἀπὸ τὰ βλαβερὰ ἀποτελέσματα τῶν καιρικῶν φαινομένων. Αἱ ἐπιστημονικαὶ καὶ τεχνικαὶ πρόοδοι τοῦ ἀνθρώπου τὸν κατέστησαν κύριον ἐπὶ ὅλου τοῦ κόσμου, διότι τὰς τοπικὰς ἀποστάσεις μὲ τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας ἔχει συντομεύσει κατὰ πολὺ, μὲ τὴν βοήθειαν δὲ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ συνεννοεῖται αὐτοστιγμὴ μὲ τοὺς ὁμοίους του, ὅπουδῆποτε τῆς γῆς καὶ ἂν αὐτοὶ εὐρίσκονται.

II. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

1. ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΕΞΑΡΤΗΣΙΣ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

Θέσις τῶν Κρατῶν. Ἡ ἀνάπτυξις τῶν κρατῶν ἐξαρτᾶται κατ' ἐξοχὴν ἐκ τοῦ κλίματος. Αἱ πολιτικαὶ περιοχαὶ καὶ ἐν μέρει αἱ τροπικαὶ εἶναι δυσμενεῖς εἰς τοῦτο, ἐνῶ πλῆθος κρατῶν ὑπάρχει εἰς τὴν ὑποτροπικὴν ζώνην καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν Εὐκρατον.

Σπουδαιότητα είναι ή θέσις αὐτῶν παρὰ τὴν θάλασσαν Νησιωτικὰ κράτη ἔχουν εὐμενεστέρους ὄρους ἢ μεσόγεια. Μεταξὺ τούτων ἴστανται τὰ κράτη, τὰ ὅποια ἐν μέρει βρέχονται ὑπὸ θαλάσσης. Παράδειγμα τῶν τριῶν τούτων κατηγοριῶν, εἶναι ἡ Ἀγγλία, ἡ Ἑλβετία καὶ ἡ Ἑλλάς· ἡ θέσις αὐτῶν ὡς πρὸς τὴν θάλασσαν δεικνύει τὰ πλεονεκτήματα ἢ μειονεκτήματα τὰ ὅποια ἔχουν ἐν πολέμῳ ἢ ἐν εἰρήνῃ ἀπὸ πολιτικῆς, οἰκονομικῆς καὶ πολιτιστικῆς ἀπόψεως. Ἡ πολιτικὴ κατάστασις κράτους τινὸς προέρχεται ἐκ τῆς σχέσεως τὴν ὅποιαν ἔχει πρὸς τὰ γειτονικὰ κράτη. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης τὰ μεγαλείτερα πλεονεκτήματα ἔχουν τὰ νησιωτικὰ κράτη καὶ τὰ περιβαλλόμενα ἀπὸ ἀδιάβατα ὄρια Κράτη, τὰ ὅποια περιβάλλονται ὑπὸ ἄλλων κρατῶν, δύνανται νὰ εὐρίσκωνται εἰς εὐνοϊκὴν πολιτικὴν κατάστασιν, ἐὰν προστατεύωνται ἐκ τῆς φύσεως καὶ τῆς ἀντιζηλείας τῶν γειτονικῶν κρατῶν (ὅπως ἡ Ἑλβετία). Ὅμοίως γειτονικὰ κράτη δύνανται πολιτικῶς νὰ εὐρίσκωνται εἰς φιλικὰς σχέσεις, ὅπως σήμερον ἡ Ἑλλάς μετὰ τὴν Τουρκίαν καὶ μετὰ ἄλλα Βαλκανικὰ κράτη. Ἡ πολιτικὴ ἐνὸς κράτους στηρίζεται συνηθέστατα εἰς τὴν γεωγραφικὴν αὐτοῦ θέσιν.

Μέγεθος τῶν Κρατῶν. Τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ μεγέθους τῆς ἐπιφανείας τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῆς δραστηριότητος τοῦ πληθυσμοῦ των.

Κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν καὶ τὸν πληθυσμὸν τὰ κράτη διακρίνονται εἰς μικρά, μέτρια καὶ μεγάλα. Μικρὰ λέγονται ὅσα ἔχουν πληθυσμὸν ὀλιγώτερον τῶν 5 ἑκατομ., μέτρια ὅσα ἔχουν 5 ἕως 30 ἑκατομ. καὶ μεγάλα ὅσα ἔχουν ἄνω τῶν 30 ἑκατομ. Ἡ δύναμις ὁμῶς ἐνὸς κράτους, δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τοῦ μεγέθους τῆς ἐπιφανείας ἢ τοῦ πληθυσμοῦ του. Παραδείγματα τούτου εἶναι τὸ Μεξικὸν καὶ ἡ Κίνα. Ἡ δύναμις πολὺ περισσότερον προέρχεται ἀπὸ τὴν δραστηριότητα, τὸν βαθμὸν τῆς μορφώσεως τῶν κατοίκων ὡς ἐμφαίνεται εἰς τὸν προκείμενον πίνακα ἐξαρτᾶται κατὰ παλὸν ἐκ τοῦ κλίματος. Αἱ μεγάλαὶ δυνάμεις ρυθμίζουν τὴν πολιτικὴν κατάστασιν τοῦ κόσμου. Διὰ νὰ ἔχουν ἀσφάλειαν εἰς τὴν δυνάμιν τους κατέχουν αὐταὶ μεγάλα μέρη τῆς γῆς. Σήμερον ὡς κυρίαρχοι τοῦ κόσμου εἶναι τὸ Βρετταν.

κόν κράτος (ή Ἀγγλία) κα' αἱ Ἠνωμένοι Πολιτεῖαι. Μετά ταῦτα ἀκολουθεῖν εἰς τήν πολιτικὴν δύναμιν ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἰαπωνία

Ἡ κατάστασις τῶν κρατῶν. Ἡ φυσικὴ κατάστασις. Ἐνιαῖον κράτος καὶ ἐπομένως σταθερὸν εἶνε ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πρὸ πάντων διὰ τὰ κράτη τῶν πεδινῶν ἐκτάσεων, ὅπως π. χ. ἡ Ῥωσία, τῶν λεκανῶν, ὅπως ἡ Οὐγγαρία, τῶν κοιλάδων ὅπως ἡ Αἴγυπτος Ἐκ ταιούτων περιοχῶν συχνὰ συμβαίνει νὰ ἀξήθη κράτος πέραν τῶν φυσικῶν του ὁρίων.

Ἡ ἐθνικὴ κατάστασις. Ἐνιαῖα κράτη ὁμοιογενῆ καλοῦνται ἐθνικὰ κράτη (ὅπως ἡ Ἑλλάς), ἀνομοιογενῆ δὲ καλοῦνται ἐθνικιστικά (ὡς ἡ Τσεχοσλοβακία). Τὰ πρῶτα δύνανται νὰ ἀναπτυχθοῦν εἰς μεγάλην δύναμιν, ἐνῶ τὰ δευτέρα ἐπειδὴ αἱ ἐθνικαὶ μειονότητες ζητοῦν αὐτονομίαν εὐκόλως διαλύονται, ὅπως συνέβη εἰς τήν Αὐστροουγγαρίαν. Μόνον ἐκεῖ ὅπου τὸ πολιτικῶς ἐπικρατοῦν κράτος κατέχει πολιτισμὸν μεγαλύτερον, τὰ ἐθνικιστικά κράτη δύνανται νὰ διατηρηθοῦν ἐπὶ μακρὸν χρόνον. Πρὸς τοῦτο πολλάκις εἰς τὰ κράτη ταῦτα γεννᾶται καταδίωξις τῆς γλώσσης καὶ τῶν σχολείων τῶν μειονοτήτων.

Ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις. Κατὰ παρελθούσας ἐποχὰς τὰ κράτη προσεπάθουν νὰ οἰκονομοῦν ὅσον τὸ δυνατόν τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα ἀπὸ τὴν ἐντοπίαν παραγωγὴν. Ταῦτα ἦσαν αὐτάρκη. Σήμερον διακρίνονται ταῦτα εἰς γεωργικὰ καὶ βιομηχανικά, οὐδὲν δὲ κράτος εἶνε ἐντελῶς ἀνεξάρτητον ξένης παραγωγῆς, εἴτε ἀκατεργάστου ὕλης, εἴτε βιομηχανικῆς. Σπουδαῖα κράτη ἀγροτικῶν προϊόντων, τὰ ὁποῖα συνάμα θεωροῦνται ὡς τὰ ἀποφέροντα τὴν ἀκατέργαστον ὕλην εἰς τὸν κόσμον εἶνε ἡ Ἀργεντινὴ, ἡ Αὐστραλία, ἡ Δανία, ὁ Καναδὰς καὶ ἡ Ῥωσία. Τὰ κράτη ταῦτα δεικνύουν καὶ μεγάλην ἀξίησιν πληθυσμοῦ.

Τὰ βιομηχανικά κράτη δὲν δύνανται νὰ διαθρέψουν μεγαλύτερον πληθυσμὸν ἀφ' ὅσον ἔχουν. Εἶνε ἠναγκασμένα νὰ εἰσάγουν μέσα διατροφῆς καὶ νὰ ἐξάγουν προϊόντα βιομηχανικά. Εἶνε συγχρόνως καὶ ἐμπορικὰ κράτη. Ταῦτα εὐρίσκονται εἰς τὴν θάρσειον εὐκρατον ζώνην. Ἐν τῇ Εὐρώπῃ δύναται τις νὰ δια-

κρίνει ότι πρὸς τὸ ἀνατολικὸν αὐτῆς μέρος ἐπικρατεῖ ἡ ἀγρονομία, πρὸς τὸ δυτικὸν δ' ἡ βιομηχανία.

Πίναξ 3. Κατάστασις πληθυσμῶν Κρατῶν τινῶν

Κράτη	Ἐπαγγέλματα κατὰ ἑκατοστὰ			Ἀριθμ. γεννήσεων ἐπὶ 1000 κατ.	Ἀριθμὸς ἀναφαρτίτων
	Γεωργία	Βιομηχανία	Ἐμπόριον		
Ἑλλάς	61	18	7	31	45
Βουλγαρία	83	8	3	—	43
Ρουμανία	80	8	3	—	—
Ἰταλία	56	24	7	29	28
Ἰσπανία	59	20	5	29	43
Βέλγιον	20	41	11	20	8
Γαλλία	38	31	11	19	8
Ἀγγλία	8	41	14	18	5
Ρωσία	58	18	7	43	50
Πορτογαλλία	57	21	6	29	65
Ἡν. Πολιτεῖαι	33	31	19	23	11
Σουηδία	31	31	8	18	1

II. ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΠΟΨΙΣ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

Εἰς τὴν καλουμένην **Γεωπολιτικὴν** γίνεται ἔρευνα κατὰ πόσον ἡ ἐξέλιξις ἑνὸς κράτους ἐξηρητήθη ἢ ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν περιβαλλόντων γεωγραφικῶν ὄρων.

Ὅταν συγκρίνωμεν ἱστορικὸν χάρτην χώρας τινὸς μὲ σύγχρονον γεωγραφικόν, συνάγομεν ὅτι πολλὰ φυσικὰ αἷτια συνετέλεσαν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν. Οὕτω π. χ. πολλάκις φαίνεται ὅτι πεδιάς ὑπῆρξε τὸ μητρικὸν ἔδαφος κρατικῆς ἀναπτύξεως, ὅπως ἡ λεκάνη τῶν Παρισίων, ἢ τοῦ Λονδίνου, ἢ κοιλίας τοῦ Νείλου, τὸ βαθύπεδον τῆς Μεσοποταμίας ἢ τοῦ Χοαγγῶ. Ὡσαύτως καὶ ὑψίπεδα ὑπῆρξαν τοιαῦτα, ὅπως π. χ. ἡ Καστίλια, ἢ

Ἄριανή καὶ αἱ Ἄνδεις. Πολλάκις τὴν διεύθυνσιν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ κράτους ἔδωσαν οἱ ποταμοὶ (Δούναβις, Ἄγ. Λαυρέντιος, Χοαγγῶ, Γάγγης). Κατὰ τὰ νησιώτικα κράτη ὅπως ἡ Ἄγγλια καὶ ἡ Ἰαπωνία, ἡ διεύθυνσις τῆς ἀναπτύξεως τῆς δυνάμεως αὐτῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς γεωγραφικῆς αὐτῶν θέσεως. Τὴν διεύθυνσιν δὲ τῆς ἐξαπλώσεως δὲν δεικνύει μόνον ἡ γεωγραφικὴ θέσις ἀλλὰ καὶ λόγοι οἰκονομικοί. Διὰ τοιοῦτους λόγους ἐνοῦνται μικρὰ κράτη οἰκονομικῶς ἂν καὶ ὑπάρχουν μεταξὺ τούτων φυσικὰ ἐμπόδια. Οὕτω π.χ. εἰς τὴν ἀρχαίαν Γερμανίαν ἔγινεν τελωνσιακὴ ἔνωσις τῶν κρατῶν αὐτῆς. Ἄφ' ἐτέρου ὁ ὑπερπληθυσμὸς ἀναγκάζει τὸ κράτος πολλάκις νὰ προβαίη εἰς ἀποικιακὰς κτήσεις. Οἰκονομικὸς πολιτικὸς σκοπὸς ἰσχυροῦ κράτους εἶνε ἡ προσπάθεια πρὸς ἀπόκτησιν περιοχῶν μὲ γαϊάνθρακα, μέταλλα καὶ πετρέλαιον. Διὰ τοῦτο βλέπει τις γεωγραφικὸν ἀποσχισμὸν κράτους τὸ ὁποῖον ὅμως ἔχει ἐνότητά κατὰ τὴν οἰκονομικὴν ἁρμονίαν. Οὕτως εἰς τὴν Ρωσίαν παρουσιάζεται τὸ ἐξῆς: ἡ βόρειος δασώδης χώρα ἔχει ἀνάγκη τοῦ σίτου τῆς Νοτίου, ἡ δ' ἐν τῇ δάσει ἐγκατεστημένη βιομηχανία πωλεῖται εἰς τὴν Νότιον.

Πλὴν τοῦ οἰκονομικοῦ σκοποῦ ὑπάρχουν καὶ πολιτικαὶ καὶ θρησκευτικαὶ ἰδέαι, αἱ ὅποιαι εἶνε παράγοντες ἀναγεννήσεως καὶ ἐξαπλώσεως κράτους. Παράδειγμα τούτων εἶνε ἡ ἰδέα τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος, ὁ Πανσλαβισμὸς, ὁ Ἰσλαμισμὸς. Τούναντίον ἡ διαίκα καὶ διὰ κατακτήσεων ἴδρυσις μεγάλου κράτους, μὴ στηριζομένη εἰς γεωπολιτικούς λόγους ὑπόκειται εἰς κατάρρευσιν τοιοῦτον τέλος ἔλαβε τὸ κράτος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, τὸ Ρωμαϊκόν, τὸ Τσερκετικόν καὶ τὸ τῶν Ἀφθούργων.

Ἄσκ. — 1 Ὀνόμασε γεωργικὰ καὶ βιομηχανικὰ κράτη (βλ. πίν. 3) — 2. Ὀνόμασε κράτη μεσόγεια, παράλια, καὶ νησιωτικὰ ἰσχυρὰ καὶ ἀσταθῆ. — 3. Παρατήρησε τὰς βρεχοῦσας τὴν Ρωσίαν θαλάσσας καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλας δυσκολίαν τῆς συγκοινωνίας ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς βρεχοῦσας τὴν Γαλλίαν. — 4. Ὑπάρχει γεωπολιτικὸς λόγος διὰ τὴν κατακράτησιν τῆς Δωδεκανησου ὑπὸ τῆς Ἰταλίας; — 5. Μέχρι τίνων φυσικῶν ὁρίων ἐν τῇ Ἠπειρῷ καὶ Μακεδονίᾳ ἔπρεπε νὰ ἐπεκταθῆ ἡ Ἑλλάς; — 6. Εἰς τι

ἀποβλέπει ἡ γενομένη σήμερον συνεννόησις μεταξὺ τῶν Βαλκανικῶν κρατῶν;

Πίναξ 4. Ἡ αὐξησης τῶν ἀποικιακῶν σπουδαίων κρατῶν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς (κατὰ χιλιάδας χιλιομ).

Κράτη	1600	1790	1905	1914	1929
Ἄγγλια	800	5500	28800	34000	40000
Γαλλία	2500	200	7000	10500	12000
Ρωσία	10500	12500	16800	16900	16500
Γερμανία	—	—	2600	2900	—
Βέλγιον	—	—	2400	2400	2400
Ἰταλία	—	—	—	1500	2000
Πορτογαλλία	4500	8000	2200	2400	2400
Ὀλλανδία	1100	2200	2000	2030	2030
Ἰσπανία	6000	10000	1000	330	350
Ἡν. Πολιτεῖαι	—	—	—	300	1800

Πίναξ 5. Παραγωγή σιδήρου καὶ γαιάνθρακος εἰς μεγάλα βιομηχανικά κράτη τῷ 1930 κατὰ ἑκατ. τόννων

Ἀκατέργαστος σίδηρος	Γαιάνθρακες
Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι . 32,3	Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι . 482
Γαλλία 10,0	Ἄγγλια 248
Γερμανία 9,7	Γερμανία 143
Ἄγγλια 6,3	Γαλλία 54

III. ΤΑ ΙΣΧΥΡΟΤΑΤΑ ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ ΓΗΣ

I. ΤΟ ΒΡΕΤΤΑΝΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

Τὸ Βρεττανικὸν κράτος εἶναι ἡ ἰσχυροτάτη δύναμις ἐξ ὧν ὅσαι ποτὲ ἀνεπτύχθησαν ἐν τῷ κόσμῳ. Διὰ τῶν ἀποικιῶν αὐτῆς

κατέχει τὸ ἕν τέταρτον τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς καὶ τῶν ἀνθρώπων. Ἐπεκτείνεται εἰς ὅλας τὰς ἠπείρους καὶ εἰς ὅλας τὰς θαλάσσας, εἰς ὅλα τὰ κλίματα, τὰς φυτικὰς ζώνας καὶ τὰς φυλάς τῶν ἀνθρώπων. Ἡ μητρόπολις Ἀγγλία κανονίζει σχεδὸν ὅλα τὰ προϊόντα τὰ ὁποῖα παρέχονται εἰς αὐτὴν καὶ οὕτως ἀποκτᾷ ἀπεριόριστον οἰκονομικὴν ἀνεξαρτησίαν. Συνάμα ἡ ἐπέκτασις αὕτη εἶναι καὶ πολιτικὴ, διότι ἡ μικρὰ μητρόπολις εἰς περίπτωσιν κινδύνου εὐκόλως δύναται νὰ προστατεύσῃ τὰ τμήματα αὐτῆς παρ' ὅλον τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἀπόστασιν αὐτῶν. τοῦτο δεικνύει ἡ ἱστορία ἀπὸ τοῦ 1776 μέχρι σήμερον. Τὸ Βρετανικὸν παγκόσμιον κράτος εἶναι παράδειγμα πῶς τὰ φυσικὰ γεωγραφικὰ δῶρα συνδυαζόμενα μετὰ τῆς ἀνθρωπίνης ἐπιδεξιότητος δύναται νὰ ἀναγάγουν ἐν κράτος εἰς πλήρη ἀνάπτυξιν

Ἡ Ἀγγλία κατὰ τὸν μεσαίωνα ἦτο ἀπλῆ **ἀγρονομικὴ** χώρα. Τὸ ἔριον μετεφέρετο ὑπὸ ξένων ἐμπόρων, τῶν Χανσεατῶν, εἰς τὴν ἀντικρινὴν Φλάνδραν. Ἀκόμη καὶ μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ νέου κόσμου, ἡ Ἀγγλία ἔμεινεν ἀμέτοχος κατὰ τὰς κατακτήσεις τὰς ὁποίας ἐπεχείρουν ἄλλα Εὐρωπαϊκὰ κράτη. Μόλις ἀπὸ τοῦ 1600 περίπου ἡ Ἀγγλία ἤρχισε νὰ γίνετα **ἀποικιακὴ** δύναμις. Μετὰ μεγάλης σχετικῆς ταχύτητος ἐδραίωσε τὴν παγκόσμιον αὐτῆς ἰσχύν. Ἐπιωφελήθη τῶν φυσικῶν αὐτῆς συνθηκῶν, τῆς θέσεως καὶ τοῦ πλούτου τοῦ ἐδάφους. Εὐρίσκετο εἰς τὸ κρᾶσπεδον τῆς Εὐρώπης, εἶχε πολυλιμένους ἀκτᾶς, χονοειδεῖς ποταμίαις ἐκβολὰς καὶ πλούσιον ἔδαφος. Οἱ εὐφροὶ σιταγροὶ καὶ οἱ λειμῶνες τοῦ νότου μὲ εἰσαγωγὴν γεωμήλων ἐπήρκειν διὰ πυκνὸν πληθυσμόν. Τὰ προϊόντα ἦσαν ἡ ἀπαρχὴ πρὸς βιβηχανικὴν ἀνάπτυξιν. Κατ' ἀρχὰς ἐχρησιμοποιήθη ὁ ἐγχώριος ἀκατέργαστος σίδηρος, τὸ ἔριον καὶ τὸ λῖνον ἔπειτα ὄμως, μὲ τὴν ἐφεύρεσιν τοῦ ἀτμοπλοίου, μετεφέρετο μεγαλυτέρα ποσότης ἀκατεργάστου ὕλης ἐξωθεν. Οὕτω πρὸ τῆς βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως ἄλλων χωρῶν ἡ Ἀγγλία ἐγένεν ἡ ἔδρα τῆς ὑφαντουργίας καὶ μεταλλουργίας. Διὰ τούτων ἡ χώρα ἀπὸ ἀγρονομικὴ ἐγένε **βιομηχανικὴ**. Ἡ ἀγρονομία δὲν ἦτο πλέον ἀρκετὴ διὰ τὴν χώραν καὶ τὰ ἀναγκαῖα μέσα τῆς διατροφῆς μετεφέροντο ἀπὸ τοὺς σιτοβολῶνας καὶ τοὺς λειμῶνας τοῦ Καναδά, τῆς Αὐστραλίας καὶ τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς. Ἡ τοιαύτη πρόοδος

της Ἀγγλίας εἰς τὴν βιομηχανικοποίησιν τῆς οἰκονομίας αὐτῆς καὶ ἡ εὐνοϊκὴ θέσις ἐν τῷ κόσμῳ ἐξησφάλισε τὰ ἀνυπέρβλητα πρωτεῖα αὐτῆς ἐπὶ μακρὸν χρόνον. Σήμερον ἡ Ἀγγλία ἔχασε τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὴν βιομηχανικὴν παραγωγὴν, κατέλαβον δὲ ταύτην αἱ Ἑνωμέναι Πολιτεῖαι (βλ. πίν. 5).

Ἡ δύναμις ὅμως τῆς Ἀγγλίας εἶναι ἀσάλευτος. Ἀπὸ τὸν χάρτην μόνον δύναται τις νὰ ἀντιληφθῇ ὅτι ἡ Βρεττανικὴ κυριαρχία στηρίζεται πρὸς ἀμφοτέρας τὰς πλευρὰς τῆς μητροπόλεως, πρὸς Δ. εἰς τὸν Καναδᾶν καὶ ΝΑ. εἰς τὸν Ἰνδικὸν Ὠκεανόν.

α) **Ἡ Ἰνδικὴ αὐτοκρατορία** Αἱ Ἰνδῖαι εἶναι τὸ πολυτιμότερον μέλος τῆς Βρεττανικῆς κυριαρχίας. Πληθυσμὸς 330 ἑκατομ. ἐνταῦθα διαμένει εἰς τὴν διάθεσιν τῆς βρεττανικῆς οἰκονομίας ὡς παραγωγὸς καὶ καταναλωτῆς.

Τὸ ἀξιοθαύμαστον δ' εἶναι, ὅτι οἱ Ἀγγλοὶ μὲ 15 χιλ. ὑπαλλήλων καὶ 60 χιλ. εὐρωπαϊκοῦ στρατοῦ κυριαρχοῦν ἐπὶ 3λης τῆς χώρας. Τοῦτο ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ὅτι ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς διαμερίζεται εἰς πραικιλίαν γλωσσῶν, φυλῶν, κοινωνιῶν καὶ θρησκειῶν καὶ ἐκ τοῦ χανωτικοῦ τῆς χώρας κλίματος. Ἄν καὶ ὑπὸ τῆς φύσεως, αἱ Ἰνδῖαι εἶναι πλουσία χώρα, ἐν τούτοις ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς κατὰ τὸ πλεῖστον εἶναι πτωχός. Τὰ ἄλλοτε μεγάλα αὐτῆς δάση ἔχουν περιορισθῆ καὶ ὁ ξηρὸς χαρακτήρ τῆς χώρας ἔχει ἐπιταθῆ 160.000 τετρ. χιλ. ἀρδεύονται τεχνητῶς, τῶν ὁποίων τὰ 60.000 εἶναι εἰς τὸν κάτω Ἰνδόν Ἡ Ἰνδικὴ γιούτα εἶναι πολύτιμος εἰς τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον ὡσαύτως καὶ ὁ θάμβας τοῦ ὁποίου ὅμως μεγαλυτέρα παραγωγὴ γίνεται εἰς τὴν Ἀνατ. Ἀσίαν. Τεράστιον πλῆθος βοῶν (117 ἑκατ.) καὶ βουδάλων ζῶν εἰς τὰς Ἰνδίας, τὸ ὅποσον θὰ συνετέλη εἰς ἀξιόλογον βυρσοδεψίαν, ἂν μὴ ἐθεώρουν τούτους οἱ Ἰνδοὶ ὡς ἱερούς. Ἄλλοτε ἤκμαζεν ἐνταῦθα ὁ εἰκιακὴ βιομηχανία, αὕτη ὅμως διὰ τῆς πληθῶρας εἰς τὴν Ἰνδικὴν ἀγορὰν εὐθηνῶν ἀγγλικῶν προϊόντων κατεπνίγη. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἀνεπτύχθη ἡ ὑφαντουργία καὶ ἡ σιδηρουργία, τούτων δὲ τὰ προϊόντα συναγωνίζονται σήμερον μετὰ τῶν ἀγγλικῶν. Ὁ συναγωνισμὸς οὗτος ἐνεδυναμώθη ὑπὸ ἐθνικῆς κινήσεως ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Γάνδη, καὶ ἡ εἰκιακὴ βιομηχανία ἀνεξωγογήθη.

Ἡ ἀσφάλεια τοῦ Ἰνδικοῦ κράτους. Αἱ Ἰνδαίαι περιβάλλονται ὑπὸ ἰσχυρᾶς προστατευτικῆς ζώνης, ἣ δ ὁποία συνίσταται ἐξ ἀποικιῶν, προστατευομένων καὶ ὑπὸ ἐντολῆν κρατῶν. Ἡ ζώνη αὕτη κυριαρχεῖ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ καὶ ἀσφαλίζει τὰς εἰς τοῦτον εἰσόδους, τὴν διώρυγα τοῦ Σουέξ καὶ τὸν πορθμὸν τῆς Μαλάκκας. Ἰσχυροὶ ἔτι παραστάται εἶναι ἡ Αὐστραλία καὶ ἡ Νότιος Ἀφρική.

1. **Ἡ Βόρειος πλευρά.** Πρὸς Β αἱ Ἰνδαίαι προστατεύονται ὑπὸ τῆς φύσεως. Ἐν τούτοις ἡ φυσικὴ αὕτη προστασία ἐνισχύεται καὶ διὰ τῆς ἐπιρροῆς τὴν ὁποίαν ἀσκεῖ ἡ Ἀγγλία ἐπὶ τοῦ Θιβέτ. Βορειοδυτικῶς μόνον τὸ Ἰνδικὸν κράτος καθίσταται ἀσθενές, κατὰ τὰ ὅρια τῆς Ἀριανῆς καὶ τοῦ Ἰνδοκούχου ὄρους. Εἰς τὸ ὄρος τοῦτο ἡ Ρωσσία καὶ ἡ Ἀγγλία γειτνιάζουσι καὶ μεταξύ τούτων παρεντίθεται τὸ ἀσταθὲς κράτος Ἀφγανιστάν.

2. **Ἡ Δυτικὴ πλευρά** Πρὸς Δ. ἡ Ἀγγλία μέχρι τῆς Αἰγύπτου ἔχει ἐξασφαλισθῆ διὰ κατοχῆς διαφόρων μερῶν τῆς Πρόσθεν Ἀσίας. Ὁ σκοπὸς αὐτῆς εἶνε νὰ κυριαρχίσῃ ἐλῶν τῶν συγκοινωνιῶν μεταξύ Καΐρου μέχρι Καλκούττας. Διὰ τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἐκέρδισαν ἐδῶ πολλά. Ἡ Ἀραβία ἀπηλλάγη τῆς Τουρκικῆς κυριαρχίας τὴν Μεσοποταμίαν (Ἰράκ), τὴν Ὑπεριορδανίαν καὶ τὴν Παλαιστίνην ἔλαβεν ὑπὸ ἐντολῆν. Διὰ τούτων ἐπροστάτευσεν τὴν διώρυγα τοῦ Σουέξ, τῆς σπουδαιότητος αὐτῆς θέσεως ἐν τῷ Κόσμῳ καὶ ἐξησφάλισεν θαυμασίως τὴν «ἐξηρὰν ὁδὸν» διὰ τῆς Πρόσθεν Ἀσίας εἰς τὰς Ἰνδίας. Ἀγγλικὴ ἀεροπρικὴ γραμμὴ ἐνώνει ἤδη τὸ Κάϊρον διὰ Βαγδάτης καὶ Περσίας με Καρτασί.

Ἐξαιρετικῶς ἰσχυρὸν εἶνε τὸ δυτικὸν σκέλος τοῦ περὶ τὸν Ἰνδικὸν Ὠκεανὸν Ἀγγλικοῦ κράτους. Διὰ τῆς ἐντολῆς τῆς Ανατολικῆς Ἀφρικῆς, ἣ δ ὁποία πρὸ τοῦ πολέμου ἀνήκεν εἰς τὴν Γερμανίαν, εἰ Ἀγγλοὶ ἐξησφάλισαν τὴν σύνδεσιν τῶν κτήσεων αὐτῶν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἀφρικῇ ἢ Ἀἰγύπτῳ κατ' ὄνομα μόνον αὐτόνομος, εἶνε σπουδαιότατη οἰκονομικὴ χώρα διὰ τὴν Ἀγγλίαν δ ἄλλοτε σιτεβελῶν τῆς Ρώμης, σήμερον εἶνε χώρα τοῦ δάμβακος, τούτου δὲ ἡ καλλιέργεια ἐγκατεστάθη καὶ εἰς τὸ Σουδάν, διαρκῶς δ' ἐπεκτείνεται διὰ τῆς κατασκευῆς ὕδρου. λικῶν ἔργων. Αἱ Ἠνωμένοι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς κατανοοῦν

ἤδη τὸν κίνδυνον, ὃ ὁποῖος ἀπειλεῖ τὸ μονοπώλιον τοῦ θάμ-
βακός των.

3. Ἡ **Νοτιοαφρικανικὴ Ἑνωσις** εἶναι ἡ σπουδαιότατη,
οἰκονομικὴ περιοχὴ τοῦ Βρετανικοῦ κράτους (πίναξ 9).

Τὰ πολλὰ αὐτῆς γεωργικὰ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα ὑπερ-
βάλλονται ὑπὸ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τοῦ χρυσοῦ, τῶν ἀδαμάντων
καὶ τῆς πλατίνης. Ἡ Ἀγγλία ἕμως εὕρσκει ἐδῶ δυσκολίας διὰ
τὴν ἔλλειψιν ἐμπιστοσύνης μεταξὺ τῶν λευκῶν καὶ τῶν μαύρων.
Προσέτι ἡ μεγάλη βιομηχανικοποίησις, ἡ ὁποία ἤρχισε καὶ ἐν-
ταῦθα ἀπὸ τοῦ χρόνου τοῦ παγκοσμίου πολέμου, ἐγέννησε τὸν
λεγόμενον «μαῦρον κίνδυνον». Οἱ βιομήχανοι Νιγηρῆται μὲ
200.000 Ἴνδούς ὑπερέχουν κατὰ πολὺ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Εὐρω-
παίων.

4. Ἡ **ἀνατολικὴ πλευρὰ** τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ δὲν ἀπαρ-
τίζεται ὑπὸ συνεχοῦς κτήσεως ἀλλ' ὑπὸ διακοπτομένων ἀρθρώ-
σεων. Ἡ **Βρετανικὴ Μαλάκκα** ἔχει ἀκμαίαν ἐξαγωγὴν κασι-
τέρου καὶ μεγάλας φυτείας καουτσούκ. Εἰς τὴν **Βόρνεον** ἡ Ἀγ-
γλία κατέχει πολὺτιμα κοιτάσματα πετρελαίου. Εἰς τὰς ἐκεῖθεν
Ἰνδίας καὶ τὰς Ἰνδικὰς νήσους ἐργάζονται πολλοὶ Ἴνδοί, Κινέ-
ζοι καὶ Ἰάπωνες ὡς ἐργάται ἢ ἔμποροι, διὰ τοῦτο γεννᾶται ἐπι-
κίνδυνος προστριβῆ μὲ τοὺς λευκοὺς. Ἡ Ἀγγλία κατέχει ἐδῶ
τὴν **Σιγκαπούρην** «τὴν κλειδα τῆς Ἀνατολικῆς Ἀσίας», τὴν
ὁποίαν κατέστησε ἰσχυρὰν θάσιν στόλου. Εἶνε προσέτι καὶ προ-
στατευτικὸς σταθμὸς τοῦ ἀγγλικοῦ ἐμπορίου, τὸ ὅποσον προε-
κτείνεται ἐπὶ πολὺ πρὸς Α. ἕως τὸ Χογκόγκ καὶ τὸ Βάιχάιβάι
τῆς Ἀνατ. Ἀσίας.

β) **Αὐστραλία καὶ Νέα Ζηλανδία.** Ἰδιαιτέραν σημασίαν
λαμβάνει ἡ Αὐστραλία εἶναι ἡ ἀραιότερον κατοικουμένη ἢ τει-
ρος, διότι ἐμποδίζεται ἡ εἰς αὐτὴν μετανάστευσις, ἰδίᾳ τῶν μὴ
λευκῶν. Εἰς τὸ ἥμισυ τῆς καλλιεργηοίμου γῆς καλλιεργεῖται σί-
τος. Εἰς τὰ μεγάλα λειβάδια θόσκουν 80 ἑκατ. πρόβατα, καὶ 13
ἑκατ. βόες καὶ 2, 4, ἑκατ. ἕπποι, διὰ ἐγκαταστάσεων ἀρτεσιανῶν
φρεάτων γίνεται προσπάθεια νὰ κατακτήσουν τὸ ξηρὸν ἔδαφος
καλλιεργήσιμον. Ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι μικρά, ἐνῶ ἡ
συρροὴ εἰς τὰς ὀλίγας μεγαλοπόλεις εἶνε μεγάλη. Εἰς ταύτας
ζοῦν 3 ἑκατ., ἧτοι τὸ τρίτον τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ἡπείρου.

Ἡ Νέα Ζηλανδία εἶνε ὁ ἀνατολικώτατος φρουρὸς τοῦ περι-
τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανὸν κράτους Ὁ πλοῦτος αὐτῆς συνίσταται ἰδίᾳ
εἰς τὴν διατροφήν προβάτων καὶ τὰ ἐκ τούτων προϊόντα, ἐρίου,
κρέατος, βουτύρου καὶ τυροῦ.

Πίναξ 6 Ἡ διάσχισις τοῦ Ἰνδικοῦ πληθυσμοῦ κατὰ ο)ο.

Φιλαί : Ἰνδοὶ 75	Θρησκείαι : Ἰνδοῦσται 68
Βιρμᾶνοι 4	Μωαμεθανοὶ 22
Αραβίδαι 21	Βουδδισταὶ 4

Πίναξ 7 Ἐκτασις καλλιεργειῶν ἐν ταῖς Ἰνδαίαις
εἰς χιλιάδας τετρ. χιλίῳ.

Ὀρυζα 520	Ζαχαροκάλ. 10
Σίτος 125	Γιούτα 10
Βάμβιξ 100	Πᾶσα ἡ καλλιεργουμένη γῆ
Ἐλαιώδη 70	900 χιλ. τετρ χιλ.

Πίναξ 8. Ἡ διὰ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Σουέξ
Ἑμπορικὴ Συγκοινωνία [(1925).

(εἰς ἑκ π. τόν. μὲ τὴν διεύθυνσιν τῶν πλοίων)

Ἀνατ. Ἀφρικὴ 1,3	Ἀνατ. Ἀσία 5,7
Περσικὸς Κόλπος 3,0	Ὀλλανδ. Ἰνδαίαι 2,8
Ἰνδαίαι 3,6	Αὐστραλία 3,4
Ἰνδοκίνα 0,64	

γ) Αἱ δυτικαὶ ἀποικίαι καὶ νῆσοι τῆς Ἀφρικῆς ἦσαν
ἄλλοτε σπουδαῖοι σταθμοὶ τῆς ὁδοῦ πρὸς τὰς Ἰνδαίας πρὸ τῆς
ἀνοξέως τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Σουέξ Σήμερον ἔχουν χάσει τὴν πολι-
τικὴν σημασίαν των. Ἐχουν ὅμως οἰκονομικὴν ἀξίαν διὰ τὸ κα-
κῶν καὶ τὸ φουινικέλαιον. Ἐν τῇ Νιγηρίᾳ ὑπάρχει μεγάλη καλ-
λιέργεια δάμβακος καὶ κοιτάσματα γαιάνθρακος

Πίναξ 9. Ο πλούτος τῆς Νοτιοαφρικανικῆς
ἐνώσεως (1932)

α. Παραγωγή ἀκατεργά- στου ὕλης				β. Κτηνοτροφία κατὰ ἑκατ. κεφαλῶν		
Χρυσός εἰς τόν.	Ἐρίον	Ἀδάμαντες εἰς χιλιόγ.	Ἀνθρακός εἰς χιλ. τόν.	Βόες	Πρόβ	Ἄγες
360	82	650	12500	97	36	8

δ) *Αἱ Βρετανικαὶ ἀποικίαι ἐν Ἀμερικῇ.* Ὁ Καναδάς εἶνε τμῆμα τοῦ Βρετανικοῦ κράτους ἔχον μέλλουσαν ἀνάπτυξιν Ἐκ τῶν 10 ἑκατ. περίπου τετραγ. χιλιομ. 1 ἑκατ. περίπου εἶνε καλλιεργήσιμον ἔδαφος καὶ λειμῶνες, 100 χιλ. δὲ περίπου τετραγ. χιλ. κατέχονται ὑπὸ σιτηρῶν. Τὰ 7 ἑκατ. τετραγ. χιλ., καλύπτονται ὑπὸ δάσους, τοῦ ὁποῦ τοῦλάχιστον τὸ ἥμισυ εἶνε ὑπὸ ἐκμετάλλευσιν. Πρὸς τὸν πλοῦτον τοῦτον ὑπάρχουν εἰς μερικὰ μέρη κοιτάσματα ἀνθράκων, προσέτι δὲ εὐγενῆ μέταλλα εἰς τὰ Βραχύδη ὄρη καὶ σίδηρος εἰς τὴν Νέαν γῆν. Εἰς τὰς ἀκτὰς ὑπάρχει πλῆθος ἰχθύων. Καὶ ἐν τούτοις τὰς φυσικὰς ταύτας οἰκονομικὰς πηγὰς κάρπουνται μόνον περὶ τὰ 9 ἑκατ. κάτ. Ἡ χώρα δεικνύει ταχεῖαν πρόοδον. Ἡ ζωὴ τῶν ἀγρῶν διαρκῶς ἐπεκτείνεται πρὸς Β. διότι διαλέγονται σπόροι ἱκανοὶ νὰ ὠριμάσουν εἰς τὸ βραχὺ καὶ θερμὸν θέρος τῆς χώρας. Ὡσαύτως προσδεύει καὶ ἡ βιομηχανία, ἰδίᾳ ἡ παραγωγὴ χάρτου.

Τὰ ὄρια τοῦ Καναδά μετὰ τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν εἶνε τεχνητὰ καὶ ἡ οἰκονομικὴ σχέσις μετὰ τούτων ζωηρά. Πολλοὶ γεωργικοὶ σταθμοὶ μεταφέρονται κατ' ἔτος ἐκ τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν εἰς τὸν Καναδαν.

Δυτικά Ἰνδία καὶ Νότ. Ἀμερική Ἡ Ἀγγλία κατέχει καὶ σειράν κτήσεις εἰς τὰς Δυτικὰς Ἰνδίας καὶ τὴν ἀποικίαν Βρεττανικὴν Γουαϊάναν. Αὗται ἔχουν οἰκονομικὴν σημασίαν διὰ τὰ τροπικὰ προϊόντα καὶ τὴν ἄσφαλτον.

Ἡ ἁρμονικὴ σύστασις τοῦ Παγκοσμίου Βρεττανικοῦ κράτους. Τὸ Βρεττανικὸν κράτος ἐπεκτείνεται καθ' ὄλον τὸν κόσμον. Καίτοι εἶνε κατατετμημένον συνδέεται πανταχόθεν διὰ δικτύου συγκοινωνιῶν, πλήθους δὲ σταθμῶν ἀνθρακείσεως, καλῶδίων, ἀεροδρομιῶν, καὶ ἀσυρμάτου τηλεγράφου ἐξυπηρετοῦν ταύτας· μέγας δὲ πολεμικὸς στόλος προφυλάσσει. Εἶνε οἰκονομικὸς ὄργανισμός, ὅστις καθιστᾷ δυνατὰς πάσας τὰς ἀναγκαίας οἰκονομικὰς ἀνταλλαγὰς. Τὸ παγκόσμιον Βρεττανικὸν κράτος ἔχει βεβαίως ποικιλίαν γλωσσῶν, ἱστορίας καὶ πολιτισμοῦ, στερεῖται δ' ἰκόνῃ καὶ πλήρους τελωνειακῆς ἐνώσεως. Ἡ πλωμένην ὁμως καθ' ὄλας τὰς κλιματικὰς ζώνας τῆς γῆς εἶνε οἰκονομικῶς αὐταρκεῖς καὶ ἡ οἰκονομικὴ ἐνότης αὐτοῦ πλήρης. Ἡ αὐστηρὰ ὁμως πολιτικὴ ἐξάρτησις ἀπὸ τῆς μητροπόλεως τοῦ ἀπεράντου τούτου κράτους δὲν εἶνε δυνατὴ διάφοροι ἀποστάσεις καὶ προσπάθειαι αὐτοτελείας πολλῶν τμημάτων τοῦ κράτους εἶχον ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ἀναγνωρισθῶν ταῦτα ὑπὸ τῆς μητροπόλεως ὡς αὐτόνομα, δὲν ἔπαυσαν ὁμως νὰ διευθύνωνται ὑπὸ τῆς ἐπιτηδεΐας πολιτικῆς τῆς.

Πίναξ 10. Τὰ εἶδη τῶν τμημάτων τοῦ Βρεττανικοῦ κράτους (πλὴν τοῦ Ἡνωμένου βασιλείου Ἀγγλίας καὶ Βορ. Ἰρλανδίας).

1. Ἐπικράτεια	2. Ἀποικίαι τοῦ στέμματος	3. ὑπὸ Προστασίας	4. κατ' Ἐντολήν (ἕκ μέρους τῆς ΚΕ)
Ἰρλανδία	Γιβραλτάρ	Βάι-χάϊ-θάϊ	Μεσοποταμία
Νότιος Ἀφρική	Μάλτα	Βόρ. Βόρνεος	Παλαιστίνη
Καναδάς	Κύπρος	Ροδεσία	Ἑπεριρθηδία
Αὐστραλία	Ἰνδία	Βετσουαναλάνδη	Ταγκανίκα
Νέα Ζηλανδία	Κεϋλάνη	Νουασαλάνδη	Νοτιοδ. Ἀφρική
Νέα Γῆ	Βρετ. Μαλάκκα	Οὐγάνδα	Καμερόν
	Χόγκ-χόγκ	Ζαντζίβάρη	Τογὸ
	Κενία		Νέα Γουίνεα
	Δυτ. Ἀφρική		
	Μαυρίτιος		
	Δυτ. Ἰνδία		
	Γουαϊάνα		

***Ασκ. 1.**—Παρατήρησε τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Βρεττ. κράτους κατὰ διαφόρους ἐποχὰς (βλ. πίν. 4).—2. Εἰς σχεδίασμα τοῦ παγκοσμίου Βρεττ. κράτους χρωμάτισε δι' ἰδίου χρώματος τὰς ἐπικρατείας, τὰς ἀποικίας τοῦ στέμματος, τὰς ὑπὸ προστασίαν καὶ κατ' ἐντολὴν καὶ διὰ σταυροῦ τοὺς σπουδαίους σταθμούς.—3. Ἀναπόλησε ἐκ τῆς ἱστορίας τὰ περὶ τῶν Ἀγγλικῶν ἀποικιῶν καὶ τὰ πολιτικὰ καὶ οἰκονομικὰ γεγονότα.—4. Ἀνάφερε τὰ κυριώτατα ἀκατέργαστα προϊόντα καθ' ἕλον τὸ Βρετανικὸν κράτος.

2. Η ΓΑΛΛΙΑ ΚΑΙ ΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΑΥΤΗΣ

Γαλλία. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ αὕτη χώρα, ἐκ λεκανῶν καὶ λόφων συνισταμένη, δρέχεται ὑπὸ δύο σπουδαίων θαλασσῶν, προστατεύεται δὲ ἀπὸ τῆς Ἰσπανίας καὶ Ἰταλίας εὐκόλως ὑπὸ ὑψηλῶν ὀρέων. Ἡ χώρα εἶνε προικισμένη μὲ εὐφρορὸν ἔδαφος καὶ εὐνοϊκὸν κλίμα. Διαρθροῦται κατὰ τμηματικὰς περιοχάς, αἱ ὁποῖαι συνάπτονται πρὸς ἀλλήλας δι' εὐκόλων ὁδῶν. Αἱ λεκάναι τῶν ποταμῶν συνδέονται καὶ διὰ πλωτῶν ὁδῶν, αἱ ὁποῖαι συνέρχονται εἰς τὸ κέντρον τῆς χώρας (Ile de France)· τοῦτο πάλιν διαχωρίζεται ἀπὸ τῆς κοιλάδος τοῦ Ρήνου διὰ ὄρειων χωρῶν, αἱ ὁποῖαι ὁμως διὰ τῶν καταβυθισμάτων εἶναι εὐκόλως διαβαταί, καὶ διατρέχουν ταύτας διώρυγες. Αἱ περιοχαὶ αὗται ἐνωρὶς εἶχον ἐνωθῆ εἰς ἓν κράτος καὶ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Λουδοβίκου 16ου ἦτο τὸ ἰσχυρότατον καὶ πολυπληθέστατον κράτος τῆς Εὐρώπης. Ἡ πολιτικὴ τῆς Γαλλίας ἦτο ἡ ἐπικρατεσττέρα κατὰ τὰ μέσα τοῦ 17ου αἰῶνος καὶ ἦτο ἡ πρώτη ἀποικιακὴ δύναμις, ἀλλὰ κατόπιν πολέμου μετὰ τῆς Ἀγγλίας παρεχώρησε τὰ πρωτεία. εἰς ἐκείνην Ἡττηθεῖσα καὶ κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1870—71 ὑπὸ τῆς Γερμανίας κατῆλθεν εἰς τὴν τρίτην δύναμιν μέχρις οὗ κατὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ἐξεδικήθη τὴν ἦτταν ἐκείνην. Αἱ ἀποικίαὶ ὁμως τῆς Γαλλίας δὲν χρησιμεύουν πρὸς ἔξοδον τοῦ ὑπεπληθυσμοῦ τῆς χώρας, ὅπως συμβαίνει εἰς ἄλλας χώρας, διότι ὁ ἀριθμὸς τοῦ Γαλλικοῦ πληθυσμοῦ δὲν αὐξάνει. Τουναντίον, καὶ εἰς αὐτὰς ἀκόμη τὰς βιομηχανικὰς ἐργασίας ἔρχονται ξένοι ὅπως ἐργασθῶν, εἰς δὲ τὸν στρατὸν αὐτῆς εἶνε πολλοὶ μαῦροι ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴν ἢ κίτρινοι ἀπὸ τὴν Ἰνδοκίναν. Πολλοὺς ἐργάτας

ξένους βλέπει τις ἢ εἰς τὰς βιομηχανικὰς καὶ ἐμπορικὰς πόλεις, ἰδίως εἰς τὴν Μπσσαλιάν (Ἀφρικανούς, Ἴταλούς, Ἑλβετούς, Πολωνούς, Ἑλληνας) τοῦτο δὲ δεικνύει κίνδυνον διὰ τὴν γαλλικὴν φυλὴν.

τὸ Γαλλικὸν ἀποικιακὸν κράτος. Αἱ ἐκτάσεις τῶν ἀποικιῶν διαρθροῦνται εἰς τὰ ἑξῆς τέσσαρα ἀθροίσματα.

1. Ἰνδοκίνα
2. Μαδαγασκάρη καὶ Ἑνωσις.
3. Δυτικὴ Ἀφρικὴ
4. Συρία καὶ Λίβανος.

Πίναξ 11. Αἱ Γαλλικαὶ ἀποικίαι

Ἀποικίαι	Ἐπιφ. εἰς χιλιάδ. τετρ. χιλ.	Κάτ. εἰς ἑκατ	Ἀποικίαι	Ἐπιφ. εἰς χιλιάδ. τετρ. χιλ.	Κάτ. εἰς ἑκατ
Ἰνδοκίνα	700	20	Γαλ. Ἰσημερινή		5
Μαδαγασκάρη	627	3,6	Ἀφρικὴ	2700	
Δυτικὴ Ἀφρικὴ	3600	14	Συρία καὶ		24
Χῶραι τοῦ Ἀτλ.	1270	12,5	Λίβανος	149	

Εἰς τὴν Ἰνδοκίναν πλὴν τῶν ἰθαγενῶν διαμένουν 600 000 Κινέζοι καὶ 200 000 Εὐρωπαῖοι. Ἐξάγεται μεγάλη ποσότης ὀρύζης.

Ἀπὸ τὴν Μαδαγασκάρην (μόνον 18 χιλ. λευκοί) ἐξίγονται ὄρυζα καὶ δέρματα εἰς δὲ τὴν γειτονικὴν Ἑνωσιν (2.400 τετρ. χιλ., 175 000 κ.) εἶνε μεγάλοι φυτεταὶ ζακχαροκαλάμου.

Ἡ Δυτικὴ Ἀφρικὴ ἀποτελεῖται ἐκ τῶν χωρῶν τοῦ Ἀτλαντος, τῆς Δυτικῆς Γαλλικῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἰσημερινῆς. Πρὸς τοῦτοις ἀπὸ τοῦ 1919 ἐδόθησαν εἰς τὴν Γαλλίαν κατ' ἐντολὴν μέρη τοῦ Καμερόν καὶ τοῦ Τογό. Μεταξὺ τῆς χώρας τοῦ Ἀτλαντος καὶ τῶν λοιπῶν Γαλλικῶν ἀποικιῶν παρεντίθεται ἡ ἔρημος Σαχάρα, ἡ ὁποία κωλύει τὴν μεταξὺ τούτων συγκοινωνίαν. Σήμερον γίνεται συγκοινωνία καθ' ἑβδομάδα ὑπὸ αὐτοκινήτου ἀπὸ τοῦ Ἀλγερίου μέχρι τοῦ Κοτονόν τῆς Ἀνω Γουινέας κατὰ μεσημβρινὴν γραμμὴν, ἡ ὁποία διαρκεῖ 9 ἡμέρας. Ἡ αὐτοκίνητικὴ αὕτη συγκοινωνία ἔφερεν εἰς παρακμὴν τὸν

ἄλλοτε σταθμὸν τῶν παραβανίων Τιμπουκτού καὶ ἀντ' αὐτῆς ἀνε-
πτύχθη ὁ αὐτοκινητικὸς σταθμὸς Γκάο (ἐπὶ τοῦ Νιγηρός), διότι
τὸ λασπῶδες ἐδῶ ἔδαφος εἶνε καταλληλότερον διὰ τὰ αὐτο-
κίνητα.

Εἰς τὰς χώρας τοῦ Ἀτλαντος κατοικοῦν ἐκ τῶν λευκῶν
800 χιλ. Γάλλοι, 130 χιλ. Ἴταλοὶ καὶ 150 χιλ. Ἴσπανοί, κύρια
δὲ προϊόντα ἐξάγονται οἶνος, σίτος, πρῶϊμα ὀπωρικὰ καὶ μεταλ-
λεύματα σιδήρου. Εἰς τὴν Δυτικὴν καὶ Ἰσημερινὴν Ἀφρικὴν
εἶνε ὀλίγοι Εὐρωπαῖοι (6.500) καὶ κύρια προϊόντα εἶνε τὸ φοινι-
κέλαιον καὶ αἱ ἀραχίδες (ἀράπικα φυσιτικά).

Αἱ κατ' ἐντολὴν κτήσεις τῆς **Συρίας** καὶ τοῦ **Λιβάνου**
ἔχουν σχέσιν μὲ τὴς πολιτικὰς βλέψεις τῆς Γαλλίας, δηλ. νὰ εἶνε
προστάτρια τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ νὰ ἔχη θάσιν
πρὸς ἐκμετάλλευσιν τῆς Τουρκίας.

3. Η ΧΩΡΑ ΤΩΝ ΣΟΒΙΕΤ (ΡΩΣΙΑ)

Τὴν Β. Α. Εὐρώπην καὶ Βόρειον Ἀσίαν κατέχει σήμερον
νέος κόσμος, ἡ Ἐνωσις τῶν Σοσιαλιστικῶν Σοβιετικῶν Δημο-
κρατιῶν. Τὸ ἔδαφος τῆς Ρωσίας καθ' ὅλας τὰς γεωλογικὰς
περιόδους ἔμεινεν ἀδιατάρακτον, ἐνῶ ἔλαι αἱ περὶ αὐτὴν χώραι
μετεβλήθησαν ὑπὸ τεκτονικῶν δυνάμεων. Ἐνεκα τούτου ἡ διά-
πλασις τοῦ Ρωσικοῦ ἐδάφους εἶνε ὀμαλὴ καὶ μονότονος. Δια-
μερίζεται μόνον ἐλαφρῶς ὑπὸ κοιλάδων καὶ ποταμῶν καὶ χαμη-
λῶν ὕψωμάτων. Διαφορὰ μορφῆς παρουσιάζεται ὡς πρὸς τὸ
κλίμα καὶ τὸ ποῖόν τοῦ ἐδάφους (στέππαι, δάση, τούνδρα).
Πᾶσαι ὁμῶς αἱ διαφοραὶ αὗται διὰ τῶν ρεόντων μεγάλων ποτα-
μῶν λαμβάνουν ἐνότητα καὶ ἡ φυτικὴ αὕτη ἐνότης δεικνύεται
καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. «Ὁ Ρωσικὸς λαὸς ὑπετάγη εἰς τὸ
ὁμοίμορφον καὶ τὸ ἀπέραντον τῆς περιοχῆς τοῦ ζῆ». Τοῦτο
ἰσχύει πρὸ παντὸς διὰ τὴν Μεγάλην Ρωσίαν, τῆς ὁποίας κέν-
τρον εἶνε ἡ Μόσχα. Ὁ λαὸς αὐτῆς χωρίζεται ἀπὸ τῆς θαλάσσης
διὰ ἄλλων φυλῶν. Δὲν ἔχει τὴν τόλμην καὶ τὸ εὐρὸ βλέμμα
τῶν ναυτικῶν λαῶν. Ἡ μόρφωσις τοῦ λαοῦ εἶνε μικρά. Εἰς
τοῦτο συντελεῖ καὶ ὁ μακρὸς χειμῶν, διότι ἐπὶ μῆνας μένει ὁ
Ῥῶσος χωρικὸς κλεισμένος εἰς τὸ δωμάτιόν του. Ἀπὸ τὴν με-

μακρυσμένην θέσιν ἐκ τῶν θαλασσῶν ἔφερον τὸ πρῶτον τοὺς Ρώσους εἰς τὴν θάλασσαν ὁ Πέτρος ὁ Μέγας.

Ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ τῆς Ρωσίας εἶνε κατ' ἐξοχὴν ἀγρονομικὴ. Αὕτη προέρχεται ἀπὸ τὰς ἀπεράντους ἐκτάσεις τῶν στεππῶν, αἱ ὁποῖαι φέρουν τὴν εὐφρορὸν «μαύρην γῆν» εἰς τὴν Κεντρικὴν καὶ Νοτίαν Ρωσίαν. Ὑπολογίζεται ἡ ἔκτασις αὕτη εἰς μὲν τὴν Εὐρωπαϊκὴν Ρωσίαν 900 χιλ. τετρ. χιλ., εἰς δὲ τὴν Σιβηρίαν ἕν ἑκατομμύριον. Εἰς τὴν Σιβηρίαν ὁμοῦς πολλαὶ ἀκόμη ἐκτάσεις μένουσι ἀκαλλιέργητοι. Πλὴν τῶν ἀφθόνων δημητριακῶν καρπῶν καλλιερгоῦνται καὶ τεῦτλα, λίνον καὶ καπνός. Πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου τὸ ῥωσικὸν λίνον κατελάμβανε τὰ 9)10 τῆς παγκοσμίου καταναλώσεως. Καὶ σήμερον ὁπότε τὸ κράτος διευθύνεται ὑπὸ τῶν Σόβιετ, κύριον μέλημα τῆς ῥωσικῆς πολιτικῆς εἶνε ἡ γεωργία καὶ ἡ μόρφωσις τῶν χωρικῶν. Ἡ γεωργικὴ παραγωγὴ σὺν τῷ χρόνῳ αὐξάνει, καὶ ἡ ἀμάθειά ἐπὶ πολὺ περιωρίσθη. Δευτέρα πηγὴ πλούτου τῆς Ρωσίας εἶνε τὸ δάσος 1,7 ἑκατ. τετρ. χιλ., ἐν τῇ Βορ. Ρωσίᾳ καλύπτεται ὑπὸ δασῶν ἐκ θελονοφύλλων, πλατυφύλλων καὶ μικτῶν δένδρων. Ξυλεία ἀξίας ἑκατομμ. λιρῶν εὐκόλως μεταφέρεται διὰ τῶν ποταμῶν. Τρίτη πηγὴ εἶνε ἡ βιομηχανία. Αὕτη στηρίζεται εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν προϊόντων τοῦ ἐδάφους, τοῦ λίνου, τοῦ δάμβακος καὶ τῶν ὄρυκτων. Ἡ οἰκιακὴ βιομηχανία ἀπασχολεῖ ἑκατ. χωρικῶν. Σπουδαῖα γαιανθρακωρυχεῖα ὑπάρχουν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Δὼν εἰς τὴν Κεντρικὴν Σιβηρίαν, κοιτάσματα σιδήρου εἰς τὴν νότιον Οὐκρανίαν, μαγγάνιον εἰς τὸν Καύκασον, πετρέλαιον πλησίον τοῦ Βακκοῦ καὶ εἰς ἄλλα μέρη. Διάφορα μέταλλα ὑπάρχουν καὶ εἰς τὰ Οὐράλια ὄρη καὶ τὰ Σιβηρικὰ, καὶ μάλιστα εὐγενῆ. Ἡ ῥωσικὴ βιομηχανία ὁμοῦς δὲν ἔχει φθάσει εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τὴν ὁποίαν πρὸ πολλοῦ ἔχουν ἄλλα κράτη. Ὅπως δὲ ἡ γεωργία οὕτω καὶ ἡ βιοτεχνία καὶ ἡ βιομηχανία ἔχουν κρατικοποιεῖθαι. Τὸ ἐμπόριον δ' ὑπόκειται ὑπὸ αὐστηρῶν ἐπίσημον ἑλεγχον.

Τὸ πεδινὸν τοῦ ἐδάφους καὶ ἡ πλουσία ποταμῖα ἀνάπτυξις τῶν ποταμῶν εὐκολύνουν τὴν συγκοινωνίαν· τὸ ἡπειρωτικὸν ὁμοῦς κλίμα ἐπιδρᾷ εἰς αὐτὴν δυσμενῶς· τὸν μὲν χειμῶνα ἐπὶ μῆνας διατελοῦν οἱ ποταμοὶ παγωμένοι (ὁ Βόλγας παρὰ τὸ

Καζάν επί 5 μῆνας) τὸ δὲ θέρος συνεπεῖα τῆς ξηρασίας ὑπάρχει πολλάκις ἔλλειψις ὕδατος. Ὑπολογίζονται αἱ ποτάμια ὄδοι πλέον τῶν 180 000 χιλιομ. ἐνῶ τὸ μῆκος τῶν σιδηροδρόμων 60 000 χιλιομ. Ἀπέναντι ὅμως τοῦ μεγέθους τοῦ κράτους ἡ συγκοινωνία δὲν εἶνε πυκνή. Ἡ Σοβιετικὴ διοίκησις προσπαθεῖ σήμερον νὰ ἀναπτύξῃ τὴν οἰκονομίαν τῆς χώρας καὶ τὴν συγκοινωνίαν, συνάμα δὲ νὰ μορφώσῃ τὸν Ρωσικὸν λαὸν τοῦ ὁποῦ ἡ ἀγραμματοσύνη προήρχετο κυρίως ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν συγκοινωνίας. Πρὸ τῆς Ρωσικῆς ἐπαναστάσεως τὰ 70 ο)ο τῶν κατοίκων ἦσαν ἀναλφάβητοι.

Ἄσκ. 1. Ποῖος ἦτο ὁ σκοπὸς τῆς ἱμπεριαλιστικῆς Ῥωσίας καὶ τί γνωρίζομεν σχετικῶς ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας; 2. Ποῖαι περιοχαὶ τῆς Ῥωσίας κατοικοῦνται ἀκόμη ἀραιῶς; — 3. Ποῖαν σημασίαν ἔχει ὁ σιδηρόδρομος τῆς Μουρμάνσκις; (Βλ. Γεωγ. Εὐρ. Β' Γυμ. σελ. 197) καὶ ποῖαν ὁ ὑπερσιβηρικὸς; (Βλεπ. Γεωγ. Ἀσίας, Γ' Γυμνασ. σελ. 66).

4 ΚΙΝΑ ΚΑΙ ΙΑΠΩΝΙΑ

Κίνα. Ὅπως ἡ Ῥωσία, οὕτω καὶ ἡ Κίνα λόγῳ τῆς μεγάλης ἐκτάσεώς της δὲν ἔχει κατάλληλον κέντρον πρὸς συνοχήν τοῦ κράτους. Οὕτως ἀλλάσσει καὶ ἡ θέσις τῆς πρωτεύουσῆς (Πεκίνον, Βουχάν, Ναγκίν). Τὸ Κινεζικὸν κράτος περιλαμβάνει 11,3 ἑκατ. τετρ. χιλ. καὶ ἔχει 440 ἑκατ. κατ. Σύνισταται ἐκ τῆς κυρίως Κίνας, ἡ ὁποία ἔχει 410 ἑκατ. καὶ ἐκ τῶν παρακειμένων χωρῶν.

Ἐὰν φέρωμεν γραμμὴν ἐκ τοῦ Πεκίνου εἰς τὴν Καντώνα, τὴν ὁποῖαν περίπου ἀκολουθεῖ σιδηρόδρομος, καὶ ἐτέραν ἐγκαρσίως ταύτης τὴν ὁποῖαν διαγράφει ὁ **Γιαγκτσέ**, διαιρεῖται ἡ κυρίως Κίνα εἰς τέσσαρας τομεῖς. Ὁ βορειοανατολικὸς εἶναι ἡ εὐφορος παιδιάς τοῦ Κινεζικοῦ χοδὸς (λέξ) Ἡ μεγάλη αὕτη προσχωσιγενῆς πεδιάς προῆλθε διὰ τοῦ ποταμοῦ **Χοαγκῶ** (Κιτρίνου), ὁ ὁποῖος ἤνωσε μετὰ τῆς ξηραῖς τὴν ἄλλοτε νῆσον **Σαντούγκ**, πλούσιαν οὖσαν εἰς γαϊάνθρακας. Ὁ βορειοδυτικὸς τομεὺς ἔχει πλούσια εἰς λιθάνθρακας ὄρη, μεταξὺ τῶν ὁποίων καταβυθίσματα πληροῦνται ὑπὸ χοδὸς, σχηματιζομένου ἀπὸ τοὺς χειμερινοὺς μουσῶνας Οὗτοι, διαρκούντες ἐπὶ ἐβδομάδας, φέρουν κιτρίνην σκόνην ἢ ὁποία ἐπικάθεται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ὡς πέπλος.

Ὁ νοτιοανατολικὸς τομεὺς εἶνε σχεδὸν ἀδενδρὸς χώρα διασχιζομένη ὑπὸ ὄρέων, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων περιεμβάλλοντα, εὐφοροὶ πεδιάδες καλυπτόμεναι ὑπὸ ὄρυζῶνων. Κατὰ τὰς κλιμακωτὰς κλιτύς τῶν ὄρέων γίνεται καλλιέργεια τοῦ τεύου καὶ εἰς τὰς κοιλάδας τοῦ Γιαγκτσὲ ἀνθοῦν λευκοὶ θαμβακῶνες. Αἱ κοιλώδεις ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀκταὶ εὐνοοῦνται ὑπὸ πλοῦτου ἰχθύων, οἱ ὅποιοι συντελοῦν εἰς τὴν διαστροφὴν τοῦ πληθυσμοῦ. Ὁ δὲ νοτιοδυτικὸς τομεὺς συνίσταται ὑπὸ δασωδῶν ὑψιπέδων καὶ ὄρέων, ἔνθα διακρίνεται ἀκόμη ὑπόλειμμα παλαιοῦ μελαγχροίνου πληθυσμοῦ. Ὡς γιγάντειος ὄσας εἶνε ἡ Ἐρυθρὰ λεκάνη «ὁ κήπος τῆς Κίνας» ἔνθα πυκνότετος Κινεζικὸς πληθυσμὸς, ἐλάχιστα ἐπηρεασθεῖς ὑπὸ τῶν ξένων. Ἡ περιοχὴ αὕτη εὐρισκομένη ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ὄρους *Τσιλινγκ* ἔχει κλίμα ὑποτροπικὸν (θερμὸν) πλήθος μωρεῶν καὶ μεγάλα κοιτάσματα ἄλατος.

Ἡ καλλιεργουμένη ἐπιφάνεια τῆς Κίνας ὑπολογίζεται εἰς 1 ἑκατομ. τετρ. χιλ. Διὰ τῶν τεχνητῶν ἀρδεύσεων κατὰ μεγάλας ἐκτάσεις καὶ διὰ μεγάλης ἐπιμελείας καὶ κόπου οἱ Κινέζοι ἐκμεταλλεύονται τὸ ἔδαφος τοῦτο δι' ἐντατικῆς καλλιέργειας. Τὸ θερμότερον νότιον τμήμα ἐπιτρέπει περισσοτέρας τῆς μιᾶς συγκομιδᾶς. Ὑπάρχουν θέσεις εἰς τὰς ὁποίας ἡ καλλιεργουμένη χώρα διατρέφει 1000 ἀνθρώπους εἰς ἓν τετραγ. χιλιόμε. Ἀφ' ἑνὸς εἰς τὴν ἐργατικότητα καὶ τὴν ἐπιτηδειότητα τῶν Κινέζων καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν ὀλιγαρκείαν αὐτῶν στηρίζεται ὁ λεγόμενος «Κίτρινος κίνδυνος». Ὁ Κινέζος ἐργάτης (κούλι) «ἐργάζεται ὡς ἵππος καὶ τρέφεται ὡς κύων».

Μὲ τὰς παλαιὰς συνήθειας ποῦ ἔχουν οἱ Κινέζοι, ἡ χώρα τῶν παρουσιάζει «ζῶντα μεσαίωνα». Αἱ πόλεις μὲ τὰ γιγαντιαῖα τείχη ποῦ περιβάλλονται ὁμοιάζουν πρὸς τετράγωνα στρατόπεδα. Ὅπως ἐν τῇ Νοτίῳ Εὐρώπῃ καὶ ἐξῶ ἡ οἰκιακὴ βιομηχανία φαίνεται ἐπὶ τῶν ὁδῶν. Τινὲς ὁμοίως τῶν πόλεων ἔλαβον ἐσχάτως διὰ ἐγκαταστάσεως Εὐρωπαϊκῶν ὄψιν Εὐρωπαϊκὴν. Ἡ πλησίον τῶν ἐκβολῶν τοῦ Γιαγκτσὲ *Σαγκάη* μὲ τὰς καπνίζουσας καπνοδόχους τῆς θαμβακουργίας δίδουν εἰς τὴν ὄψιν τῆς πόλεως νέαν μορφήν. Παρὰ τὸν ποταμὸν κεῖνται μεγάλα χαλυβουργεῖα, πρὸ πάντων παρὰ τὴν Χαγκάου (Βουχάν). Ὡσαύτως ἔχουν ἐξευρωπαίσθη ἐπὶ πολὺ αἱ πόλεις *Τιεντσιν*, *Τσιγκάου*

καί **Καντιών**, Εἰς ταύτας καί εἰς τοὺς ἑξαγωγικούς λιμένας κατοικοῦν ἄνω τῶν 300 χιλ. ξένων. Ἐν καὶ ἡ χώρα ἔχει μεγάλας πόλεις, ἐν τούτοις καί εἰς ταύτας ἐπικρατεῖ ὁ ἀγροτικὸς χαρακτήρ τῆς χώρας. Ὁ πλοῦτος τοῦ ὑπεδάφους εὐρίσκειται ἐν μικρᾷ ἐκμεταλλεύσει.

Διὰ τὴν συγκοινωνία ἔχουν ἀκόμη σπουδαιότητα οἱ ποταμοί. Ἡ σπουδαιότερα ὑδατίνη ὁδὸς εἶνε ἡ Γιαγκτσέ, ὁ ὅποιος εἶνε πλωτὸς εἰς τὰ μεσόγεια μέχρι τοῦ Χαγκάου Ἡ περίφημος «Αὐτοκρατορική διώρυξ» ἔχει εἰς πολλὰ μέρη καταστραφῆ. Αἱ κατὰ ξηρὰν ὁδοί, ἐπειδὴ αἱ γαῖαι εἶνε πολύτιμοι, διαμένουν κατὰ τὸ πλεῖστον στεναί. Εἶνε καρρόδρομοι, διὰ τῶν ὁποίων εἰς μὲν τὴν Βορείαν Κίναν ἡ συγκοινωνία ἐγένετο ἄλλοτε διὰ κάρρων εἰς δὲ τὴν Νοτίαν δι' ἀχθοφόρων. Ἀλλὰ καὶ αἱ σημεριναὶ σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ σχετικῶς εἶνε ὀλίγαι, μὴ ὑπερβαίνουσαι τὰ 12 χιλ. χιλιομ. Ἡ Κίνα δὲν εἶνε σήμερον ἀποκεκλεισμένη τοῦ λοιποῦ κόσμου. Τὸ περίφημον Κινεζικὸν τεῖχος δὲν ἔχει πλέον σημασίαν τινά Ἀλλὰ παρ' ὄλην τὴν ζωηρὰν κίνησιν τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐμπορίου, τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον εἶνε ἀκόμη μικρόν. Τὰ κύρια ἑξαγόμενα προϊόντα εἶνε ἀκατέργαστος μέταξ, ὄρυζα, μπιζέλια, κύαμοι, φυτικὰ ἔλαια, βάμβαξ, ζάχαρις, ὄρυκτέλαια, ἄργυρος, σιδηρικὰ καὶ χημικὰ προϊόντα. Τὰ μετὰ τῆς Κίνας συναλλασσόμενα κράτη εἶνε κατὰ σειρὰν ἡ Ἰαπωνία, αἱ Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς ἡ Μεγ. Βρεττανία καὶ ἡ Γερμανία.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ Κίνα ἀπέκτησεν οἰκονομικὴν αὐτοτέλειαν καὶ μὲ τὴν πρόσοδον τοῦ ἐμπορίου θεωρεῖται μετὰ τῆς Ἰαπωνίας καὶ τῶν Ἰνδιῶν ὡς ἐν τῶν τριῶν κυρίων ἐμπορικῶν κρατῶν τῆς Ἀσίας. Διὰ τὸν πυκνὸν πληθυσμὸν αὐτῆς ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀποδημούντων Κινέζων εἶνε ἠὺξημένος κατὰ πολὺ.

Ἰαπωνία. Ἡ ἐκ τῆς σειρᾶς τῶν Ἰαπωνικῶν νήσων συνισταμένη αὐτοκρατορία τῆς Ἰαπωνίας ὁμοιάζει κατὰ τὴν θέσιν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς δυνάμεως αὐτῆς μὲ τὴν Ἀγγλίαν. Ὅπως εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἐνταῦθα τὰ παράλια εἶνε πολυλίμενα καὶ πλήρη ἰχθύων Ἐπὶ μακρὸν χρόνον οὐσα εἰς τὸ ἄκρον τοῦ κό.

σμου, τὴν Ἄπω Ἀνατολήν, ἐδέχθη τὸν πολιτισμὸν ἐκ τῆς ἀντι-
κρῦ ἠπείρου.

Μογγολικὸς πληθυσμὸς ἐκ ταύτης ἐξώθησε τοὺς παλαιοὺς
κατοίκους τῶν νήσων καὶ ἐπεκράτησε διὰ μεσαιωνικοῦ φεουδα-
λισμοῦ. Ὑπάρχει ὁμοίως διαφορὰ μεταξύ ταύτης καὶ τῆς Ἀγγλίας
κατὰ τὴν σύστασιν τοῦ ἐδάφους, τὴν γεωγραφικὴν ἔκτασιν καὶ
τὴν οἰκονομίαν. Εἶνε ὀρεινότερα τῆς Ἀγγλίας, ἐπὶ πλεόν δὲ
πάσχει ἐκ χαρακτηριστικῶν σεισμῶν. Μέγα εἶνε τὸ μῆκος τῆς
ἐκτάσεως τῶν νήσων, οὕτως ὥστε τὸ κλίμα ἀπὸ τῆς τροπικῆς
Φορμόζας μέχρι τῆς ὑποπολικῆς Σαχαλίνης παρουσιάζει μεγά-
λας διαφοράς. Ἡ οἰκονομία τῆς χώρας δὲν στηρίζεται εἰς τὸν
πλοῦτον τοῦ σιδήρου καὶ τοῦ γαιάνθρακος, ὅπως ἐν Ἀγγλίᾳ.
Ὀλίγα σχετικῶς εἶνε τὰ προϊόντα τοῦ σιδήρου, τοῦ πετρελαίου
καὶ τῶν γαιανθράκων, ὃ δὲ χρησιμοποιούμενος λευκὸς ἄνθραξ
δὲν δύναται νὰ ἀναπληρώσῃ τὴν ἀξίαντων. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἡ
Ἰαπωνία ἀπέκρουε τὰς ἐξωτερικὰς ἐμπορικὰς σχέσεις μέχρι τοῦ
1854, ὅποτε τὸ πρῶτον συνῆψεν ἐμπορικὰς συμφωνίας μὲ τὰς
Ἠνωμένας Πολιτείας. Ἐκτοτε ἡ χώρα ἔλαβε πρόσοδον νεωτερι-
στικὴν καὶ ὁ πολιτισμὸς αὐτῆς ἐξευρωπαίσθη.

Πλὴν τῶν τεσσάρων παλαιῶν νήσων, τὴν Χονδῶ, τῆς Ἰεσῶ,
τῆς Κιουσού καὶ τῆς Σικόκου ἡ Ἰαπωνία ἔχει ὡς νέας κτήσεις
τὴν **Φορμόζαν**, ἡ ὁποία παράγει τέϊον καὶ ζακχαροκάλαμον, τὴν
δασώδη καὶ ὄρυζοφόρον χερσόνησον **Κορέαν**, τὴν ἀντικρῦ αὐ-
τῆς χερσόνησον **Διαουτούγκ**, τὴν νότιον **Σαχαλίνην**, ἡ ὁποία
φέρει γαιάνθρακα καὶ πετρέλαιον καὶ ἄλλας. Ὑπὸ ἐντολήν ἔχει
τὴν πρὸς τὴν Αὐστραλίαν Μικρονησίαν. Γενικῶς τὸ Ἰαπωνικὸν
ἔδαφος εἶνε κεκαλυμμένον ὑπὸ δασῶν κατὰ τὰ 45 ο). Ἡ πολὺ
διαδεδομένη οἰκιακὴ βιομηχανία προώδευσεν ἐσχάτως πολὺ δι'
ἰδρύσεως ἐργοστασίων κατὰ εὐρωπαϊκὸν καὶ ἀμερικανικὸν ὑπό-
δειγμα. Τὰ 60ο)ο τῆς Ἰαπωνικῆς βιομηχανίας κατέχει ἡ ὕφαν
τουργία μετάξης καὶ βάμβρακος. Ὁ βάμβαξ εἰσάγεται κυρίως ἐκ
τῆς Κίνας.

Τὸ Ἰαπωνικὸν ἐμπόριον ἰδίως μετὰ τῶν ἐντεῦθεν τῶν Ἰνδιῶν
καὶ τῆς Αὐστραλίας εἶχε λάβει μεγίστην ἀνάπτυξιν κατὰ τὸν
Παγκόσμιον πόλεμον εἰς θάρος τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ. Ἀλλὰ μετὰ
τοῦτον καὶ μετὰ τὸν καταστρεπτικὸν σεισμὸν τοῦ 1923 τὸ Ἰα-

πωνικόν ἐμπόριον ὡς καὶ ἡ ἐν γένει οἰκονομία τῆς χώρας ἤλθε πάλιν εἰς μικροτέραν μοῖραν τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν. Ἀφ' ἐνὸς ὁ ὑπερπληθυσμὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ φιλοδοξία τῆς νέας ταύτης μεγάλης δυνάμεως ὠθεῖ τὸν λαὸν εἰς νέας ἀποικίας καὶ μεταναστεύσεις. Ἔχει δὲ εἰς τὴν Ἀσιατικὴν ἡπειρον (Μαντζουρίαν), τὰς ἐκεῖθεν Ἰνδίας τὰς Ἰνδικὰς νήσους καὶ ἐν γένει εἰς τὰς πλευρὰς τοῦ Μεγάλου ὠκεανοῦ. Οὕτω γεννῶνται διαφωνίαι καὶ ζητήματα μετὰ τῆς Κίνας, τῆς Ρωσίας, τῆς Αὐστραλίας καὶ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν. #

5. Αἱ Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς

Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς καλοῦνται αἱ εὐρύχωροι περιοχαὶ τῆς Βορ. Ἀμερικῆς, αἱ ὁποῖαι κατέχουν εὐφορα ἐδάφη, πλούσιον ὑπέδαφος καὶ μεγάλους οἰκισμοὺς. Ἡ εὐνοϊκὴ ἔτι θέσις αὐτῶν ἐν μέσῳ τῶν δύο μεγάλων ὠκεανῶν τοῦ κόσμου καὶ ἡ παρομοιῶδης προσπάθεια τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῶν ἔγινεν ἀφορμὴ τῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν εἰς μυθώδη ἀκμὴν. Διὰ τοὺς λόγους τούτους αἱ Ἠνωμ. Πολιτεῖαι ἔχουν λάβει ἐξέχουσαν θέσιν ἐν τῷ κόσμῳ.

Ὁ παγκόσμιος πόλεμος ἐπετάχυνε τὴν οἰκονομικὴν αὐτῶν ἀνάπτυξιν. Πρὸ τοῦ Πολέμου αἱ Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι ἦσαν χρεωφειλέται εἰς τὸν λοιπὸν κόσμον, πρὸ πάντων εἰς τὴν Εὐρώπην. Σήμερον αἱ Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι κατέχουν τὸ ἥμισυ τοῦ χρυσοῦ τῆς γῆς καὶ ἔχουν δανίσαι δισεκατομμύρια δολλαρίων εἰς τὸν λοιπὸν κόσμον. Ἡ ἱστορία δὲν ἀναφέρει ποτὲ τόσην ταχέϊαν ἀπόκτησιν πλοῦτου λαοῦ τινος.

Παρ' ὄλην ὅμως τὴν καταπληκτικὴν ταύτην ἀνάπτυξιν ὑπάρχει καὶ ἡ ἀντίθετος ἀποψις. Παρὰ τὸν φυσικὸν πλοῦτον ἐλλεῖπουν πολλὰ εἶδη τῆς οἰκονομίας καὶ πρὸ πάντων τὰ καθαρῶς τροπικὰ προϊόντα ὁ καφές, τὸ τέϊον, τὸ κακάον, ἡ σάκχαρις, τὸ καουτσούκ. Ἄλλων ἀγαθῶν, ὡς τοῦ πετρελαίου, ἔγινε τόσον ἔντονος ἐκμετάλλευσις, ὥστε εἰς ἀπώτερον μέλλον ἀπειλεῖται ἐξάντλησις. Μέγιστα ἐκτάσεις δασῶν κατεκόπησαν ἢ κατ' ἔτος καταστρέφονται ὑπὸ πυρκαϊῶν. Σήμερον αἱ Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι ἀναγκάζονται νὰ εἰσάγουν μεγάλας ποσότητας ξυλείας

ἐκ τοῦ Καναδά. Εἰς ταῦτα παρατηροῦμεν ἀκόμη ὅτι αἱ Ἠνω-
 μέναι πολιτεῖαι διὰ τὰς διαρκῶς αὐξανομένας ἀπαιτήσεις τῶν
 ἰδίων ἀναγκῶν δὲν δύνανται νὰ διαθέσουν διὰ τὴν παγκόσμιον
 ἀγορὰν τόσα ἀπὸ τὰ προϊόντα των, ὅσα διαθέτουν τὰ παλαιὰ
 βιομηχανικὰ κράτη τῆς Εὐρώπης. Ἐπίσης ἡ αὐξήσις τοῦ πληθυσ-
 μοῦ ἀνησυχεῖ τοὺς κρατοῦντας κύκλους. Ἡ μεγάλη συρροή
 παντοδαπῶν ἀνθρώπων εἰς τὸ χωνευτήριον τοῦτο τῆς ἀνθρωπό-
 τητος δὲν συγχωνεύεται πλέον εὐκόλως, ὅπως ἄλλοτε εἰς μίαν
 ἀδιαίρετον ἐθνότητα. Ὁμιλοῦν περὶ «μαύρου» ἢ «κιτρίνου κιν-
 δύνου», μὲ ἰδίους δὲ νόμους μεταναστευτικούς προσπαθοῦν νὰ
 ἀντιμετωπίσουν τοιοῦτον κίνδυνον. Ὁ κίνδυνος οὗτος δεικνύεται
 καὶ ἀπὸ τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν παιδίων τῶν λευκῶν
 ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἄλλων φυλῶν.

Ἡ ταχεῖα αὐξήσις τῶν μεγάλων πόλεων φέρει τὴν ἀνομοιό-
 τητα τῆς διανομῆς τοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὴν χώραν.

**Πίναξ 12. Ἡ μετοχὴ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν εἰς τὴν
 παγκόσμιον παραγωγὴν τῶν προϊόντων
 (κατὰ ἑκατοστὰ τῆς ὀλικῆς παραγωγῆς)**

οἶτος	25	καπνὸς	50
δημητριακὰ	30	ἀλλουμίνιον	52
γαιάνθρακες	38	χαλκὸς	60
χάλυψ	50	βάμβαξ	60
σίδηρος	50	πετρέλαιον.	70
		αὐτοκίνητα	85

Ἡ οἰκονομία. Ἡ οἰκονομία τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν
 πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἀπετελεῖτο κυρίως ἀπὸ τὴν ἀγρο-
 νομίαν. Ἡ γεωργία κατέλαβε τεραστίας ἐκτάσεις εἰς βλάβην τοῦ
 δάσους. Πλέον τοῦ ἡμίσεως τῆς δασικῆς ἐκτάσεως ἀνατολικῶς
 τοῦ Μισσισιππὴ ἐπιφανείας σχεδὸν 2 ἑκατομ. τετραγ. χιλιομ. κα-
 τεκόπη καὶ μετεβλήθη εἰς ἔδαφος καλλιεργήσιμον. Τοιοῦτον πα-
 ράδειγμα μεταβολῆς τόσης ἐκτεταμένης ἐδαφικῆς μορφῆς δὲν
 ἔχομεν εἰς τὸν παλαιὸν κόσμον. Ἀποτέλεσμα τῆς τῆς τῆς ἀπο-

γυμνώσεως είναι αἱ ἐπερχόμεναι μεγάλαι πλήμμυραι τῶν ποταμῶν. Ἄλλα δὲ ἐδάφη διὰ καλλιέργειαν ἔδωσαν οἱ *λειμῶνες*. Εἰς τούτους ἕνεκα τῆς γιγαντιαίας ἐκτάσεως τοῦ καλλιεργουμένου ἐδάφους καὶ τῶν μὴ ἐπαρκῶν ἐργατικῶν χειρῶν, ἡ γεωργία ἔχει χαρακτηρὰ ἐντατικὸν καὶ ἡ ἀπόδοσις δὲν εἶναι μεγάλη, ὅπως εἰς τὰς παλαιὰς γεωργικὰς πολιτείας. Συνάμα γίνεται χρῆσις πολλῶν γεωργικῶν μηχανῶν, αἱ ὁποῖαι εὐκολύνουν πᾶσαν ἐργασίαν. Οὕτως ἡ ἐπέκτασις τοῦ καλλιεργηομένου ἐδάφους γίνεται πρὸς Δ. Εἰς τὰς νοτίους πολιτείας ὅπου εὐρίσκονται αἱ μεγάλαι φυτεῖαι τοῦ καπνοῦ καὶ τοῦ βάμβακος, παλαιαὶ γεωργικαὶ περιοχαὶ ἐγκαταλείπονται. Σήμερον ὡς λιμένες τῆς ἐξαγωγῆς τῶν προϊόντων τούτων δὲν εἶναι εἰς τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν ὡς ἄλλοτε, εἰς τὴν *Νέαν Ὁρλεάνην* καὶ τὴν *Γκάλβεστον*.

Πίναξ 13. Τὸ ἐμπόριον τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν

<i>Ἐξαγωγή</i>		<i>Εἰσαγωγή</i>
Βάμβαξ	χαλκός	κόμμι
πειρέλαιον	σιτηρὰ	μέταξα
μηχαναὶ	βαμβάκινα προϊόντα	καφῆς
αὐτοκίνητα	ξύλεια	χάρτης καὶ ξυλεια
σίδηρος καὶ χάλυψ	ὀπῶραι	ζάκχαρις
ζωϊκὰ προϊόντα	γαιάνθρακες	

Ὅμοια μετακλήσεις πρὸς Δ. παρατηρεῖται καὶ εἰς τὴν *βιομηχανίαν*. Τὸ ἀρχαιότερον βιομηχανικὸν κέντρον ἔκειτο πρὸς Α εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Πιττσβούργου. Ἀπὸ τινων ἐτῶν ἀνεπτύχθη κατὰ τὴν περιφέρειαν τῶν Μεγάλων λιμνῶν δευτέρα βιομηχανικὴ περιοχὴ, ὅπου γίνεται ἐπεξεργασία τῶν γεωργικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων, ὡς καὶ τοῦ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους εὐρεθέντος πλούτου τοῦ ὑπεδάφους. Ἡ βιομηχανία αὕτη ἐπιβοηθεῖται καὶ ὑπὸ τῆς δυνάμεως τῶν ὑδάτων τοῦ *Νιαγάρα*. Σήμερον τὸ *Σικάγον* καὶ ἡ *Κλέβελανδ* ὑπερέτρησε τὴν

πόλιν τοῦ χάλυβος Πίττσβουργ. Ὁ πλοῦς εἰς τὰς μεγάλας λιμένας καθιστᾷ εὐκολωτέραν τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν προϊόντων τῆς βιομηχανικῆς ταύτης περιοχῆς ὡσαύτως σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ καὶ πλωταὶ ὁδοὶ συνδέουσι εὐκόλως τὴν περιοχὴν ταύτην μετὰ τὴν περιοχὴν τοῦ Μισσισιππὶ ὡς καὶ μετὰ τοὺς λιμένας τοῦ Ἀτλαντικοῦ.

Ἡ αὐξησις αὕτη τῆς βιομηχανίας ἔχει μεταβάλλει τὸν ὀικονομικὸν χαρακτῆρα τῆς χώρας. Ἡ ἀγρονομία ἔχασε τὴν ὑπεροχὴν τῆς ἀπέναντι τῆς βιομηχανίας· οὐχ ἤττον ὁ πληθυσμὸς τῆς εἶνε ἀγρονομικὸς τε καὶ βιομηχανικὸς. Πρὸ τοῦ παγκοσμίου πολέμου αἱ Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι ἐξῆγον μεγάλας ποσότητας ζωοτροφικῶν προϊόντων καὶ ἀκατέργαστον ὕλην ἔλων σχεδὸν τῶν βιομηχανικῶν εἰδῶν. Σήμερον αὗται προμηθεύουσι τὸν κόσμον καὶ μετὰ ἔτοιμα βιομηχανικὰ προϊόντα, πρὸ πάντων μετὰ αὐτοκίνητα. Ἡ αὐξάνουσα βιομηχανοποίησις εἶχεν ἀποτέλεσμα μετὰ γάλην μετανάστευσιν τῶν Νιγηρητῶν ἐκ τῶν νοτίων πολιτειῶν πρὸς τὰς βορείας.

Πίναξ 14. Ἡ ἐξέλιξις τῆς εἰσαγωγῆς τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν (κατὰ ἑκατοστὰ τῆς ὅλης)

	1875-1879	1910 1914	1915-1920	1924 1925
Ἀκατέργαστος ὕλη	35	33	18	27
Ἡμικατεργασμένη	5	16	15	13
Ζωοτροφικὰ προϊόντα	20	6	10	10
Ζωοτροφικὰ (κατεργ.)	24	14	18	14
Βιομηχανικὰ	16	31	39	36

Διὰ τὴν συγκοινωνίαν χρησιμοποιεῖται τὸ μέγιστον σιδηρ. δίκτυον τοῦ κόσμου. Μεγίστη ἀκόμη χρῆσις γίνεται τῶν αὐτοκινήτων, αἱ Ἠνωμέναι δὲ Πολιτεῖαι ἔχουσι ὁδοὺς ἀσφαλτοστρωμένας ἄνω τῶν 200.000 χιλιομ. Εἰς τὰς πόλεις πλῆθος αὐτοκινήτων χρησιμεύει διὰ τὴν γιγαντιαίαν ἔκτασιν τῶν ὀρθογων-

νίως διασταυρουμένων ὁδῶν, εἰς τὰς ὁποίας αἱ οἰκογενιακαὶ οἰκίαι ἀπέχουν πολὺ ἀπὸ τοῦ οὐρανοξύστου τοῦ κεντρικοῦ τμήματος τῆς πόλεως.

Πίναξ 15. Ἀριθμὸς ἀτράκτων βάμβακος ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις (1925)

Ἔτος	Νότ. Πολιτεῖαι	Βόρ. Πολιτεῖαι
1880	561	8632
1910	10494	15735
1925	17292	15975

Οἰκονομία καὶ πολιτικὴ. Ἐπειδὴ ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις ὁ πλοῦτος τοῦ ὑπεδάφους ὡς καὶ τὰ διάφορα προϊόντα τῆς ἀγρονομίας καὶ τῆς βιομηχανίας εἶνε ἀρκετὰ, ἡ αὐτάρκεια ἐνταῦθα ἐμφαίνεται περισσότερον ἀπὸ ἄλλο κράτος. Διὰ τοῦτο ἄλλοτε αἱ Ἠνωμέναι πολιτεῖαι δὲν ἠσθάνοντο τὴν ἀνάγκην ἀποικιῶν διὰ προμήθειαν πρώτης ὕλης. Πρὸς τούτοις ἡ χώρα δὲν ἔχει ὑπερπληθυσμὸν, ὥστε νὰ παρακινηθῶν οἱ κάτοικοι διὰ μετατάστευσιν καὶ ἴδρυσιν ὑπερθαλασσίων ἀποικιῶν. Μόνον κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας ἠσθάνθη τὴν ἀνάγκην τῶν τροπικῶν προϊόντων. Ἡ ἔλλειψις τούτων καὶ ἡ αὐξάνουσα δύναμις παρεκίνησαν τὰς Ἠνωμένας Πολιτεῖας ἀπὸ τῶν τελευταίων ἐτῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος εἰς τὴν ἴδρυσιν ἀποικιῶν καὶ εἰς τὸν ἰμπεριαλισμὸν. Διὰ τὴν ἔλλειψιν ἰδίως τοῦ ἐλαστικοῦ κόμμεως, τοῦ τόσο ἀναγκαίου διὰ τὰ αὐτοκίνητα, κατέλαβον τῷ 1898 τὰς Φιλιππίνας νήσους καὶ ἐγκατέστησαν εἰς αὐτάς ὡς καὶ εἰς τὴν δημοκρατίαν τῶν Νιγηριτῶν Λιθερίαν φυτείας κορμιοδένδρων, αἱ ὁποῖαι κατέλαβον μεγίστας ἐκτάσεις. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐξησφάλισαν γιγαντιαίας ποσότητος κόμμεως, αἱ ὁποῖαι καλύπτουν πλέον τοῦ ἡμίσεος τῶς ἀναγκῶν αὐτῶν. Ἐπίσης προβλέπεται καὶ μέλλουσα ἐξάντλησις τοῦ πετρελαίου ἐν τῇ ἰδίᾳ χώρᾳ καὶ διὰ τοῦτο αἱ Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι προληπτικῶς ζητοῦν νὰ ἐκμεταλλευθῶν τὰ κοιτάσματα τῶν πλησιοχώρων χωρῶν, τοῦ Μεξικοῦ, τῆς Μέσης καὶ

Νοτίου Ἀμερικής. Ἡ ἐπιζήτησις αὕτη τοῦ «κιτρίνου ἀνθρακος» ὀξύνει τὸν ἀνταγωνισμόν μεταξὺ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν.

Αἱ Ἀμερικανικοὶ ἀποικίαι. 1. Ἡ Ἀλάσκα (1,5 ἑκατ. τετρ. χιλ. 60 χιλ. κάτ.) ἠγοράσθη ἀπὸ τὴν Ρωσίαν τῷ 1867 ἀντὶ 7,2 ἑκατομ. δολλαρίων. Τὰ χρυσοφόρα αὐτῆς κοιτάσματα ἔχουν σήμερον ἐξαντληθῆ καὶ σημασίαν ἔχει διὰ τὴν παράκτιον ἄλιείαν καὶ τὸν χαλκόν.

2. Εἰς τὸ Ποροτοῦκον (9000 τετρ. χιλ.) ζοῦν 1600 χιλ. κάτοικοι, τῶν ὁποίων τὸ 1 ἑκατ. εἶναι Εὐρωπαῖοι (τὸ πλεῖστον Κορεοοί) Παράγει ζάκχαριν καὶ καπνόν. Ἡ ζώνη τοῦ Παναμᾶ «τὸ Σουέζ» τοῦ Νέου Κόσμου, ἔχει στρατηγικὴν σημασίαν.

3. Αἱ νῆσοι Χαβάι ἀριθμοῦν 17000 τετρ. χιλ. καὶ 400 χιλ. κατ. Ἐξ αὐτῶν 21 χιλ. μόνον εἶναι ἰθαγενεῖς, περισσότεροι δ' αὐτῶν εἶναι Ἰάπωνες (τὸ ἥμισυ τοῦ πληθυσμοῦ), Κινέζοι, Φιλιππῖνοι καὶ λευκοί. Αἱ Χαβάι ἔχουν σπουδαιότητα διὰ τὴν στάθμευσιν τῶν πλεόντων πλοίων εἰς τὸν Μέγαν ὠκεανόν. Παράγουν ζάκχαριν θανάνας καὶ ἀνανάς.

4. Αἱ Φιλιππῖναι νῆσοι (300 χιλ. τετρ. χιλ. 12 1)2 ἑκατ. κατ.) παράγουν ζάκχαριν, καπνόν, κόμμι καὶ φοινικέλαιον, χρησιμεύουν δὲ καὶ ὡς σταθμὸς τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω πολλὰ κράτη τῆς Μέσης Ἀμερικής, ἡ Κούβα, ἡ Ἄττη καὶ ὁ Ἅγιος Δομῖγγος εἶναι ἐξηρητημένα οικονομικῶς ἐκ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν. Διὰ τῶν δολλαρίων ἔχει ὑπὸ οικονομικὴν ἐξάρτησιν καὶ μεγάλας ἀκόμη περιοχὰς τῶν λατινικῶν κρατῶν τῆς Ἀμερικής. Μεγάλα ποσὰ ἔχει δανείσει εἰς ὅλα τὰ κράτη τῆς ἠπείρου.

Ἄσκ. — 1. Διαίρεσε τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας εἰς κλιματικὰς ζώνας. — 2. Σύγκρινε τὰς Καναδαίας λίμνας μὲ τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν. — 3. Σχεδίασε τὰς Ἠνωμένας πολιτείας μὲ τὰς σπουδαιοτάτας σιδηροδρομικὰς γραμμάς. — 4. Τί γνωρίζεις περὶ τῶν διαμενοντῶν ἐδῶ Ἑλλήνων; — 5. Τίνες εἶναι αἱ ἱμπεριαλιστικαὶ βλέψεις τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν;

III. ΤΑ ΜΕΓΑΛΛΑ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ ΚΑΙ ΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑΙ ΑΥΤΩΝ ΣΧΕΣΕΙΣ

1 ΤΑ ΚΕΝΤΡΑ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Οι σιτοβολώνες. Ἐπὶ τῆς γῆς διακρίνονται πέντε εὐρείς σιτοβολώνες: 1) ὁ τῆς *Νοτίου Ρωσίας*, 2) ὁ *Ἀσιατικὸς τῶν μουσσώνων*, 3) ὁ *Αὐστραλιακός*, 4) ὁ *Βορειοαμερικανικός*, καὶ 5) ὁ *Νοτιοαμερικανικός*. Βάσεις αὐτῶν εἶναι τὸ εὐφορον στεπεπώδες ἔδαφος τὸ ὁποῖον τὸ πλεῖστον συνίσταται ἐκ χόρς (λέξ). Ἐξ αὐτῶν μόνον εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι κατοικοῦνται ὑπὸ ἀραιοῦ πληθυσμοῦ περισσεύουν οἱ παραγόμενοι δημητριακοὶ καρποὶ διὰ νὰ χορηγήσουν αὐτοὺς καὶ εἰς τὸν ἄλλον κόσμον. Οὕτω π. χ. εἰς τὴν Κίναν καὶ τὴν Ἰαπωνίαν, ὅπου εἶναι ὑπερπληθυσμός, ἡ παραγομένη ὄρυζα χρησιμοποιεῖται δόλοκληρος διὰ τὴν ἐντοπίαν χρῆσιν. Οἱ σιτοβολῶνες παρέχουν εἰς τὴν παγκόσμιον ἀγορὰν *σίτον*, *κριθὴν*, *βρίξαν*, *αραβόσιτον ὄρυζαν*. Μόνον ἐκ τῆς ὄρυζης ζῆ σχεδὸν τὸ τρίτον τῆς ἀνθρωπότητος. Ὅλα τὰ εἶδη ταῦτα τῶν δημητριακῶν καρπῶν ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ κλίματος καὶ τοῦ ἐδάφους. Ἐν ὄλῳ ὑπολογίζεται ἡ καλλιεργουμένη ἐπιφάνεια μὲ δημητριακοὺς καρποὺς εἰς 4 ἑκατομ. τετρ. χιλ. Ἐπειδὴ δὲ οἱ σιτοβολῶνες εἶναι διανεμημένοι κατὰ τὸ βόρειον καὶ νότιον ἡμισφαίριον, ἡ συγκομιδὴ αὐτῶν γίνεται κατὰ διαφόρους ἐποχὰς τοῦ ἔτους. Οὕτω γίνεται θερισμός καθ' ἕκαστον μῆνα, καὶ ἡ παγκόσμιος ἀγορὰ προμηθεύεται πάντοτε σιτηρὰ νωπά.

Πλὴν τούτων σπουδαία τροφὴ εἶναι καὶ τὰ γεωμηλα. Ἡ ἐγκρατάστια αὐτῶν εἰς τὰ λεπτὰ ἐδάφη τῶν εὐκράτων ζωνῶν διηκόλυε τὴν διατροφήν ἀνθρώπων περισσοτέρων ἢ ἄλλοτε, Προέρχεται ἐκ τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, ἀλλὰ τὰ 90 ἑκατοστὰ τῆς φουτείας αὐτῶν εἶναι εἰς τὴν Εὐρώπην, ἰδίως εἰς τὴν Γερμανίαν, τὴν Πολωνίαν καὶ τὴν Ρωσίαν.

Πίναξ 16 Ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ἐδάφους τῶν ἠπείρων
(κατὰ ἑκατοστὰ τοῦ ὅλου)

Ἡ πειροὶ	Ἐπιφάνεια κατὰ ἑκατ. τετρ. χιλ.	Ἐπιφάνεια καλλιεργ.	Λειμῶνες καὶ βοσκαί	Δάση	Ἐρημοὶ καὶ ἔδαφος ἀγονον
Εὐρώπη	11	27	24	28	21
Ἀσία	42	18	45	17	20
Ἀμερική	42	12	40	30	18
Ἀφρική	30	12	35	25	28
Αὐστραλία	9	5	40	30	25
Ἀνταρκτική	14	—	—	—	100

Πίναξ 17. Ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ἐδάφους κρατῶν τινῶν
(κατὰ ἑκατοστὰ τοῦ ὅλου)

Κράτη	Ἡ ὅλη ἐπιφ. κατὰ χιλ. τετρ. χιλ.	Ἐπιφάνεια καλλιεργ.	Λειμῶνες καὶ βοσκαί	Δάση	Ἐρημοὶ καὶ ἔδαφος ἀγονον
Ἑλλάς	130	20	33	18	29
Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι	7800	19	30	36	15
Σοβιετικαὶ Πολιτεῖαι (Εὐρωπ. Ρωσία)	60 0	30	12	40	18
Γαλλία	550	55	11	19	14
Ἰσπανία	498	38	20	21	21
Γερμανία	472	47	17	27	9
Σουηδία	448	9	4	49	38
Φινλανδία	338	2	6	61	31
Πολωνία	387	32	30	23	15
Νορβηγία	324	1	6	2	70
Μ. Βρετανία καὶ Ἴρλανδία	313	26	52	4	18
Ἰταλία	310	49	27	13	11
Ρουμανία	294	43	15	25	17
Νοτιοσλαβία	249	29	27	30	14

Στοιχεῖα Ἀνθρωπογεωγραφίας I. ΣΑΡΡΗ

4

Πίναξ 18. Ἡ παγκόσμιος παραγωγή δημητριακῶν καρπῶν (1932)

Εἶδος δημητρ. καρποῦ	ἑκατομ. τόνν.	Τὸ πλουσιώτ. εἰς τὸ εἶδος κράτος
σῖτος	130	Ἑνωμ. Πολιτεῖαι (20 ἑκατ.)
ἀραβόσιτος	113	Ἑνωμ. Πολιτεῖαι (74 ἑκατ.)
βρίζα	25	Γερμανία (8 ἑκατ.)
ὄρυζα	89	Ἰνδία (48 ἑκατ.)
γεώμηλα	202	Ῥωσία (47 ἑκ.) Γερμανία (47 ἑκ.)

Πίναξ 19. Ἡ κατὰ ἡπείρους παραγωγή τοῦ σίτου (1932) εἰς ἑκατομμύρια τόννους

Εὐρώπη	60
Ἄμερική	47
Ἀσία	14
Ἀφρική	45
Ὠκεανία	45

Ἄσκ.—1. Ὅρισε κατὰ τὸν χάρτην σου τὰ ὄρια τῆς ἐπεκτάσεως εἰδῶν τινῶν τῶν δημητριακῶν καρπῶν ὡς καὶ τοὺς κλιματικούς ὄρους διὰ τὴν εὐδοκίμησιν αὐτῶν—2. Ὄνόμασε κράτη σιτοπαραγωγά.—3. Πόθεν λαμβάνει ἡ Ἑλλάς σῖτον πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἀνεπαρκοῦς παραγωγῆς;

Κτηνοτροφία. Τὰ διάφορα εἶδη τῶν τρεφεμένων ζώων στηρίζονται κυρίως εἰς τὴν φύσιν τοῦ ἐδάφους. Χλοερὰ λειμῶνες εἶνε κατάλληλοι διὰ ἵππους, βοῦς καὶ πρόβατα. Χοιροτροφία ἀσκαῖται εἰς περιοχὰς ἀραβοσιτοφόρους ὡς καὶ εἰς περιοχὰς μεγάλης πυκνότητος πληθυσμοῦ, ὅπου γίνονται ἀφθονα ἀπορρίμματα τροφῶν. Τό κρέας καὶ ἡ ἐκ τούτου βιομηχανία εἶνε σπουδαία διὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ χρῆσιν ὡς τροφῆς. Πρὸς τούτοις ἡ κτηνοτροφία εἶνε ἡ βᾶσις τῆς παραγωγῆς τοῦ γάλακτος ὡς καὶ τῆς πολυτίμου ὕλης τῶν δερμάτων καὶ τοῦ ἐρίου.

Πίναξ 20. Παραγωγή ξρίου τῶν σπουδαιοτάτων χωρῶν (1931)

Χῶραι	Παραγωγή κατά χιλ. τόν.	Χῶραι	Παραγωγή κατά χιλ. τόν.
Αὐστραλ. Ἐνωσις	449	Ρωσία	99
Ἡν. Πολιτεῖαι	208	Μεγ. Βρετανία	50
Ἀργεντινὴ	155	καὶ Ἴρλανδία	48
Νοτιοαφ. Ἐνωσις	137	Οὐραγουάη	39
Νέα Ζηλανδία	128	Ἰσπανία	6.6
		Ἑλλάς	1664
		Ὀλη ἢ γῆ	

Ἄλιεῖα. Διακρίνομεν τὴν ἄλιεῖαν εἰς τρεῖς κατηγορίας, 1) τὴν γινομένην εἰς τοὺς ποταμούς, 2) εἰς τὰς λίμνας καὶ κλειστάς θαλάσσας καὶ 3) εἰς τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν. Σπουδαιοτάτη εἶναι ἡ τελευταία. Ὅχι μόνον αὕτη εἶνε ἡ πλουσιωτάτη ἀλλὰ καὶ τὰ μεγαλύτερα ἀλιευτικὰ πεδία εὐρίσκονται εἰς τὰς πυκνῶς κατοικημένας περιοχὰς τῆς γῆς. Οἱ σπουδαιοτάτοι τῶν συλλαμβανομένων ἰχθύων εἶνε ἡ βέγγα καὶ ὁ γάδος. Μόνον εἰς τὸν Βόρ. Ἀτλαντικὸν ὠκεανὸν ἀλιεύονται κατὰ μέσον ἔρον 20 ἑκατ. βεγγῶν. Ἡ ἔτησία ἄλιεῖα γενικῶς ἀνέρχεται εἰς 10 ἑκατ. τόνων ἰχθύων.

2. Ο ΠΛΟΥΤΟΣ ΤΟΥ ΥΠΕΔΑΦΟΥΣ

Ἐνῶ ἡ διανομὴ τῶν μέσων τῆς διατροφῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ κλίματος ὡς καὶ ἐκ τῆς ἐργασίας τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὀρυκτὸς πλοῦτος σχετίζεται μὲ τὰ γεγνότα τῶν παρελθουσῶν περιόδων τῆς γῆς. Οὕτως ἡ διανομὴ αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς ἐξαρτᾶται ἐκ γεωλογικῶν φαινομένων.

Ὅρυκτοι ἀνθρακες. Οὗτοι εἶνε πολυτιμώτατοι εἰς τὴν παγκόσμιον οἰκονομίαν καὶ διακρίνονται εἰς λιθάνθρακας καὶ γαιάνθρακας. Οἱ λιθάνθρακες, ὅπως καὶ τὰ ἀρχέγονα δάση, ἐκτείνονται γενικῶς κατὰ ζώνας περὶ τὴν γῆν καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον περὶ τὴν 40° β.γ.π. Ἡ τοιαύτη θέσις αὐτῶν ἐν τῇ θορείῳ εὐκράτῳ ζώνῃ εἶνε μία τῶν οὐσιαστικωτέρων βάσεων ἐπὶ τῆς

δποίας στηρίζεται ή οικονομική ύπεροχή τής ζώνης ταύτης. Οί γαιάνθρακες (έν οίς και ό λιγνίτης) παρήχθησαν κατά τήν τριτογενή περίοδο. Ούτος εξορύσσεται ιδίως έν τή Ευρώπη και δή έν Γερμανία (έν Ελλάδι όλίγος),

Πλήν τής χρήσεως τοῦ άνθρακος πρὶς θέρμανσιν και παραγαγήν ηλεκτρικής δυνάμεως, τό όρυκτόν τοῦτο άποϊελεϊ τήν θάσιν τής βιομηχανίας. Η χρησιμοποίησις αὐτη φαίνεται πανταχοῦ, εις τά άιμόπλοια, εις τοὺς σιδηροδρόμους, εις τά έργασια με τὰς ύψηλάς καπνοδόχους. Είς τήν μεταλλουργίαν ό άνθραξ λαμβάνεται υπό τήν μορφήν τοῦ «κόκκ»· δύο τόνοι άνθρακος εἶνε άρκετοί διά νά τήξουν τρεῖς τόνοις σιδήρου. Χημισμόϊατος προσέτι εἶνε και εις τήν χημικήν βιομηχανίαν. Έσχάτως έσχεν άνταγωνιστήν τό πετρέλαιον, τό όποϊον χαρακτηρίζεται ώς «κίτρινος άνθραξ», ώς και τοὺς καταρράκτας, οι όποιοι άνικαθιστοῦν τοῦτον υπό τό όνομα «λευκός άνθραξ». Η τελευταία έφεύρεσις τής βρυστοποιήσεως τοῦ άνθρακος έδωσεν εις τοῦτον νέαν σπουδιότητα.

Πετρέλαιον. Η διανομή αὐτοῦ εις τό ύπεδαφος προήλθεν εκ λόγων γεωλογικῶν. Συνήθως εύρίσκεται εις πολύ μεγάλα βάθη. Άλλο ε έχρησίμευε τοῦτο μόνον διά φωτισμόν, από τοῦ τέλους όμως τής 19ης έκατοντ. ή χρήσις ηῦξησε διά τής έφευρέσεως τῶν πετρελαιομηχανῶν. Δά τοῦτο γεννάται παγκόσμιος έρις διά τήν κατοχήν τῶν πετρελαιούχων κοιτασμάτων και οὔτω τό πετρέλαιον έλαβε κοσμοπολιτικήν σπουδιότητα. Σήμερον θέατρα τοιούτων έρίδων εἶνε τό Μεξικό, ή Μεσοποταμία και ή Βενεζουέλα.

Μέταλλα. Έπειδή τά μέταλλα εις τὰς πλείστας περιπτώσεις προήλθον από τό μάγμα τοῦ έσωτερικοῦ τής γῆς, τό όποϊον έξεχύθη εις τήν έπιφάνειαν αὐτῆς, ή διανομή τῶν μεταλλούχων περιοχῶν έχει σχέσιν με τήν ιστορίαν τής γῆς. Τά μεταλλούχα κοιτάσματα δέν έχουν πάντοτε άρκετήν ποσότητα μετάλλου, διά τοῦτο εκμεταλλεύσιμα εἶνε μόνον τὰ πλούσια κοιτάσματα και όσα εἶνε κατά τήν έπιφάνειαν τοῦ έδάφους ή όλίγον υπ' αὐτήν. Τοῦτο παρατηρεῖται ιδία εις τά άρχαία όγκώδη όρη και τὰ έσθεσμένα ήφαίστεια τής Άμερικῆς.

1. Σιδήρεος. Τὴν μεγαλυτέραν ἐπέκτασιν ἔχουν τὰ μεταλλεύματα σιδήρου ὕπολογίζουσι τὴν παγκόσμιον ἐξαγωγήν εἰς 100 ἑκατ. τόν., τῶν ὁποίων τὰ τρία τέταρτα ἀνήκουν εἰς τὴν Ἀμερικανὴν Αὐτὴν ἀκολουθεῖ ἡ Εὐρώπη, ὅπου ἡ Γαλλία κατέχει τὴν δευτέραν θέσιν εἰς τὸν κόσμον (7 ἑκατ. τόν.).

Πίναξ 21.

Ἡ παραγωγή τοῦ ἄνθρακος κατὰ χώρας (1932)

Πίναξ 22.

Ἡ παραγωγή τοῦ πετρελαίου (1932)

Χ ὠ ρ α ι	ἑκατομ. τόν.	Χ ὠ ρ α ι	ἑκατομ. τόν.
Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι	322	Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι	107
Μεγάλη Βρετανία	213	Ρωσία	21
Γερμανία	132	Βενεζουέλα	17
Γαλλία	47	Ρουμανία	7
Πολωνία	29	Περσία	6.5
Βέλγιον	22	Ὀλλανδικαὶ Ἰνδίαι	5
Τσεχοσλοβικία	20	Μεξικὸν	4.9
Κίνα	19	Κολομβία	2.3
Ἀφρική	11	Ἀργεντινὴ	1.9
Ὠκεανία	10	Περουβία	1.3
(Σάαο)	10	Βρεττ. Ἰνδίαι	1.2
Καναδάς	9		
Ὀλης τῆς γῆς	1100	Ὀλης τῆς γῆς	1802

Ὁ σίδηρος μετὰ τοῦ κόκ ἀποτελοῦν τὴν θάσιν τῆς μηχανουργίας. Τὰ βιομηχανικὰ κράτη τῆς Εὐρώπης ἀναγκάζονται νὰ εἰσάγουν μεγάλην ποσότητα σιδήρου, πτωχὰ δὲ κράτη νὰ ἐκμεταλλεύωνται καὶ τὰς παλαιὰς ἐκβολάδας. Ἡ κατεργασία τοῦ σιδήρου εἶνε πολυποικίλος (χάλυψ) ἢ πρόοδος ταύτης εἰς ἓν κράτος δεικνύει τὴν βιομηχανικὴν θέσιν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ.

2. **Χαλκός.** Τὰ κοιτάσματα αὐτοῦ εἶνε σπανιότερα τοῦ σι. δήρου (περίπου 1 ἑκατ τόν) Ἡ σημερινή ἀνάπτυξις τῆς ἠλεκτροτεχνίας ἔδωσε σπουδαίαν ἀξίαν εἰς τὸ μέταλλον τοῦτο. Τὴν πρώτην θέσιν τῆς ἐξαγωγῆς κατέχουν αἱ Ἠνωμ. Πολιτεῖαι. Μεγάλα κοιτάσματα χαλκοῦ εὐρέθησαν ἐσχάτως ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Ἀφρικῆς.

3. **Κασσίτερος.** Τὰ τρία τέταρτα τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς προέρχονται ἀπὸ τὴν Μαλάκκαν καὶ Ἰνδικῶν τινῶν νήσων, τὸ δ' ὑπόλοιπον ἔσιν σχεδὸν ἀπὸ τὴν Βολιβίαν.

4. **Μόλυβδος καὶ ψευδάργυρος.** Τὸ ἥμισυ τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς τοῦ μολύβδου ἐξάγεται εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας. Πλούσια κοιτάσματα εἶνε εἰς τὴν Σιλεσίαν, τὰ ὅποια μετὰ τὸν πόλεμον ἀπὸ τὴν Γερμανίαν περιήλθον εἰς τὴν Πολωνίαν. Κοιτάσματα τοιαῦτα ὑπάρχουν καὶ ἐν Ἑλλάδι (Λαύριον, Χαλκιδική, Κυκλάδες).

5. **Ἀλουμίμιον** (ἢ ἀργίλλιον). Εἶνε συστατικὸν τῆς ἀργιλώδους γῆς καὶ ἀποχωρίζεται δι' ἠλεκτρολύσεως. Διὰ τοῦτο αἱ θέσεις τῆς παραγωγῆς κεῖνται πλησίον τῶν καταρρακτῶν. Αἱ Ἠνωμένοι Πολιτεῖαι πρὸ πάντων εἰς τὸν Νιαγάραν ἀποφέρουν σχεδὸν τὸ ἥμισυ τῆς παγκοσμίου παραγωγῆς. Ἀκολουθοῦν ἡ Γαλλία, ἡ Νορβηγία, ἡ Ἑλβετία καὶ Γερμανία.

6. **Χρυσός.** Ὁ χρυσὸς ἐξάγεται καθαρὸς ἢ ἀκάθαρτος. Τὰ μεγαλύτερα κοιτάσματα εὐρίσκονται εἰς τὴν Νοτίαν Ἀφρικὴν. Ἡ ἐκμετάλλευσις εἰς ἄλλας θέσεις ἔχει ἐλαττωθῆ καὶ μόλις ἐπαρκεῖ σήμερον εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς βιομηχανίας καὶ τῶν τραπεζῶν. Χρυσὸς ἐμφανίζεται σχεδὸν μόνον εἰς ἐρήμους Συχνὰ συμβαίνει νὰ ἐξαντληταὶ τὸ μετάλλευμα, οἱ δὲ ἐγκατεστημένοι ἐκεῖ ἄνθρωποι νὰ ἐπιδίδωνται εἰς τὸν ἀγροτικὸν ἔσιν, μεταβάλλοντες τὸ ἐρημικὸν ἔδαφος διὰ τεχνητῆς ἀρδεύσεως εἰς καλλιεργήσιμον γῆν. Τοῦτο συνέβη εἰς τὴν Καλιφορνίαν, Αὐστραλίαν κ.ἄ.

7. **Ἄργυρος.** Μέχρι τῶν μέσων τῆς 19ης ἑκατοντ. ἡ παραγωγή τοῦ ἀργύρου ἦτο μεγαλύτερα τῆς τοῦ χρυσοῦ. Ὅτε ὁμοίως ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς παρελθούσης ἑκατοντ. εὐρέθησαν τὰ μεγάλα κοιτάσματα τοῦ χρυσοῦ, ὁ ἄργυρος ἠλαττώθη. Τὰ μεγαλύτερα ἀργυρωρυχεῖα σήμερον εὐρίσκονται ἐν τῇ Ἀμερικῇ.

8. *Πλάτινα*. Πρὸ τοῦ πολέμου ἐξῆγε τὸ πολύτιμον τοῦτο μέταλλον ἀποκλειστικῶς σχεδὸν ἡ Ρωσία. Σήμερον τὴν πρώτην θέσιν εἰς τοῦτο ἔχει ἡ Κολομβία (τὰ 50 ο/ο). Νέα κοιτάσματα εὐρέθησαν πρὸ ὀλίγου ἐν τῇ Νοτίᾳ Ἀφρικῇ.

Πίναξ 23.

Παραγωγή Χρυσοῦ (1933)	Ἐιρηνία παραγωγή εἰς παρελθόντας χρόνους	
	Τόν.	Τόν.
Νότ. Ἀφρικῇ	377	1493 — 1600 7,1
Καναδᾶς	95	1601 — 1700 9,1
Ἑνωμ. Πολιτεῖαι	71	1701 — 1800 19
Αὐστραλία	22	1800 — 1850 24
Μεξικὸν	18	1850 — 1880 187
Ἰαπωνία	13	1900 468,7
		1928 610
Παγκόσμ. παραγωγή	683	

Ἄλας. Τὸ θαλάσσιον ἄλας εἶνε πανταχοῦ διανεμημένον καὶ ἀνεξάντλητον. Μόνον εἰς τὰς ὑγρὰς τροπικὰς χώρας καὶ δὴ κατὰ τὰ μεσόγεια ἐλλείπει καὶ ἐκεῖ ἐξασκεῖται πολύτιμον τοῦτου ἐμπόριον. Εἰς τὰς ξηρὰς περιοχὰς τοῦναντίον τὸ ἄλας προέρχεται ἀπὸ ἀποξηραιομένης ἁλμυρᾶς λίμνας. Ὅρυκτὰ ἄλατα εἶνε χρήσιμα εἰς τὴν χημείαν καὶ ἐν γένει εἰς τὴν παγκόσμιον οἰκονομίαν.

3. Η ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΞΑΠΛΩΣΙΣ

Τὰ βιομηχανικὰ κέντρα ἀναπτύσσονται παρὰ τὰς πηγὰς τῆς ἀκατεργάστου βλῆς καὶ κατὰ τὰς ὑδραυλικὰς δυνάμεις. Εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν εἶνε ἡ *μεταλλουργία*. Πρὸς ἐπεξεργασίαν τῶν μετάλλων ἰδρύνονται ὑψικάμινι καὶ πρὸς κατασκευὴν γεωργικῶν ἐργαλείων καθίστανται μηχανουργεῖα διὰ τὰς γεωργικὰς περιοχὰς. Εἰς τὰς αὐτὰς περιοχὰς εὐρίσκονται σιγήθως καὶ ἐργοστάσια.

κονσερβών, ζυθοποιεία. οίνοπνευματοποιεία, αλευρόμυλοι και ζαχαροποιεία. Βιομηχανία κρέατος κείται πλησίον τών κτηνοτροφικών περιοχών (Σικάγον, Βουένος "Αΐρες). Όσαύτως και ή καπνοβιομηχανία, ή λινοουργία ή ταπητουργία, ή μεταξουργία, ή χαρτοποιία, ή ώρολογιοποιία, ή οργανοποιία, ή ύαλουργία αναπτύσσονται συνήθως παρά τήν παραγωγήν τής αναγκαίουσης πρώτης ύλης. Η ύπερξίς κεραμουργείων και πλινθοποιείων εξαρτάται εκ τής πλησίον ύπάρξεως άργιλλώδους γής.

"Αλλαι βιομηχανίαι εγκαθίστανται εις τά κέντρα του έμπορίου και τής συγκοινωνίας. Εις τούς λιμένας τών πόλεων γίνεται έπεξεργασία τών εκ τών τροπικών χωρών μεταφερομένων προϊόντων. Το αυτό παρατηρεί τις και διá τά εγχώρια προϊόντα χώρας τινός. Η βιομηχανία π. χ καπνού εν Έλλάδι δέν γίνεται μόνον παρά τον τόπον τής παραγωγής (Καβάλλα), αλλά και εις τά κέντρα τής χώρας εν Αθήναις και Πειραιεί. Ο Ρήνος εν τή Γερμανία, ώς ποτάμιος άρτηρίχ, έλκύει τήν βιομηχανίαν εκ τών πλησιοχώρων άνθρακούχων περιοχών. Τά κέντρα τών σιδηροδρομικών συγκοινωνιών κατέχουν το πλειστον τά έργοστάσια τών άτμομηχανών και όχημάτων. Ναυπηγετα δ' ιδρύονται εις τás άκτάς.

Βιομηχανίαι έτι ιδρύονται εκει όπου υπάρχουν επιδέξιοι εργάται ή πολλοί άγορασταί. Τοúτο παρατηρείται συνήθως εις τás μεγάλας πόλεις. Εκει εύρίσκονται βιομηχανίαι πολυτελείας, ένδυμάτων, τροφίμων και λεπτών μηχανημάτων.

Αί φυσικαί άφορμαί διá τήν ανάπτυξιν βιομηχανίας εις τόπον τινά δυνατόν είναι σүн τή προόδω τής αναπτύξεως αúτης να μεταβληθοϋν. Η βιομηχανία τότε χάνει τήν κοιτίδα αúτης και μεταφέρεται άλλαχού ώς ξενική. Η ύφαντουργία τής Γερμανίας και τής Αγγλίας μετεφέρθη εκ τής περιοχής τών προβατοτρόων λειμώνων εις τούς ποταμούς και τás άκτάς, όπου ή συγκοινωνία εύνοείται. Αί μεγαλύτεραι βιομηχανικαί πόλεις εύρίσκονται εις τήν θόρειον εύκρατον ζώνην.

4. ΤΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΝ ΕΜΠΟΡΙΟΝ

Το παγκόσμιον έμπόριον ιδρύθη ήδη από τών μεγάλων ανακαλύψεων, άλλ' έφθασεν εις οικονομικήν σπουδαιότητα το

πρώτον ἀπὸ τῆς τελειοποιήσεως τῶν κινητηρίων μηχανῶν. Τὰ ἀναπτυχθέντα συγκοινωνιακὰ μέσα, ἰδίως τὸ ἀτμόπλοιον καὶ ὁ σιδηρόδρομος μεταφέρουν ταχέως μέγα ποσὸν ἰδίως τῆς ἀκατεργάστου ὕλης. Γενικῶς τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον ἔχει τὸν σκοπὸν νὰ μεταφέρῃ τὰς πρώτας ἀκατεργάστους ὕλας εἰς τὰς βιομηχανικὰς χώρας καὶ ἐκεῖθεν τὰ ἐξ αὐτῶν προερχόμενα προϊόντα νὰ διαδίδῃ εἰς τὸν κόσμον. Τῷ 1750 ἡ ἀξία τῶν μεταφερομένων ποσοτήτων ἐν τῷ παγκοσμίῳ ἐμπορίῳ ἀνῆρχετο εἰς 18 δισεκατομ. ὀρχ. χρυσῶν, ἐνῶ τῷ 1913 εἶχεν ἀνέλθει εἰς 3 $\frac{1}{2}$ τρισεκατομ. Μετὰ τὸν πόλεμον ὁ ἀριθμὸς οὗτος εἶχε κατέλθει πολὺ, ὁ δὲ σημερινός, ἠϋξημένος μόνον λόγῳ τῆς διαφορᾶς τῆς ἀξίας τοῦ νομίσματος, δὲν δεικνύει ὅτι ἐφῄχεν εἰς τὴν προπολεμικὴν ἀξίαν.

Πρὸ τοῦ πολέμου ἡ Ἀγγλία, ἡ Γερμανία, ἡ Ὀλλανδία καὶ τὸ Βέλγιον κατεῖχον ὁμοῦ τὸ ἥμισυ τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου, ἐνῶ αἱ Ἡνωμ. Πολιτεῖαι τὸ $\frac{1}{10}$. Σήμερον ἡ Εὐρώπη ἔχει χάσει πολλὰ κέντρα καταναλώσεως εἰς ὄφελος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ τῆς Ἰαπωνίας. Ὁσαύτως ἡ Νότιος Ἀμερική, αἱ Ἰνδίαί, ἡ Αὐστραλία καὶ ἡ Νότιος Ἀφρική κατὰ τὸ διάστημα τοῦ παγκοσμίου πολέμου ἠϋξήσαν τὴν βιομηχανίαν των, ἐπεξεργάζουσαι τὰς ἐγχωρίους ἀκατεργάστους ὕλας ἐν τῇ ἰδίᾳ των χώρᾳ. Προσέτι μετεβλήθη τὸ ἐμπόριον μετὰ τὸν πόλεμον καὶ μεταξὺ τῶν βιομηχανικῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης. Ἡ Ῥωσία εἶχεν ἀποχωρισθῆ προσωρινῶς τελείως σχεδὸν τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου. Ἀλλὰ ἐπεβάρυναν τὸ ἀνταλλακτικὸν ἐμπόριον διὰ μεγάλων δασμῶν. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀσθενεστέρη ἀγοραστικὴ δύναμις κρατῶν τινῶν ἐπέφερεν οὐσιωδῶς τὴν ἐλάττωσιν τῶν μεταφορῶν.

5. Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑ

Γεωγραφικοὶ ὅροι διὰ τὴν συγκοινωνίαν. Ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν ἐδῶν καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῶν συγκοινωνιακῶν μέσων ἐπιζητεῖ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν ἐξάρτησιν αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ κλίματος. Μόνον τὰ ἀρχέγονα δάση, αἱ ἔρημοι, οἱ παγετῶνες, αἱ ἀνθυγιεῖναι περιοχαί, οἱ ἐκτε-

ταμένοι όρεινὸι όγκοι εἶνε ἀκόμη ἀκατάβλητοι ἐχθροὶ διὰ τὴν συγκοινωνίαν· ἀλλὰ καὶ τὰ ἐμπόδια ταῦτα δὲν θὰ ἦσαν διὰ τὸν ἄνθρωπον ἀνυπερβλήτα, διαμένουσιν δὲ ὡς τοιαῦτα λόγῳ τῶν ἀπαιτουμένων μεγάλων δαπανῶν, μὴ ἀντιστοιχοῦσῶν πρὸς τὴν ἐκ τῆς τοιαύτης συγκοινωνίας ὠφέλειαν. Διὰ τοῦτο, ὅπου δυσμενεῖς συνθήκαι χωρίζουσιν σπουδαίας θέσεις τοῦ ἐμπορίου ἀπ' ἀλλήλων καὶ δεικνύεται ἐπιτακτικὴ μεταξὺ τούτων σύνδεσις, ἡ συγκοινωνία ζητεῖ νὰ υπερνικήσῃ πᾶν ἐμπόδιον. Παράδειγμα τούτου παρέχει τὸ σχέδιον τοῦ σιδηροδρόμου τῆς Σιχάρας μὲ τὸν ὅποιον ἡ Γαλλία θὰ συνδέσῃ τὰς μεσογειακάς αὐτῆς κτήσεις μὲ τὰς τοῦ Σουδάν· ἡ ἴδρυσις αὐτοῦ ἔχει σκοποὺς κυρίως στρατιωτικοὺς. Ἄλλο παράδειγμα εἶνε ἡ συμπύκνωσις τῶν συγκοινωνιῶν ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ ὠκεανῷ· τὸ πυκνὸν ἐνταῦθα δίκτυον εἶνε ἀποτέλεσμα τῶν ἐκατέρωθεν τοῦ ὠκεανοῦ ἀπαιτήσεων, ἀπ' ἐνὸς τῶν ζητούντων ἀκατέργαστον ὕλην καὶ ἀπ' ἐτέρου τῶν πλουσίων εἰς τοιαύτην παραγωγὴν. Ἡ ἐν τῷ ὠκεανῷ τούτῳ κινήσις κατέχει τὰ 77 ἑκατοστὰ ὄλου τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου. Ἄλλαι θέσεις τὰς ὁποίας ἀκολουθοῦν αἱ συγκοινωνίαι εἶνε ἀποτέλεσμα ἰδίων γεωγραφικῶν ὄρων. Αἱ γραμμαὶ τῶν συγκοινωνιῶν διέρχονται μακρὰς κοιλάδας ἢ παρυφὰς ὄρεων, τὰ δὲ κέντρα αὐτῶν συμπύπτουσιν εἰς διάβασιν ποταμοῦ, εἰς τὸ μέσον λεκανοπεδίου ἢ εἰς πορθμὸν.

Τὰ διάφορα μέσα συγκοινωνίας ἐξαρτῶνται ἐκ γεωγραφικῶν ὄρων. Εἰς τὰς χλοερὰς στέππας καὶ τὰ δάση τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς συνήθης εἶνε ἡ συγκοινωνία δι' ἀχθοφόρων, ἐπειδὴ ἡ μύγα Τσέτσε εἶνε ἐπικίνδυνος διὰ τὰ φορητὰ ζῷα. Εἰς τὰ δύσβατα ὄρεινά μέρη καὶ εἰς τὰς ἐρήμους χρησιμοποιοῦνται ζῶα, τὰ ὅποια διαφέρουσιν ἀνὰ τὰς ἐκάστας χώρας. Εἰς τὰς πολιτικὰς χώρας καὶ τὰς ὑποπολιτικὰς εἶνε συνήθη τὰ παγοπέδιλα (ski) ὡς μέσον συγκοινωνίας. Διάφορα δὲ εἶναι τὰ δίκτροχα καὶ τὰ ἀμάξια ἀνὰ τὰ διάφορα μέρη ἀναλόγως τοῦ πολιτισμοῦ τῶν κατοίκων καὶ τῶν φυσικῶν ὄρων. Σήμερον ἔτι τὸ αὐτοκίνητον ἔχει εἰσαχθῆ πανταχοῦ. Ἐπὶ τῶν ὕδατινων ὁδῶν ἡ συγκοινωνία τελεῖται διὰ λέμβων καὶ πλοίων. Ἡ δὲ χρῆσις τῶν ἀεροπλάνων καὶ ἀεροπλοίων εἶνε μὲν ἀνεξάρτητος τῆς μορφῆς τῆς γῆτινης ἐπιφανείας, ἐξαρτᾶται ὅμως ἐκ τοῦ καιροῦ καὶ τοῦ κλίματος. Διὰ

τὰ ἐμπορεύματα ἢ ἀεροπλοῦτα εἶνε περιορισμένη, ὑπηρετεῖ δὲ μῶς πολὺ τὸ ταχυδρομεῖον.

Πίναξ 24. Οἱ σιδηρόδρομοι τῆς γῆς

(εἰς μῆκη χιλιάδων χιλιομ.)

Ἔτος	Εὐρώπη	Ἀμερικὴ	Ἀσία	Ἀφρικὴ	Αὐστραλ.	Γῆ
1850	23	15	—	—	—	38
1870	105	94	8	1.8	1.6	210
1890	224	330	33	10	19	616
1913	346	570	108	44	35	1103
1926	385	600	138	61	49	1233

Πίναξ 25. Οἱ μέγιστοι ἐμπορικοὶ στόλοι

(κατὰ ἑκατοστὰ τοῦ παγκοσμίου)

Χ ὄ ρ α ι	1870	1913	1927
Βρετανικὸν κράτος	5,7	20,5	34
Ἡνωμέναι Πολιτ.	3,6	5,4	22,4
Ἰαπωνία	—	1,5	6,2
Γαλλία	1,0	2,2	5,3
Ἰταλία	0,65	1,5	5,3
Γερμανία	2,3	5,1	5,2
Νορβηγία	0,7	2,5	4,3
Ὁλλανδία	0,54	1,3	4,1
Ἑλλάς			2

Συγκοινωνία T.T.T. Μέσον διὰ τῆς τῆς συγκοινωνίας εἶνε τὰ τηλεγραφικὰ σύρματα καὶ τὰ καλώδια. Διὰ τούτων οἱ ἄνθρωποι συνδέονται πρὸς ἀλλήλους πανταχοῦ καὶ ταχύτατα. Ὑπάρχουν πρὸς τοῦτο ταχυδρομικοί, τηλεγραφικοὶ καὶ τηλεφωνικοὶ σταθμοί. Νέον εἶδος ἀποστολῆς τηλεγραφημάτων εἶνε ἡ **ραδιοτηλεγραφία**, ἡ ἑποία ἔχει ἰδία παρακτίους σταθμοὺς διὰ τὰ ταξιδεύοντα πλοῖα.

Αἱ μεγάλοι συγκοινωνιακαὶ ὁδοί. Οἱ μεγάλοι ἄξωνες τῶν συγκοινωνιῶν κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν προέρχονται ἐκ τοῦ διαγράμματος τῶν ἡπείρων ὡς καὶ ἐκ τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων,

Πίναξ τῶν κατὰ κυρίων συγκοινωνιῶν (μικρῶν)

1. Ἐν τῇ Εὐρώπῃ :

- α. Ἡ βόρειος-νότιος ταχεῖα ἐκ τῆς Σκανδιναυίας εἰς Ἰταλίαν.
- β. Ἡ ἀνατολικὴ ταχεῖα ἐκ τοῦ Λονδίνου—Παρισίων πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Θεσσαλονίκην—Πειραιᾶ.
- γ. Ἡ γραμμὴ Παρισίων Βερολίνου—Βαρσοβίας.
- δ. Ἡ γραμμὴ Λένινγκραντ—Βερολίνου—Λισσαβῶνος.
- ε. Ἡ γραμμὴ Λονδίνου Βερολίνου—Μόσχας.
- στ. Ἡ γραμμὴ Λονδίνου—Βρυξελλῶν.

2. Ἐν τῇ Ἀσίᾳ :

- α. Ὁ ἀνατολικὸς σιδηρόδρομος μετὰ τῆς γραμμῆς τοῦ Χεδζάζ.
- β. Ὁ σιδηρικὸς σιδηρόδρομος.
- γ. Ὁ ὑπερκάσπιος.
- δ. Ὁ σιδηρ. Καρασί—Καλκούτα.

3. Ἐν τῇ Ἀφρικῇ :

- α. Ὁ τοῦ Ἀκρωτηρίου—Καΐρου (ἡμιτελής).

‡ Ἐν τῇ Αὐστραλίᾳ :

- α. Ὁ κατὰ μῆκος τῆς ἡπείρου ἐκ τῆς ἀνατ. ἀκτῆς εἰς τὴν Πέρθην.
- β. Ἐν τῇ Ἀμερικῇ :

- α. Πολλοὶ ἐγκάρσιαι γραμμαὶ ἐκ τοῦ Ἀτλαντικοῦ εἰς τὸν

Εἰρηγικόν.

6. Αί κατά τόν ἄξονα τοῦ Μισσισιππῆ.

6. Ἐν τῇ νοτίῳ Ἀμερικῇ :

Ἑπεράνδιοι γραμμαί

Αἱ θαλάσσιαι ὁδοί

1. Ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ ὠκεανῷ
 - α. Ἡ βορεία Ἀτλαντική ὁδός
 - β. Ἡ Μέση Ἀτλαντική
 - γ. Ἡ νοτία Ἀτλαντική
 - δ. Ἡ Μεσογειακή (βορείως τῆς Ἀφρικῆς)
 - ε. Ἡ ἀνατολικῶς τῆς Ἀμερικῆς.
- 2 Ἐν τῷ Εἰρηρικῷ ὠκεανῷ
 - α. Ἡ βορεία Εἰρηρική ὁδός
 - β. Ἡ μέση Εἰρηρική
 - γ. Ἡ ἀνατολικῶς τῆς Ἀσίας.

Μεταξὺ τοῦ Ἀτλαντικοῦ καὶ τοῦ Εἰρηρικοῦ ὠκεανοῦ κείτται ὡς σύνδεσμος αὐτῶν ἡ διώρυξ τοῦ Παναμᾶ. Διὰ ταύτης γίνεται συνέχεια τῶν ὁδῶν διὰ τῶν ὠκεανῶν τούτων, τῆς Μεσογείου θαλάσσης, τῆς διώρυγος τοῦ Σουέξ καὶ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Α. Ἡ γεωγραφικὴ κατανομὴ τῶν θρησκευμάτων

1. Δύναται τῆς νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς παγκόσμιον θρησκείαν τὸν Χριστιανισμόν. Εἶνε ἡ μοναδικὴ θρησκεία, ἡ ὁποία ἔχει ὁπαδοὺς εἰς ὅλας τὰς ἡπείρους καὶ τὰς χώρας καὶ εἰς ὅλας τὰς φυλάς καὶ τὰ ἔθνη. Ἐκ τῆς Παλαιστίνης διὰ τῶν ἀποστόλων ὁ Χριστιανισμὸς ἐξηπλώθη εἰς μεγάλα τμήματα τῆς Μεσογειακῆς περιοχῆς καὶ τῆς Εὐρώπης Ἐξαιρετικῶς ἠδραιώθη κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν καὶ εἰς τὰ Λατινικὰ κράτη. Ἐκ τῆς Ἰσπανίας μετεφέρθη εἰς τὴν Μέσην καὶ Νότιον Ἀμερικήν. Εἰς τὴν βόρειον Ἀφρικὴν καὶ τὴν Πρόσθεν Ἀσίαν ὁ Ἰσλαμισμὸς ἐπέλασεν εἰς τὸν Χριστιανισμόν καὶ ὑπεχώρησεν οὗτος ἀπέναντι τῶν νικηφόρων ὅπλων ἐκείνου. Μόνον ἐν Αἰγύπτῳ, Ἀθησσυνίᾳ, Συρίᾳ καὶ Ἰνδίαῖς εἰ Χριστιανοὶ ἀντέστησαν εἰς τὴν πίεσιν τῶν ὁπαδῶν τοῦ Ἰσλάμ.

Ὁ Χριστιανισμὸς διακρίνεται εἰς τρεῖς κλάδους ἢ ἐκκλησίας. Ἡ Ρωμαϊκὴ ἢ Παπικὴ ἐκκλησία (340 ἑκατ.) ἐπικρατεῖ εἰς τὰς λατινικὰς χώρας καὶ ἐν μέρει εἰς μεγάλα τμήματα τῆς κεντρικῆς Εὐρώπης. Ἡ Εὐαγγελικὴ ἐκκλησία ἢ τῶν Διαμαρτυρομένων (250 ἑκατ.) εἶνε διαδεδομένη ἰδίᾳ εἰς τὰς γερμανικὰς χώρας τῆς Βορείου, Κεντρικῆς καὶ Δυτικῆς Εὐρώπης καὶ εἰς τὰς βρετανικὰς ἀποικίας τοῦ Καναδά, τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς καὶ τῆς Αὐστραλίας. Ἡ Ἑλληνικὴ ἢ Ὀρθόδοξος ἐκκλησία (100 ἑκατ.) κατέχει τὴν Νοτιοανατολικὴν καὶ Ἀνατολικὴν Εὐρώπην καὶ ἔχει ὑπὸ τῶν Ρώσων μεταφερθῆ καὶ εἰς τὴν Βόρειον Ἀσίαν.

Χριστιανικαὶ ἀποστολαὶ ἐργάζονται πρὸς διάδοσιν τῆς πίστεως εἰς ὅλας τὰς ἡπείρους, συγχρόνως δὲ διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν λαῶν, τὰ ἦθη καὶ τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν Αἰ χριστιανικαὶ εἶτι ἀποστολαὶ συντελοῦν πολὺ διὰ τὴν ἐξερεῦνησιν νέων χωρῶν.

2. Μετὰ τὸν χριστιανισμὸν μεγάλην διάδοσιν ἔχει ὁ Ἰσλαμισμὸς (δηλ. ἀφοσίωσις) ἢ *Μωαμεθανισμὸς*, ἰδρυθεὶς τὴν 7ην ἑκατοντ. ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ. Ἔχει μέγαν ἀριθμὸν πιστῶν ἐν τῇ Ἀφρικῇ ἐν τῇ Πρόσθεν Ἀσίᾳ, ἐν ταῖς Ἰνδίασι, ἐν τῇ Κεντρικῇ Ἀσίᾳ, τῇ Κίνᾳ καὶ ταῖς Ἰνδικαῖς νήσοις. Ὁ Ἰσλαμισμὸς ἰδίᾳ εἶνε θρησκεία τῶν θερμῶν χωρῶν, τῶν στεπερῶν καὶ τῶν ἐρήμων (230 ἑκατ.)

3. Ἰδίαν ὁμάδα ἀποτελοῦν αἱ θρησκείαι τῆς νοτίου καὶ ἀνατολικῆς Ἀσίας. Εἶνε ἀρχαιότεραι τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ Ἰσλαμισμοῦ καὶ δὲν ἔχουν τὴν μεγάλην διάδοσιν ἐκείνων. Ἐν τούτοις εἶνε θρησκείαι χωρῶν πυκνῶς κατοικημένων καὶ τὸ ἄθροισμα τῶν πιστῶν τούτων ἰσοῦται σχεδὸν πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν Χριστιανῶν (700 ἑκατ.) Διακρίνονται εἰς τὸν Ἰνδοϊσμὸν, τὸν Βουδδισμὸν καὶ τὸν Κομφουκισμὸν.

α. Ὁ Ἰνδοϊσμὸς (240 ἑκατ.) περιορίζεται εἰς τὰς Ἰνδίας, ὅπου ἴσταται ἀντίπαλος ὁ Ἰσλαμισμὸς. Διὰ τοῦτο δὲν δύναται γὰ ἐννοηθῆ ἑνιαία πολιτικὴ μεταξὺ τῶν Ἰνδῶν διαιρουμένων οὕτω κατὰ τὸ θρησκεῦμα. Ὁ Ἰνδοϊσμὸς ἀντιπροσωπεύει μίγμα παλαιᾶς Ἰνδικῆς φυσιολατρίας καὶ βραχμανικῆς διδασκαλίας. Οἱ Βραχμᾶνες εἶνε οἱ ἰσχυροὶ καὶ ἀνεξούσιοι ἱερεῖς τῶν Ἰνδῶν, οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν ἰδίαν ἀνωτέραν τάξιν καὶ τηροῦν τοὺς θρησκευτικὸς νόμους. Μεγαλοπρεπεῖς ναοί, ἀλλὰ καὶ ἀπλᾶ ἱερά,

τὰ ὅποια εἰς ἄλλας τὰς Ἰνδίας εἶνε διαδεδομένα, εἶναι αἱ θέσεις τῆς λατρείας.

β. **Βουδδισμός** (160 ἑκατ.) Ὁ ἰδρυτὴς του εἶνε ὁ Ἰνδὸς ἡγεμὼν Γκαουτάμα, ὁ ὅποιος ἐπωνομάσθη Βρούδδας, δηλ. ὁ διαφωτιστής. Ἐξῆσε τὸν 16ον αἰῶνα π. χ. ἀλλ' ἡ διδασκαλία του ὑπερίσχυσε τοῦ Ἰνδοϊσμοῦ ἐν τῇ ἐντεῦθεν Ἰνδικῇ τὸν 9ον αἰῶνα. Σήμερον εἰς τὴν πρώτην κοιτίδα αὐτοῦ εἶνε ἄνευ σημασίας· τουναντίον πέραν τῶν φυσικῶν ὁρίων τῶν Ἰνδιῶν ἔχει καταλάβει μέγα τμῆμα τῆς Ἀσίας. Ἐνωρὶς ἡ διδασκαλία τοῦ Βρούδδα διεδόθη εἰς τὰς ἐκεῖθεν Ἰνδίας καὶ εἰς τὴν Κίναν διὰ δὲ τῆς συγκοινωνιακῆς ὁδοῦ μετὰ τοῦ Τουρκεστάν κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ τὴν ὅποιαν ἠκολούθει ἡ μεταφορὰ τῆς μετὰξῆς ἡ ἐξάπλωσις εἰς τὴν Κίναν ἠδραιώθη. Εἰς τὸ Θιβέτ εἰσήχθη ὁ Βουδδισμὸς ἐκ τῆς Κασμίρ (Πενταποταμίας) ἐνταῦθα ἐγένετο ἐπίσημος θρησκεία ὑπὸ τὸ ὄνομα **Λαμαϊσμός**. Ἐκ τοῦ Θιβέτ ὁ Βουδδισμὸς ἐφθασεν εἰς τὴν Μογγολίαν. Ἐκ δὲ τῆς Κορέας διεδόθη εἰς τὴν Ἰαπωνίαν, ὅπου ἔλαβε βλαβεράς ρίζας. Εἰς τοὺς νεωτέρους χρόνους ἡ θρησκεία αὕτη ἐσχημάτισε βουδδιστικὰς κοινότητες καὶ ἐν Γερμανίᾳ, Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ.

γ.) Ὁ **Κομφουισμός**, εἶναι ἡ ἐπίσημος θρησκεία τῶν Κινέζων (300 ἑκατ.) Αὕτη εἶναι ἡ ἠθικὴ διδασκαλία τὴν ὅποιαν ἔκαμε ὁ σοφὸς Κομφούκιος κατὰ τὸ 500 π.χ. Μεγάλην σημασίαν ὀδεῖ ὁ Κομφουισμὸς εἰς τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος, τὴν λατρείαν τῶν προγόνων καὶ τὴν φροντίδα διὰ τὴν οἰκογενειακὴν ζωὴν.

Αἱ μεγάλοι αὗται θρησκεῖαι κατέχουν περίπου τὰ ἐννέα δέκατα τῆς ἀνθρωπότητος. Αἱ ἰδιαιτέρας αὐτῶν πρόοδοι ἐπέδρασαν πολὺ ἐπὶ τοῦ τρόπου τοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς οἰκονομίας αὐτῶν. Οὕτω π.χ. ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ οἴνου εἰς τὴν περιοχὴν τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἰσλάμ ἔχει κωλύσει τὴν ἀμπελοφυτείαν. Ἐπι ζωηρότερον ἐκφαίνεται ἡ ἰδιοτροπία τῶν θρησκείων εἰς τοὺς ναοὺς αὐτῶν. Τὰ τεμένη καὶ οἱ μιναρέδες, οἱ διάφοροι χριστιανικοὶ ναοὶ τῆς δύσεως, οἱ βυζαντινοὶ ναοὶ τῆς ὀρθοδοξίας, οἱ τεράστιοι ναοὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἀσίας μαρτυροῦν περὶ τούτου. Ὅχι δὲ μικρὰν ἐπίδρασιν ἔσχον αἱ θρησκευτικαὶ ἐξουσίαι μέχρι σήμερον ἐπὶ τῆς πολιτικῆς ζωῆς τῶν λαῶν.

B 'Η διανομή τῶν γλωσσῶν,

Ἡ γλῶσσα εἶνε σπουδαῖον χαρακτηριστικὸν ἐκάστου ἔθνους, δὲν ἀρκεῖ ὅμως ἵνα χαρακτηρήσῃ τοῦτο ἀπολύτως. Ἄλλως εἰ ἀγγλιστὶ ὁμιλοῦντες Νιγηρῆται τῆς Ἀμερικῆς θὰ ἔθεωροῦντο Ἀγγλοὶ Προσέτι ἢ γλῶσσα δὲν ἔχει σταθερότητα. Οὐ γατέρεις γλωσσῶν δεικνύουν τὴν κοινὴν καταγωγὴν ἐξ ἀρχικῆς γλώσσης, ξένοι δὲ λέξεις τὴν πολυειδῆ ἐπίδρασιν τῶν γειτόνων. Οὕτω παράγονται διάλεκτοι καὶ μικταὶ γλώσσαί. Μεταξὺ π χ τῶν Σλοβένων, Κροατῶν, Σέρβων καὶ Βουλγάρων οὐδεμία οὐσιώδης διαφορά ὑπάρχει. Ὅρια κρατῶν ὀξύνουν τὴν διαφορὰν ταύτην, ἐνῶ ἄλλως αὕτη βαίνει πρὸς ἐξομοίωσιν. Εἰς κεκλεισμένας περιοχάς ὅπως τὰ ἔθνη οὕτω καὶ αἱ γλώσσαι λαμβάνουν ἰδίαν ἀτομικότητα. Εἰς ἐκάστην κοιλάδα τοῦ Καυκάσου ὑπάρχει καὶ ἄλλη γλῶσσα, δεικνύεται ὅμως ἢ μεταξὺ τῶν συγγένεια. Εἰς τὰ κεντρικὰ τμήματα τῶν Ἀλπεων διατηρεῖται ὄχι μόνον ἰδίαι ἀρχαῖαι γλώσσαι Ραιτορωμανικῆ ἀλλὰ καὶ πολυῶν ριθμοὶ διάλεκτοι διανέμονται εἰς ἰδίαις κοιλάδας. Καὶ ἐν Ἑλλάδι εἰς τὴν ἀποκεκλεισμένην περιοχὴν τῆς Κυνοῦριας διετηρήθη ἀρχαῖα Ἑλληνικὴ διάλεκτος (ἢ Τσακωνικὴ). Ὁσαύτως διαφέρουν σημαντικῶς αἱ γλώσσαι εἰς τοὺς ἀνοικτοὺς τόπους ἐν μέσῳ τῶν ἀρχηγόνων δασῶν τῆς περιοχῆς τοῦ Κόγγου. Τοῦναντίον ἢ εὐκόλος συγκοινωνία συντελεῖ εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τῆς γλώσσης τινός. Ἐμποροὶ καὶ θαλασσοπόροι μετατίθουν τὴν γλῶσσαν τῶν ἀποτελεσματικώτερον ἢ ἢ προπαγάνδα ἐνός κράτους (ἢ Ἰταλικῆ, ἢ Ἀραβικῆ, ἢ Ἀγγλικῆ). Σημαντικὴν ἐξάπλωσιν προσέτι λαμβάνει ἢ γλῶσσα λαοῦ τινος διὰ τῶν ἀποικιῶν καὶ τῶν μεταναστεύσεων εἰς χώρας ἀραιῶς κατοικουμένας (ἢ ἀρχαῖα Ἑλληνικῆ ἢ Ἰσπανικῆ).

Αἱ γλώσσαι συνήθως ταξινομοῦνται κατὰ ομάδας, ἀναλόγως τῆς συγγενείας τὴν ὁποῖαν δεικνύουν. Τοιαύτη εἶναι ἡ Ἰνδογερμανικὴ ομάδα. Ἡ συγγένεια αὕτη ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ὅτι αἱ γλώσσαι ἐκάστης ομάδος ἔχουν καταγωγὴν ἐκ μιᾶς ἀρχικῆς γλώσσης. Τοῦτο ὅμως δὲν ἰσχύει δι' ὅλας τὰς γλώσσας (ὅπως εἰς τὴν Τουρκικὴν). Ἀξιοπαρατήρητον δ' εἶναι ὅτι οἱ κύριοι κορμοὶ τῶν γλωσσῶν δὲν συγγενεύουν πρὸς ἀλλήλους. Τοῦτο δει-

κνύει ότι αἱ γλώσσαι τῶν ἀνθρώπων διεπλάσθησαν μετὰ τὴν διασπορὰν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ αἱ διάφοροι ὀμάδες διακρίνονται ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τὰς ἀνθρωπολογικὰς φυλάς.

Ὡς πρὸς τὴν μορφήν αἱ γλώσσαι διακρίνονται συνήθως εἰς τρεῖς τάξεις 1) Αἱ **μονοσυλλαβικαὶ γλώσσαι** εἶνε τῆς κεντρικῆς φυλῆς (κινεζικῆ, θιβετικῆ καὶ γλώσσαι τῶν ἐκεῖθεν Ἰνδῶν). Αὗται ἔχουν μόνον ῥίζας, ἡ δὲ σχέσις ἢ ὁποία δὲν ἐκφράζεται, πρέπει νὰ συμπληρωθῇ ὑπὸ τοῦ ἀκροατοῦ. 2) Αἱ **συμφυραματικαὶ ἢ συγκολλητικαὶ γλώσσαι**. Αὗται ἔχουν καὶ ἄλλους φθόγγους οἱ ὅποιοι συμπύσσονται μετὰ τῆς ῥίζης κατὰ τρόπον τινά. Εἰς ταύτας ἀνήκουν αἱ φιννοταταρικά, αἱ τοῦ Καυκάσου, αἱ δραβιτικά, αἱ μαλαιοπολυνησιακά, πολλὰ ἀφρικανικά καὶ αἱ γλώσσαι τῶν ἰθαγενῶν τῆς Ἀμερικῆς. 3) Αἱ **κλιταὶ γλώσσαι**, αἱ πλουσιώτεροι: ὄχι μόνον συνδέονται μετὰ τῆς ῥίζης οἱ φθόγγοι ποικιλοτρόπως, ἀλλὰ καὶ ἡ ῥίζα πάσχει ἐκάστοτε μεταβολάς. Εἰς ταύτας ἀνήκουν ἡ Ἰνδοευρωπαϊκὴ ὁμογλωσσία καὶ ἡ χαμιτοσημιτικὴ.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

1. ΦΥΣΙΚΟΙ ΟΡΟΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΝ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Ἡ θέσις τῆς Ἑλλάδος ἐν τῇ βορείῳ ὑποτροπικῇ ζώνῃ, ἡ μεγάλη παραλιακὴ γραμμὴ καὶ ἡ θάλασσα, ἡ ὁποία περιβάλλει αὐτήν, εἶνε εὐνοϊκὰ διὰ ποικίλην θλάστησιν, διὰ διαμονὴν ζώων καὶ ἀνάπτυξιν τῶν ἀνθρώπων. Ὁ πλούσιος διάμελισμός τῶν ἀκτῶν αὐτῆς ἄρχεται ἀπὸ τῶν βορείων ὄριων τῆς (41^ο δ π.) κατ' ἀμφοτέρας τὰς πλευράς, κατὰ τε δηλ. τὸ Αἰγαῖον καὶ τὸ Ἴόνιον πέλαγος. Αἱ ἀκταὶ χωροῦν πρὸς νότον κολπούμεναι διαδοχικῶς καὶ ἀποχωρίζουσαι χερσονήσους, ἀπ' αὐτῶν δὲ ἀποχωρίζονται αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου καθ' ἕνα τρόπον καὶ ἐκ τῆς ἀπέναντι Μικρασιατικῆς ἀκτῆς. Πρὸς νότον, ἀπὸ τοῦ νοτίου ἄκρου τῆς Πελοποννήσου, διὰ τῶν Κυθῆρων, τῶν Ἀντικυθῆρων, τῆς Κρήτης, τῆς Κάσου, τῆς Καρπάθου καὶ τῆς Ρόδου μορφοῦται ὡς περιδέραιον ἄλλη σειρὰ νήσων, συνδέουσα τὴν Πελοπόννησον μετὰ τοῦ νοτιοδυτικοῦ ἄκρου τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ συγχρόνως τερματίζουσα τὸ νησόσπαρτον Αἰγαῖον ἀπὸ τῆς ἐσπερημένης νήσων Μεσογείου.

Ἡ διὰ τοῦ Αἰγαίου συγκοινωνία τῆς ἀνατολικῆς ἑλληνικῆς ἀκτῆς μετὰ τῆς Μικρασιατικῆς διαγράφεται κατὰ τὰς ἐν τῇ πελάγει τούτῳ νήσους, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν οἰωνεὶ γέφυραν μετὰ τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς δυτικῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἀκτὰς εὐρίσκομεν τὸν αὐτὸν γεωγραφικὸν χαρακτήρα. Ἡ ἐνδοχώρα ἀποκλείεται ἀπὸ τὰ στενὰ παράλια διὰ ὕπεδα ὑπὸ ὄρειων ὄγκων. Τὸ τοιοῦτον κλειστὸν πλαίσιον τοῦ Αἰγαίου ἀνοίγεται πρὸς Β διὰ δύο ὁδῶν, τῆς μὲν χερσαίας τῆς δὲ θαλασσίας. Ἡ διὰ τῆς πεδιάδος τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἄξιου ποταμοῦ φυσικὴ ὁδὸς χρησιμεύει διὰ τὴν συγκοινωνίαν μετὰ τῆς λοιπῆς χερσονήσου Αἴμου καὶ τῆς Κεν-

τρ. κῆς Εὐρώπης, ἡ δὲ θαλασσία ἐκ τοῦ Αἰγαίου διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου, τῆς Προποντιίδος καὶ τοῦ Βισπόρου ἄγει εἰς τὸν Εὐξείνιον πόντον, ἐστεριμμένον νήτων. Ἐνευ νήτων εἶνε καὶ ἡ νοτιὰ Μικρασιατικὴ ἀκτὴ, πρὸς τὴν Μεσόγειον, ὅπου ὑπῆρχον πάλαι οἱ τελευταῖοι ἑλληνικοὶ σταθμοί. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον εἶχεν ἐξαιρετικὴν σπουδαιότητα ἡ Κρήτη ὡς κέντρον συγκοινωνίας μετὰ τῶν ἀφρικανικῶν χωρῶν, Κυρηναϊκῆς καὶ Αἰγύπτου. διὰ μέσου δὲ τῆς μεγαλονήσου ταύτης ἀνεπτύχθη ὁ πρῶτος ἐν Ἑλλάδι πολιτισμός. Ἐπίσης ἀξιόλογοι εἶνε καὶ αἱ θέσεις τῆς Ρόδου καὶ τῆς Κύπρου διὰ τὴν πρὸς τὴν Συρίαν ὁδόν. Ἐκ δὲ τῶν νήσων τοῦ Ἴονίου πελάγους σπουδαῖος εἶνε ὁ βορειότατος τῶν Ἴονίων νήσων σταθμός, ἡ Κέρκυρα, διὰ τὴν πρὸς τὴν Ἀδριατικὴν καὶ τὴν Ἰταλίαν ὁδόν.

Ἡ πρὸς τὸ Αἶγαῖον πλευρὰ τῆς Ἑλλάδος ἀποτελεῖ τὸ πρόσωπον τῆς περιοχῆς τοῦ ἀρχαιοτάτου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ (Αἰγαίου).

Ἡ τοιαύτη θέσις τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν φυσικὴν γέφυραν ἐκ τῆς Εὐρώπης πρὸς τὴν Ἀσίαν καὶ τὰς θαλασσίας ὁδοὺς ἐκ τῆς Μεσογείου πρὸς τὸν Εὐξείνιον, ὡς καὶ πρὸς τὴν Ἀφρικὴν, εὐκολύνει τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου ὄχι μόνον τῆς Ἑλλάδος ἀλλὰ καὶ τοῦ παγκοσμίου. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἰδρῦθησαν καὶ σταθμοὶ ἀεροπορικοὶ διὰ τὴν ἐναέριον μεταξὺ τῶν τριῶν ἡπείρων συγκοινωνίαν. Τὸ πλεονέκτημα τῆς θαλασσίας ταύτης θέσεως ἦτο ἀκόμη σημαντικώτερον κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν, ὅποτε ἡ Ἑλλάς εὐρίσκετο εἰς τὸ μέσον τῶν τριῶν τότε μόνον γνωστῶν ἡπείρων, ἐπομένως εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Διὰ πάντα ταῦτα οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἀνέπτυξαν τὸν πλοῦτον καὶ τὸ πνεῦμα αὐτῶν καὶ ἔγιναν διδύκαλοι τῆς ἀνθρωπότητος. «Ὁ Εὐρωπαϊκὸς πολιτισμός», λέγει ὁ γεωγράφος Χέττνερ, «ἦλθε κυρίως ἀπὸ τῆς Μεσογείου θαλάσσης, ὅπου ἡ θαλασσοπλοία καὶ τὸ θαλάσσιον ἐμπόριον ἔχει μεγάλην σπουδαιότητα εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου. Πρὸ πάντων εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκεῖνοι αἱ περὶ χαί καὶ πόλεις ἦνθησαν εἰς τὸν πολιτισμόν, ὅσαι ἐπεδύθησαν εἰς τὴν θαλασσοπλοίαν καὶ ἴδρυσαν τὰς ὑπερποντίους Ἑλληνικὰς ἀποικίας».

2. Η ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ

Τὸ πολύμορφον τοῦ ὀριζοντιοῦ διχμελισμοῦ τῆς ξηρᾶς συνδύζεται μὲ τὸ πολύμορφον τῆς μορφῆς τοῦ ἐδάφους. Λεκανοπέδια καὶ ὄρειοὶ ὄγκοι ἢ τεταραγμέναι ὄρειοὶ γραμμαὶ προσδίδουν πολύπλοκον μορφολογικὴν εἰκόνα. Γαύτην ἐξηγεῖ ἡ γεωλογικὴ τῆς χώρας ἐξέλιξις καὶ δὴ αἱ ἐνδογενεῖς καὶ ἐξωγενεῖς δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι ἐπενήργησαν ἐπὶ τῆς λεγομένης Αἰγιῆδος.

Τὴν θέσιν τῆς σημερινῆς Ἑλλάδος κατεῖχεν ἄλλοτε θάλασσα, εἰς πολλὰ μέρη βαθεῖα. Κατὰ τὴν παλαιογενῆ ἐποχὴν τοῦ καινοζωϊκοῦ τῶνος αἱ θάλασσαι ἔγιναν ἀβαθέστεραι, καὶ τέλος ἤρχισαν αἱ καλούμεναι **Ἀλπικαὶ** πτυχώσεις κατὰ τὰς ὁποίας ἀνέδυσεν ἐκ τῆς θαλάσσης ἐμειόμορφος χώρα, ἡ Αἰγιῆς, διήρυσσα ἀπὸ τοῦ Ἴονιου πελάγους καὶ συνεχομένη μετὰ τῆς Ἀσίας. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀνάδυσιν ἠκολούθησαν φοβεραὶ σεισμικαὶ διαταράξεις, αἱ ὁποῖαι κατέστρεψαν τὴν ὀμαλὴν εὐάπλασιν τῆς Αἰγιῆδος. Κατὰ μέρη ἐπῆλθον μεγάλαι διαρρήξεις καὶ κατακρημνίσεις, τῶν ὁποίων ἀποτέλεσμα ἦσαν αἱ ταφροειδεῖς συνιζήσεις ἢ αἱ ἐγκατακρημνίσεις. Εἰς τὰς πρώτας ἀνήκουσιν αἱ ταπειναὶ λεκανοειδεῖς χῶραι, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἀνεπτύχθησαν τὰ κυριώτερα κέντρα τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ (Θεσσαλία, Κωπαϊδική, λεκάνη, τὸ λεκανοπέδιον τῶν Ἀθηνῶν τὸ βύθισμα τοῦ Εὐρώτα). Κατὰ δὲ τὰς ἐγκατακρημνίσεις μεγάλα τμήματα κατῆλθον ὑπὸ τὴν στάθμην τῶν ὑδάτων (Κορινθιακός, Ἀμβρακικός, Εὐβοϊκὸς κόλπος). Μεταξὺ δὲ τῶν διαρρήξεων τούτων ἀπέμειναν εἰς τὴν θέσιν τῶν ὑψηλῶν τεμάχια ξηρᾶς, ἐξέχοντα σήμερον ὡς ὄρη, δηλ. αἱ ῥηξιγενεῖς προεξοχαὶ (Κιθαιρών, Γεράνια, Μαγνησία).

Κατὰ τὴν νεογενῆ ἐποχὴν τῆς τριτογενοῦς περιόδου ἡ θάλασσα εἰσεχώρησε περισσότερον καὶ πρὸ πάντων εἰς τὸ βόρειον Αἰγαῖον. Πολλὰ βαθύπεδα μετεβλήθησαν εἰς λίμνας, εἰς τῶν ὁποίων τὰς ὄχθας ἐφύοντο δένδρα καὶ θάμνοι· λείψανα τούτων (κλάδοι, φύλλα) ἐσύρθησαν ὑπὸ τῶν ῥευμάτων καὶ συνεσωρεύθησαν εἰς τὰς λίμνας ταύτας μετὰ τῶν ἄλλων ὀλικῶν, τὰ ὁποῖα

σχηματίζουσαν τὰ νεογενή πετρώματα· τὰ φυτικά ταῦτα λείψανα μετὰ τῶν ὑδροβίων φυτῶν ἀκολούθως ἐκαλύφθησαν ὑπὸ προσχωμάτων καὶ μετεβλήθησαν εἰς λιγνίτας (Εὐβοια, κυλάς Ἀλιάκμονος). Αἱ συνιζήσεις τοῦ ἐδάφους ἐξηκολούθησαν καὶ κατὰ τὴν τεταρτογενῆ περίσδον, καθ' ἣν ἡ θάλασσα κατέκλυσε καὶ τὰς διαβρωσιγενεῖς κοιλάδας τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τοῦ Βοσπόρου ὡς καὶ ὅλην τὴν λεκάνην τοῦ Εὐξεινοῦ πόντου. Αἱ κατακόρυφοι αὐταὶ κινήσεις δὲν ἔπαυσαν τελείως μέχρι σήμερον. Ἐποτέλεσμα δὲ αὐτῶν εἶνε οἱ καταστρεπτικοὶ σεισμοί, οἱ ὅποιοι προσβάλλουν συχνὰ τὰς ἑλληνικὰς χώρας Ἡ διατάρχξις αὐτῆ τῶν πετρωμάτων ἔσχε καὶ ἕτερον ἀποτέλεσμα· τὴν κατὰ μῆκος τῶν ρηγμάτων ἐφάνισιν τοῦ μάγματος καὶ τὴν γένεσιν ἥρπιστείων. Ἡρπιστειογενῆ πετρώματα περατηροῦνται εἰς τὴν Εὐβοίαν, τὴν Λέσβον, τὴν Ἀθήμον καὶ ἀλλαχοῦ Ζώνη ἥρπιστείων ἀπὸ τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου διευθύνεται κατὰ τοξοειδῆ γραμμὴν πρὸς τὰς νοτίους Κυκλάδας, ὅπου τὸ Αἰγαῖον πέλαγος καταπίπτει πρὸς τὸ Κρητικόν. Εἰς τὴν γραμμὴν ταύτην εἶνε ἡ ἥρπιστειογενεὶς νῆσος Αἴγινα, τὰ Μέθανα, αἱ νῆσοι Πίρος, Θήρα, Νίσυρος καὶ Κῶς. Ἄλλοτε αἱ νῆσοι αὐταὶ ἦσαν ἐνεργὰ ἥρπιστεία, σήμερον ὁμοῦς ἐνεργὸν εἶνε μόνον ἡ Θήρα (Σαντορίνη).

Ἐκ τῶν τεκτονικῶν ρηγμάτων προέρχεται καὶ ἡ ἐν Ἑλλάδι ὑπαρξίς μεταλλικῶν ἢ λαματικῶν ὑδάτων εἰς τὰς πλείστας τῶν ἐπίσων ὑπάρχουν ἐγκαταστάσεις ὑδροθεραπευτηρίων καὶ ξενοδοχείων.

Πλὴν τῶν ἐνδογενῶν τούτων δυνάμεων ἡ Αἰγιηὶς ὑπέστη καὶ διαβρωτικὴν ἐνέργειαν τῶν ἐξωγενῶν δυνάμεων (ἰδὲα τοῦ ὕδατος)

Ἡ διάβρωσις εἰς μερικά μέρη ὑπῆρξε τόσο μεγάλη, ὥστε ἡ ἀρχαιοτέρα πτυχωσιγενεὶς μορφή ἐξηφάνισθη καὶ ἐκαλύφθη ὑπὸ νεογενῶν πετρωμάτων. Τὰ δ' ὁμαλὰ προσχωσιγενῆ πεδία ἐμορφώθησαν ὄχι μόνον παρὰ τὴν θάλασσαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἐσώγειον χώραν. Μεταβολὰς εἰς τὴν μορφήν τῆς ξηρᾶς ἐπέφερον καὶ οἱ ῥέοντες ποταμοί, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἀνοίξει πολλαχοῦ βαθεῖας χαράδρας Σημαντικὴ εἶνε καὶ ἡ ἐνέργεια τῶν χειμάρρων κατερχομένων διὰ μεγάλῃς κλίσεως τῶν ὀρέων· αἱ προσχω-

σεις ἀπλοῦνται εἰς τὰς χαμηλὰς κοιλάδας καὶ ἡ κοίτη αὐτῶν ἐν ταύταις καθίσταται ἀσταθής· εἰς τοῦτο ὀφείλονται αἱ καταστρεπτικαὶ αὐτῶν πλῆμμυραι ἐν καιρῷ ὄρουσας ἢ μετ' ἀπότομον τήξιν τῶν ἐν ταῖς ὄρεσι χιόνων. Ἐνῶ ὅμως τὰ ὕδατα ταῦτα καταστρεφῶν μᾶλλον εἶνε πρόξενοι, τὰ διὰ τῶν ἀναβολῶν (ἐκ τῶν καρστίων φαινομένων), ἐπειδὴ πηγάζουσιν εἰς τὰς ὑπωρείας τῶν ὄρέων, σχηματίζουσιν διαρκῆ καὶ ἡσύχως ῥέοντα ρυάκια ἢ παρακτίους ποταμούς· διὰ τοῦτο, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς χειμάρρους, τὰ ὕδατα ταῦτα εἶνε κατάλληλα ὅπως ἀρδεύονται τὰ δένδρα καὶ οἱ κήποι.

3. ΜΕΤΑΒΟΛΑΙ ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ ΔΙΑ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ.

Πρὸ τῆς ἐγκαταστάσεως ἐνταῦθα τῶν κατοίκων, τὰ δένδρα ἐσκέπαζον τὴν μεγαλυτέραν ἐπιφάνειαν τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους ὡς δάσος συνεχές, καὶ πρὸ πάντων κατὰ τὰ ὑψηλότερα τούτου μέρη· μόνον αἱ ὑψηλαὶ κερυφαὶ τῶν ὄρέων ἐξεῖχον ὑπεράνω αὐτοῦ γυμναί, ὅπως καὶ σήμερον παρουσιάζεται τοῦτο εἰς μέρη ὅπου τὰ δάση διετηρήθησαν. Ταῦτα σήμερον μετὰ τῆς λόχμης καταλαμβάνουσιν μόνον τὰ 18 ο)ο τῆς ὅλης ἐπιφανείας τῆς Ἑλλάδος καὶ εἶνε λείψανα τῆς καταστροφῆς τῶν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων εἶνε ἀληθῆς ὅτι πολλὰ δάση μετὰ τὴν καταστροφήν τῶν ἀνεφάνησαν ἐκ νέου καὶ μάλιστα κατὰ τὰς ὑγροτέρας περιοχάς· ἀλλὰ εἰς τὰς ξηροτέρας περιοχάς, ὅπως πρὸς τὸ Αἰγαίον, τὸ ἀποψιλωμένον ἔδαφος, ξηραίνομενον κατὰ τοὺς μῆνας τῆς ἀνομβρίας, προσβάλλεται ὑπὸ αἰφνιδίων καταιγίδων καὶ ἀποπλύνεται, οὕτως ὥστε τὰ δένδρα δὲν εὐρίσκουσιν πλέον τοὺς ἀπαιτούμενους πρὸς ἀναδάστησιν ὄρους. Πλὴν τῶν πυρκαϊῶν καταστροφὴν ἐπιφέρει καὶ ἡ βοσκὴ τῶν αἰγῶν, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς εἶνε σχετικῶς ἐν Ἑλλάδι ὑπερβολικὸς (4.600.000).

Αἱ πρῶται ἐγκαταστάσεις τῶν ἀνθρώπων ἔγιναν κατὰ τὰ ἀνοικτὰ καὶ πεδινὰ ἐδάφη τὰ ὁποῖα ἔφερον φρύγανα ἢ διάφορα ἄλλα φυτά. Οἱ λειμῶνες ἐχρησάμευσαν διὰ τὴν κτηνοτροφίαν, τὰ δὲ καλλιεργήσιμα ἐδάφη διὰ τὴν γεωργίαν. Σήμερον τὸ ἐν

πέμπτον ολοκλήρου τῆς ἐπιφανείας τῆς Ἑλλάδος εἶνε μεταβε-
 βληθένον εἰς ἀγρούς καὶ κήπους, πολλὰ δ' ἄγρια δένδρα, ἔπως
 ἡ ἀγριελαία, ἀπετέλεσαν νέα δάση, τοὺς ἐλαιῶνας. Πρὸς τὸν σκο-
 πὸν τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ καλλιεργησίμου ἐδάφους ἐξετελέσθησαν
 μεγάλα ἔργα τὰ ὁποῖα μετέβαλλον ἕκασταχοῦ τὴν ἐδαφικὴν τῆς
 γῶρας μορφήν. Μεγάλῃ λίμνῃ τῆς Βοιωτίας, ἡ Κωπαῖς, μετεβλή-
 θη εἰς εὐφωρότατον ἔδαφος ἀπὸ τοῦ 1899, ἐσχάτως δ' ἀπεξηράν-
 θησαν λίμναι τῆς Κεντρικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, ἐκανο-
 νίσθησαν δ' αἱ κοίται τῶν ποταμῶν Ἀξιοῦ καὶ Στρυμόνος οὕτως
 ὥστε νὰ ἀποτρέπωνται αἱ καταστρεπτικαὶ αὐτῶν πλήμμυραι, οἱ
 δὲ κάτοικοι, νὰ ἀπαλλάσσωνται τῆς ἐλονοσίας. Μεταβολὴν ἐδαφι-
 κῆς ὄψεως ἀποτελοῦν καὶ ἡ διώρυξ τοῦ Κορινθιακοῦ ἰσθμοῦ, τὰ
 λατομεῖα καὶ ὄρυχεῖα, ἡ τεχνητὴ λίμνη τοῦ Μαραθῶνος χάριν τῆς
 ὑδρεύσεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς. Πανταχοῦ διασχίζεται
 τὸ ἔδαφος ὑπὸ τῶν ἀνθρωπίνων οἰκήσεων, συμπυκνωμένων εἰς χω-
 ρία καὶ πόλεις καὶ κατὰ διαφόρους διευθύνσεις διευθύνονται αἱ
 συγκοινωνιακαὶ γραμμαί.

4. ΚΑΤΟΙΚΟΙ.

Γενικά. Ἐν καὶ ἐξ ὅλων τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν ἡ ἀνά-
 πτυξις τοῦ πολιτισμοῦ προηγῆθη ἐν Ἑλλάδι εἶνε ἀμφίβολον ἂν
 κατόικον ἐνταῦθα ἄνθρωποι κατὰ τὴν παλαιολιθικὴν ἐποχὴν.
 Δείγματα ἀνθρωπίνης οἰκήσεως, ὅπως ὑπάρχουν εἰς τὴν δυτικὴν
 καὶ κεντρικὴν Εὐρώπην ἐλλείπουν ἢ εὐρήματα ὡς τοιαύτης
 ἐποχῆς δὲν εἶνε ἐπιβεβαιωμένα. Ἀσφαλῆ λείψανα ἔχουν εὐρεθῆ
 τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς, ὡς εἰς τὴν Κρήτην, Μῆλον, Θεσσαλίαν
 καὶ τὴν νοτιᾶν Ἑλλάδα. Εἶνε ἄγνωστος ὁ προελληνικὸς λαὸς
 τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς· οἱ ἀρχαῖοι καλοῦν αὐτοὺς Πελασγοὺς,
 οἱ δὲ σύγχρονοι ὑπάγουν αὐτοὺς εἰς τοὺς λεγομένους Μεσογεια-
 κούς λαούς. Ἑλληνικαὶ φυλαί, κατ' ἀρχὰς οἱ Ἴωνες καὶ τελευ-
 ταῖοι οἱ Δωριεῖς, ἤρχισαν κατερχόμεναι ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς Γ'
 π. χ. χιλιετηρίδος ἐκ Βορρᾶ, ἀκολουθοῦσα πιθανῶς τὰς κοιλά-
 δας τοῦ Μοραῦα καὶ τοῦ Ἀξιοῦ. Οἱ Ἄριοι οὗτοι μετανάσται ἐγνώ-
 ριζον τὸν χαλκόν· εἶχον τὰς βορείους πασσαλοπήκτους οἰκίας ἐκ
 τῶν ὁποίων προέκυψε τὸ σχέδιον τοῦ ἑλληνικοῦ νοῦ. Ἀπὸ νο-

μαδικῶν ποιμένων ἐγκατεστάθησαν ὡς γεωργοὶ καὶ διεπλάσθησαν συμφῶνως πρὸς τὸν φυσικὸν χαρακτῆρα τῆς χώρας. Ἡ ἀρωματώδης βλάστησις καὶ ὁ γλαυκὸς οὐρανὸς ἠΰφρανον καὶ ἐξηυγέλιζον αὐτούς· ἐξ ἄλλου ἡ ἐιατόμιθι ἔπαυσε νὰ ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ μεγάλου τούτου ἀριθμοῦ ζώων (τῶν 100) καθόσον ἡ Ἑλλάς δὲν ἦτο χώρα μεγάλης κτηνοτροφίας καὶ αὐτὴ δ' ἡ ἀλιεΐα ἤσκειτο περιωρισμένως. Διαρκεῖς μεταναστεύσεις πρὸς Νότον νέων ἐκάστοτε ἑλληνικῶν φυλῶν ἐπέφερον νέας αὐξήσεις τοῦ πληθυσμοῦ. Τὸ πτωχὸν τοῦ ἐδάφους καὶ ὁ ὀριζόντιος αὐτοῦ διαμελισμὸς ὤρισαν ὄχι μόνον τὴν οἰκονομίαν τῆς χώρας ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπίδοσιν τῶν κατοίκων αὐτῆς. Αἱ χῶραι αἱ ὀποῖαι ἠδύναντο νὰ συμπληρώσουν τὰς ἀνάγκας αὐτῶν, ἔκειντο πέραν ἀπὸ τὴν θάλασσαν, τὴν δὲ πρὸς ἐκεῖνας ὁδὸν ἐδείκνυον οἱ σταθμοὶ εἰς τὰς νήτους. Ἡ ζήτησις λοιπὸν νὰ συμπληρώσουν τὰ ἀνεπαρκῆ αὐτῶν προϊόντα κατέστησε τοὺς κατοίκους λαὸν ναυτικόν. Ἡ συγκοινωνία μετ' ἄλλων πεπολιτισμένων χωρῶν καὶ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορίου καθ' ὅλον τὸν ἀρχαῖον γνωστὸν κόσμον προήγαγε τὸν πολιτισμὸν τῶν Ἑλλήνων· καὶ ἡ Ἑλλάς ἔφθασε ταχέως εἰς ἀκμὴν. Διὰ τῶν ἰδρυθεισῶν ἀποικιῶν, αἱ κατὰ τὸ Αἰγαῖον χῶραι ἀπετέλεσαν τὴν κοιτίδα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ φιλοσοφία ἐν τῇ Ἰωνίᾳ καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστήμης ἔδωσαν εἰς ταύτας ἐνιαῖον ἐθνικὸν χαρακτῆρα, ἂν καὶ συμφῶνως πρὸς τὸν διαμελισμὸν τῆς χώρας οἱ Ἑλληνες πολιτικῶς διηροῦντο εἰς αὐτὸν μὲν μικρὰ κράτη.

Ὁ Ἑλληνικὸς μεσογειακὸς πολιτισμὸς περιωρίσθη εἰς τὸ ὁμοίμορφον γεωγραφικὸν πλαίσιον. Οἱ κάτοικοι τῶν ἐσωγείων καὶ τῶν βορειοδυτικῶν περιοχῶν τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου, ἔμενον ἀνεπηρέαστοι ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Μέχρι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου οἱ Μακεδόνες δὲν εἶχον ἀκόμη τὴν ἑλληνικὴν συνείδησιν· μόνον ἡ πολιτικὴ τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρὸς ἠνοξεν εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν νέας σφαῖρας ἐπιρροῆς εἰς τὴν Πρόσθεν Ἀσίαν καὶ ἐξήλειψε πᾶσαν διαφορὰν μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Μακεδονίας. Ἀλλ' ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἰδρυθεισῶν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς Μ. Ἀσίας πόλεων ἐλάχισται διετηρήθησαν· μέχρι δὲ τῶν τελευταίων χρόνων ἀραιὸς ἦτο ὁ ἐν

τοὺς ἐσωγείους τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἑλληνικός πληθυσμός, ἐνῶ πυκνὸς διῆκε παρὰ τὰς ἰκτάς, καὶ δὴ τὰς τοῦ Αἰγαίου.

Τὰ κέντρα καὶ αἱ τύχαι τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὅτε ὁ Ἑλληνισμὸς ἐξετείνεται περὶ τὸ Αἶγατον καὶ τὰς πέραν τούτου ἰκτάς, κέντρον τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἦταν αἱ Ἀθηναὶ καὶ μετὰ ταύτας ἡ Κόρινθος· ἀλλ' ὅτε ὁ ἑλληνικός πολιτισμὸς διὰ τῶν κατακτήσεων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἐξηπλώθη καθ' ἕλλην τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Συρίαν, τὴν Παλαιστίνην, τὴν Αἴγυπτον, καὶ εἰς εἰς ἀπωτέρας χώρας, τὸ δὲ κέντρον τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ μετεφέρθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἢ Παλαιὰ Ἑλλάς ἔχασε τὴν ἄλλοτε σημασίαν τῆς Ἐν γένει αἱ περιφέρειαι ἀπεμονώθησαν, ἐπ' ὅσον ἡ πρᾶξις συγκοινωνία εἰς τὰς μεγάλας ταύτας ἀποστάσεις ἦτο δυσχερής. Αἱ καθ' ἕλον τὸν Μεσαίωνα ἐπιδρομαὶ ξένων λαῶν καὶ ἡ ἐπίδρασις τοῦ τουρκικοῦ πολιτισμοῦ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας ἐπέφερον ἐπὶ αἰῶνας ὀπισθοδρόμησιν τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ ἀνάμιξις ὁμοῦ τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς μετὰ νέου αἵματος ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀναγέννησιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀνάδειξιν τῆς Συγχρόνου Ἑλλάδος Σήμερον ἡ Νέα Ἑλλάς μὲ τὴν ἀναδύσιν τῆς πόλεως τῆς Ἀθηναῶν κατέχει αξιόλογον θέσιν μεταξὺ τῶν πεπολιτισμένων λαῶν προσπαθοῦσα μεταξὺ τῶν ἄλλων κρατῶν τῆς νοτιοανατολικῆς Εὐρωπαϊκῆς Χερσονήσου ὅπως κατέχη τὴν πρώτην θέσιν.

Πληθυσμὸς καὶ οἰκησις. Πλὴν τῶν Ἑλλήνων κατοικοῦν καὶ ἑτερογενῆ τινα στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ὁμοῦ ἔχουν τὴν ἑλληνικὴν ἐθνικὴν συνείδησιν, τοιαῦτα εἶναι οἱ βλάχοι (19 χιλ.), οἱ Μακεδονοσλαῶν (80 χιλ.), οἱ Τούρκοι, οἱ Ἰσραηλῖται (63 χιλ.) καὶ δόλγοι Ἀρμένιοι. Ὁ πληθυσμὸς τῶν χωρίων καὶ κωμοπόλεων, θεωρεῖται ἀγροτικός, διότι ὅλος σχεδὸν ζῆ διὰ τῆς γεωργίας καὶ τῆς κτηνοτροφίας, ἀποτελεῖ δὲ τὰς 58 ο)ο τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ. Οἱ λοιποὶ κάτοικοι τῶν πόλεων θεωροῦνται ὡς ἀστικός (τὰ 42 ο)ο) καὶ ἀσχολοῦνται εἰς διάφορα ἐπαγγέλματα. Ἡ ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασις τῶν χωρίων καὶ τὸ μέγεθος αὐτῶν ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς γονιμότητος ἐκάστης περιοχῆς ἢ ἐκ τῆς ἐξαιρετικῆς θέσεώς των. Εἰς τὰς ἐκτεταμένας πεδιάδας ὑπάρχουν πολλὰ χωρία πλησίον ἀλλήλων (Μεσσηνία, Θεσσαλία, Κεντρικὴ Μακε-

δονία). Ἄλλοτε χωρία τινὰ τῶν παραλίων περιοχῶν καὶ νήσων ἦσαν μακρὰν τῆς παραλίας καὶ τῶν κτημάτων αὐτῶν καὶ οἱ χωρικοὶ ἔξω ὡς ἡμινομάδες, ἐκ τοῦ φόβου τῶν πειρατῶν Ἄφ' ἧς ὁμοῦ ἐποχῆς ἐξέλιπον οὗτοι, ἤρχισαν πολλοὶ σὺν τῷ χρόνῳ νὰ ἐγκαθίστανται εἰς χαμηλὰ μέρη (ἰδίᾳ εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰς νήσους). Τὰ ἄλλοτε λεγόμενα καλύδια ἀνεπτύχθησαν ἢ ἀναπτύσσονται εἰς κώμας καὶ κωμοπόλεις. Ὑπάρχουν δὲ καὶ ὄρεινὰ χωρία, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι ἔχουν διπλὴν διαμονήν, χειμερινήν (εἰς χαμηλὴν θέσιν) καὶ θερινήν (ὕψηλὴν) Σπουδαιότατη εἶνε ἡ ἀπὸ τοῦ 1922 γενομένη ἐν Ἑλλάδι ἐγκατάστασις 1 1)2 ἑκατ. ἐλλήνων προσφύγων, οἱ ὅποιοι μετὰ τὴν ἀτυχῆ Μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν (1919—1922) κατέφυγον ἐνταῦθα ἀπὸ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὴν Θράκην. Ἡ ἐγκατάστασις αὕτη ἐγένεν εἰς νέους συνοικισμούς, τῶν ὁποίων τινὲς ἔλαβον τὴν ἑκτασιν πόλεως. Οἱ πλεῖστοι τῶν προσφύγων, κυρίως ἀγρόται, ἐγκατεστάθησαν εἰς Μακεδονίαν ἀντὶ τῶν κατοικούντων ἄλλοτε ἐδῶ Τούρκων, ἄλλοι εἰς τὴν Θράκην, ἄλλοι εἰς τὰ περίχωρα τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς, καὶ ἄλλοι ἀλλαχοῦ. Οὗτοι ἔδωσαν νέαν ζωὴν εἰς τὴν πρόοδον τῆς Ἑλλάδος συντελέσαντες διὰ τῆς ἐργασίας των εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ ἐθνικοῦ πλοῦτου

**Πίναξ 26. Ἑκτασις καὶ Πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος
κατὰ διαφόρους ἐποχὰς**

Ἔτη	Ἐπιφ. εἰς τετρ. χιλ.	Κάτοικοι εἰς χιλ.	Πυκν. πληθ.	Ἔτη	Ἐπιφ. εἰς τετρ. χιλ.	Κάτοικοι εἰς χιλ.	Πυκν. πληθ.
1829	47 516	750	16	1915	121 794	4 820	40
1853	47 516	1.036	18	1922	130.200	5.943	46
1864	50.211	1.400	28	1928	130 200	6.205	48
1889	63.606	2 187	34	1934	130.200	6.600	50

Ὁλος ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος εἶνε σήμερον 6,600 χιλ. Τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς 130.000 τετρ. χιλ., ἡ μέση πυκνότης εἶνε

50 κάτ ανά 1 τετρ χιλ. Πυκνότερον πληθυσμόν ἔχουν αἱ Ἰόνιοι νῆσοι, αἱ ἀνατολικαὶ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου καὶ ἡ Δυτικὴ Πελοπόννησος λόγῳ τῆς μεγαλυτέρας αὐτῶν εὐφορίας. Πυκνὸν πληθυσμόν ἔχει καὶ ἡ Ἀττικὴ, ὅπου αἱ μεγάλαι πόλεις τῶν Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς, καὶ ἡ περὶ τὴν Θεσσαλονίκην κεντρικὴ Μακεδονία. Ἡ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη μεγάλῃ αὔξησιν τοῦ ἐν Ἑλλάδι πληθυσμοῦ ἐξηγεῖται ἐκ τῆς συρροῆς τῶν προσφύγων καὶ ἐκ τοῦ περιορισμοῦ τῶν μεταναστεύσεων, αἱ ὁποῖαι παρετηροῦντο εἰς μεγάλῃν αὔξησιν ἀπὸ τοῦ 1896 μέχρι τοῦ 1907.

5. ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΠΟΨΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Συνεχίζουσα ἡ Ἑλλάς τὴν ὀλοκλήρωσιν τῶν ἐθνικῶν αὐτῆς βλέψεων, μετὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους (1912—1913), οἵτινες εἶχον διπλασιάσει τὴν ἔκτασιν αὐτῆς, συμμετέσχεν εἰς τὸν παγκόσμιον πόλεμον παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν συμμάχων. Κατὰ τὸ στάδιον τῶν διαπραγματεύσεων περὶ εἰρήνης ἡ Ἑλλάς, τῇ ἐντολῇ τῶν Δυνάμεων, κατέλαβεν τὴν Σμύρνην μετὰ ἀναλόγου ἐνδοχώρας καὶ τὴν 10 Αὐγούστου 1919 ὑπεγράφη ἡ ἐν Σέρβαις συνθήκη, δι' ἧς ἀνεγνωρίζετο ἡ προστατευτικὴ κυριαρχία ἐν Σμύρνη μετ' ἐνδοχώρας ἐκτάσεως 100 τετρ. χιλ. Οἱ ὅροι οὗτοι τῆς συνθήκης δὲν ἐξετελέσθησαν πρὸ τῆς ἰσχυρᾶς ἀντιστάσεως τῶν Τούρκων καὶ ἡ ἐκολούθησεν ἡ κακοτυχία τῶν Ἑλληνικῶν ὄπλων καὶ ἡ συνθήκη τῆς Λωζάννης (1933), διὰ τῆς ὁποίας ἐκανονίσθησαν τὰ σημερινὰ ὅρια τοῦ Κράτους. Ἡ μέχρι τότε βρασιλεία κατηργήθη καὶ ἀνεκηρύχθη τῷ 1924 ἡ δημοκρατία. Ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους (1832) μέχρι σήμερον ἡ ἔκτασις καὶ ὁ πληθυσμὸς μετεβλήθησαν κατὰ τὸν ἀκόλουθον πίνακα.

Ἐπειδὴ τὸ Ἑλληνικὸν κράτος ἀπαρτίζεται ἐκ πολυποικίλων διαμερισμάτων καὶ ἔχει χαρακτηριστὰ θαλάσσιον, ὑπόκειται εἰς πολιτικὴν ἀδυναμίαν. Αἱ μακρᾶι καὶ πολυσχιθεῖς ἀκταί, αἱ ὁποῖαι χωροῦν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κράτους, εἶναι ἐκτεθειμέναι εἰς πᾶσαν ἐπικρατοῦσαν τῆς θαλάσσης ναυτικὴν δύναμιν. Τοῦτο ὅμως ἀφ' ἐτέρου ἔχει τὸ προτέρημα ὅτι προσελκύει τὰς ἄλλας θαλασσίας δυνάμεις καὶ διὰ συμμαχικοῦ δεσμοῦ φέρει ἀντίδρασιν

πρὸς πᾶσαν ἄλλην πρῆσιν, ἣ ὅποια ἤθελεν ἐπέλθει ἐκ τῆς ἠπειρωτικῆς πλευρᾶς. Οὕτως ἡ Ἑλλάς, ὡς αἰγαία χώρα, ἐμποδίζει τὰς τάσεις τῶν κρατῶν τοῦ Αἴμου ὅπως φθάσουν μέχρι τοῦ Αἰγαίου. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη αἱ πολιτικαὶ σχέσεις μεταξύ Ἑλλάδος καὶ τῶν λοιπῶν τοῦ Αἴμου κρατῶν ἐβεβλιώθησαν οὐσιωδῶς. Τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ μετὰ τῆς Τουρκίας, ἣ ὅποια μέχρι ἐσχάτως ἦτο ἰσχυρὰ ἀντίπαλος διὰ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Αἰγαίου.

Ἐπιφάνεια	Ἔτος	Τετρ. χιλ.	Κάτοικοι κατὰ χιλ.
Ἀρχικὴ ἐπιφάνεια	1832	47.500	950
Μετὰ τὴν προσάρτησιν τῶν Ἰονίων Νήσων	1864	50.200	1.400
Μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Θεσσαλίας καὶ Ἄρτης	1881	64 000	2.000
Μετὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους	1913	122.000	5 000
Μετὰ τὴν συνθήκην τῆς Λωζάννης	1923	130 000	5.200
Σημερινὴ ἐπιφάνεια καὶ πληθ.	1934	130 000	6 600

Ἡ ἐνότης τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους ἐξαρτᾶται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τῆς θαλασσίας συγκοινωνίας. Ὁ Κορινθιακὸς κόλπος συντελεῖ σπουδαίως εἰς τὸν σύνδεσμον μεταξύ τῆς ἀνατολικῆς καὶ τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος. Μολοντοὶ δ' αἱ διάφοροι ἠπειρωτικαὶ περιοχαὶ χωρίζονται διὰ μετρίων ἢ ὑψηλῶν ὄρεων οὐχὶ ἀνυπερβλήτων, οὐχ' ἦττον λόγῳ τοῦ ὄρειου ἐδάφους προέρχεται χαλάρωσις εἰς τὴν μεταξύ τούτων ἐπικοινωνίαν. Τὸναντίον ἡ θαλασσία ὁδὸς τοῦ Αἰγαίου, ἣ ὅποια διὰ τῆς τομῆς τοῦ Κορινθιακοῦ ἰσθμοῦ σπουδαίως ἠδυνώθη, ἐνώνει τὰ δύο μεγάλα συγκοινωνιακὰ κέντρα, τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Θεσσαλονίκην, ἐκ τῶν ὁποίων διακλαδίζονται αἱ σιδηροδρομικαὶ ἀρτηρίαι, αἱ δίδουσαι ζωὴν εἰς τὸ κράτος. Διὰ τούτων καὶ τῶν ἀμαξιτῶν ὁδῶν αἱ φυσικαὶ περιοχαί, αἱ ὅποια διὰ τῆς διαμορφώσεώς των δυσχερα-

ν. υν τήν πολιτικὴν ἐνότητά τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ ὑπῆρξαν ἄλλοτε ἢ αἰ ἰα τῆς εἰς μικρὰ κράτη κατατμήσεως τῆς Ἑλλάδος, συνδέονται σήμερον πρὸς ἀλλήλας δι' ὁδῶν. Μένουν ὅμως πρὸς λύσιν πολλὰ συγκοινωνιακὰ προβλήματα καὶ ἰδίως εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα. Ἡ δυτικὴ Στερεὰ ἔχει περιορισμένην σιδηροδρομικὴν γραμμὴν, ἣ δὲ Ἡπειρος στερεῖται ἐξ ὀλοκλήρου Ἡδῆ κατασκευάζονται νέαι ἀμαξίται ὁδοὶ αἱ ὁποῖαι θέλουν προαγάγει τὴν συγκοινωνίαν καὶ συγχρόνως θὰ συντελέσουν εἰς τὴν ἐπαύξεισιν τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς.

6. Ο ΠΛΟΥΤΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑΙ ΑΣΧΟΛΙΑΙ

Γεωργικὰ προϊόντα. Ἡ παικιλία τοῦ κλίματος τῆς Ἑλλάδος συντελεῖ εἰς καλλιέργειαν ποικίλων προϊόντων. Τινὰ τούτων προσιδιάζουσι εἰς τὸ Μεσογειακὸν κλίμα, ὅπως εἶνε ἡ ἐλαία, τὰ ἐσπεριδοειδῆ καὶ ἡ σταφίς. Τὸ καλλιεργούμενον ἔδαφος εἶνε διηρημένον κατὰ μικρὰς ἐκτάσεις, διακοπτομένας ὑπὸ ὄρειων καὶ ἰγόνων μερῶν. Ἐκτεταμένα καλλιέργειαὶ ὑπάρχουσι μόνον εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Μακεδονίαν, διὰ τοῦτο, εἰς τὰς χώρας ταύτας ὑπῆρχον ἄλλοτε γαιοκτῆμονες ἔχοντες μεγάλας ἰδιοκτησίας. Σήμερον ὅμως, μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν προφύγων, ἐπικρατεῖ πανταχοῦ ἡ μικρὰ ἰδιοκτησία καὶ ἡ γεωργικὴ ἀσχολία εἶνε οἰκογενειακὴ χωρικὴ, συνδυαζομένη καὶ μὲ τὴν διατροφήν περιορισμένου ἀριθμοῦ ζώων. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι τὰ 4500 τῶν κατοίκων ζοῦσι ἐκ τῆς γεωργίας, ἡ Ἑλλάς δύναται νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς χώρα γεωργικὴ, Ἡ καλλιεργουμένη ἐπιφάνεια κατὰ τὰ τελευτάτα ἔτη ἐπέξετάθη κατ' ἔκτασιν καὶ ἔντασιν, δηλ. διὰ χρήσεως λιπασμάτων καὶ βελτιώσεως τῶν σπόρων. Ἡ τοιαύτης ὅμως βελτιώσεως τῆς γεωργίας διατελεῖ ἀκόμη εἰς περιορισμένην κλίμακα.

Τὴν πρώτην θέσιν τῆς παραγωγῆς κατέχουσι τὰ σιτηρὰ (τὰ 7800 τοῦ συνόλου τῆς καλλιεργουμένης ἐπιφανείας) μετ' ἑξὺ δὲ τούτων πάλιν πρόεχει ὁ σίτος. Παρ' ὅλην ὅμως τὴν μεγάλην παραγωγὴν τοῦ σίτου μέχρι τοῦ 1930 μόλις διὰ ταύτης ἤρκει νὰ τραφῆ ὁ ἥμισυ τοῦ πληθυσμοῦ, ἄλλη δὲ τὸση ποσότης ἤρχετο

ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν (κυρίως ἐκ τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Αὐστραλίας). Τοῦτο κυρίως προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι ἡ κατὰ στρέμμα ἀπόδοσις τοῦ σίτου ἐν Ἑλλάδι εἶνε ὀλίγη (62 χιλιογρ.) ἐνῶ ἄλλων χωρῶν ἢ μέση ἀπόδοσις εἶνε 118 χιλιογρ. Μόνον κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη διὰ τῶν κυβερνητικῶν φροντίδων ἡ παραγωγή ἤρκεσε νὰ διαθρέψῃ 4.600.000 ἀνθρώπους· καὶ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐχρηιάσθη σίτος ἀκόμη μόνον διὰ 2 ἑκατομ., καταβάλλεται δὲ σὴ μερον προσπάθεια ὅπως ἡ Ἑλλὰς καταστῇ αὐτάρκης.

Εἰκ. 1. Σύγκρισις τῶν παραγομένων γεωργικῶν προϊόντων τῆς Ἑλλάδος κατ' εἶδη.

Κατὰ τὴν οικονομικὴν ἀξίαν πρωτεύει ὁ καπνός, διότι τὰ 5/6 τῆς παραγωγῆς αὐτοῦ ἐξάγονται καὶ φέρει κέρδος ἄνω τῶν 3 δισεκατ. δραχμῶν κατ' ἔτος. Ἡ Ἑλλὰς κατέχει τὴν πρώτην θέσιν τοῦ καπνοῦ εἰς τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον (εἰς τὰ σιγαρέττα). Τὸν καπνὸν ἀκολουθεῖ ἡ ἐλαιοπαραγωγή τῆς ὁποίας ὅμως ἡ ἐξαγωγή εἶνε ὀλίγη (150 ἑκατ. δρ.) Μεγαλυτέραν τοῦ ἐλαίου οικονομικὴν ἀξίαν ἔχει ἡ σιαφίς, ἡ ὁποία πρὸ τοῦ 1912, ὅτε ἡ Ἑλλὰς περιωρίζετο εἰς τὰς παλαιὰς χώρας, ἦτο τὸ πλουσιώτερον τῶν γεωργικῶν προϊόντων· ἔχουσα μικρὰν ἐντοπίαν κατανάλωσιν ἐξάγεται εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ὡσαύτως ἐξάγεται τὸ ἡμισυ περίπου τοῦ παραγομένου οἴνου (ἄξια 500 ἑκατ. δρ.) Ἄλλα

ἐξαγόμενα προϊόντα (σũκα, ξυλοκέρατα, βκλανίδια) ἔχουν μικροτέραν σημασίαν.

Πίναξ 28. Παραγωγή τῶν κυριωτέρων γεωργικῶν εἰδῶν εἰς τόννους

Ἔτη	Σιτηρὰ	Ἐλαιον	Ὅσπρια	Καπνός	Ἀμπελοί	Σταφίς
1914	864.299	—	49 257	43 385	420 041	181.112
1925	938.000	63.814	32 670	76 512	270 078	177 776
1932	1.068 880	170 413	39 770	26.076	447 128	189 174

Τὰ δάση τῆς Ἑλλάδος δὲν παρέχουν τὴν ἐπαρκoῦσαν ξυλείαν εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς χώρας. Ὡς πρὸς τοὺς ξυλάνθρακας καὶ τὰ καυσόξυλα ἡ Ἑλλὰς εἶνε αὐτάρκης, διὰ τὰς οἰκοδομικὰς ἔργα καὶ τὰ ἐπιπλα εἰσάγεται ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐτησίως ξυλεῖα περὶ τὰ 200.000 κυβικὰ μέτρα. Ἀξιόλογα δασικὰ προϊόντα εἶνε ἡ *ἐπιπλιν* (12 χιλ. τόν.), ἐξ ἧς παράγονται τὸ κολοφώνιον καὶ τὸ τερεβινθέλαιον (νέφτι), καὶ ἡ *μαστίχη* τῆς Χίου.

Κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Ἡ Ἑλλὰς τρέφει πολλὰ αἰγοπρόβατα καθ' ὅλην τὴν ἑκτασιν αὐτῆς, ἰδίως εἰς τὰ ὄρεινά μέρη, ὅτιγα ὅμως μεγάλα ζῷα. Ἐν τούτοις ἡ κτηνοτροφία δὲν ἐπαρκεῖ εἰς τὰς ἐντοπίους ἀνάγκας καὶ εἰσάγονται ζῷα ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ (ἐκ τῶν Βελκλανικῶν κρατῶν, τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Τουρκίας). Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὰ προϊόντα τῆς κτηνοτροφίας (τυρός, βούτυρον, ἔριον).

Ἡ μελισσοκομία ἀναπτύσσεται πανταχοῦ. Σήμερον αἱ κυφέλαι ὑπολογίζονται περὶ τὰς 500 000 ἀποδίδουσαι 2000 τόνν. μέλιτος καὶ 220 τόνν. κηροῦ. Τὰ εἶδη ταῦτα ἔχουν ἀξίαν περὶπου 40 ἑκατ. δραχ.

Σημαντικὸς οἰκονομικὸς παράγων εἶναι καὶ ἡ σηροτροφία (κατ' ἐξοχὴν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Δυτ. Θράκῃ) Παράγονται κουκούλια 2.500 τόνν. ἀξίας 126 ἑκατ. δραχ. Μέρος τοῦ ποσοῦ τούτου ὡς καὶ τῆς παραγομένης μετάξης ἐξάγεται εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

Πίναξ 29. Τὰ τρεφόμενα ζῶα (1931)

Εἶδη ζῶων καὶ πτηνῶν	Ἀριθ. κατὰ χιλιάδας	Εἶδη ζῶων καὶ πτηνῶν	Ἀριθ. κατὰ χιλιάδας
Βίτες καὶ ταῖροι	468	ὄνοι	353
Ἄγ-λάδες	410	Πρόβατ. καὶ κριοὶ	7072
Βουβαλοὶ	46	Αἴγες καὶ τριγόν.	4620
Ἴπποι	250	Χοῖροι	423
Φουβαδοὶ	75	Κόνικλοι	404
Ἡμίονοι	160	Πτηνὰ κοιτοκίδια	9037

Ἄλιεῖα. Ἡ ἐν Ἑλλάδι ἀλιεῖα διακρίνεται εἰς τρεῖς κατηγορίας καθ' ὅσον γίνεται 1) εἰς τὴν θάλασσαν, 2) εἰς τὰς λιμνοθάλασσας καὶ κλειστὰ μέρη καὶ 3) εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα (λίμνας καὶ ποταμούς).

Ἡ πρώτη εἶνε σπουδαιότερα ὡς ἐκ τῆς μεγάλης ἀναπτύξεως τῶν Ἑλληνικῶν παραλίων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀλιευτικῶν πλοίων ἔχει ἀυξηθῆ ἑσχάτως ἀπὸ πρόσφυγας ἀλιεῖς (4.200 πλοῖα, 15.000 ἀλιεῖς). Ὁ ἀριθμὸς τῶν κατ' ἔτος ἀλιευομένων ἰχθύων ἀνέρχεται εἰς 8 περίπου ἑκατ. ὀκάδας. Ὁ ἀριθμὸς οὗτος εἶνε μικρὸς ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεως τῶν Ἑλληνικῶν παραλίων· τοῦτο συμβαίνει κυρίως διότι ἡ μεγαλυτέρα ἑκτασις τῶν παραλίων εἶνε βραχυῶδης. Πλοῦτος ἀλιεῖας παρουσιάζεται κατὰ τὰς ἐκβολὰς τῶν ποταμῶν, ὅπου λόγῳ τῶν προσχώσεων τὰ θάθη εἶνε μικρὰ (ὡς εἰς τὰ Θρακικὰ παράλια, τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον, τὸν Εὐβοϊκόν). Πολλοὶ ἰχθύες συλλαμβάνονται εἰς τὰς λιμνοθάλασσας (ὡς εἰς τὴν Βιστωνίδα, τοῦ Μεσολογγίου, τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου) Πλούσιοι εἰς ἰχθύς καὶ αἱ λίμναι τῆς Μακεδονίας (Βόλθη, Ἀγ. Βασιλείου Καστορίας).

Ἐν τούτοις τὰ ἀλιευτικά προϊόντα δὲν ἐπαρκοῦν εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν κατοίκων καὶ εἰσάγονται ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸν ἰχθύες κατεψυγμένοι ἢ ἀλίπαστοι, γάδος, βακαλάοι καὶ σαρδέλλαι (κυρίως ἐκ τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ Καναδά), ῥέγγαι (κυρίως ἐκ τῆς Μεγ Βρετανίας) καὶ χαβιάριον ἐκ τῆς Ρωσσίας.

Ἀξιόλογος εἶναι καὶ ἡ ἀλιεία τῶν σπόγγων, τὴν ὅποیان ἐξασκοῦν οἱ ναυτικοὶ κάτοικοι, καὶ ἰδίως τῶν νήσων Ὑδρας, Σπετσῶν, Αἰγίνης καὶ τινων τῆς Δωδεκανήσου, εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Βορείου Ἀφρικῆς καὶ τῆς Συρίας Ποσὸν τούτων ἐξάγεται καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν (τῷ 1930 ἐξήχθησαν 23 τόνοι ἀξίας 7 ἐκ. δραχ).

Λατομεῖα, Ὀρυχεῖα, Μεταλλεῖα. Ἡ Ἑλλάς ἔχει λατομεῖα μαρμάρων λευκῶν καὶ ἄλλων χρωμάτων. Λευκὸν μάρμαρον εἶναι τὸ Πεντελικὸν καὶ ὁ Πάριος λίθος, κατάλληλος διὰ τὴν γλυπτικὴν. Ποικίλα εἶναι τὰ χρώματα τῶν μαρμάρων τῆς Σκύρου, τῆς Τήνου, τῆς Χίου, τῆς Μάνης κ. ἄ. Ἐκ τῆς Θήρας ἐξάγεται ἡ **Θηραϊκὴ γῆ** (πορσελάνη), ἐκ τῶν λατομείων τῆς Ἐλευσίνας καὶ τῆς Ἀδελίδος **τσιμέντον**, ἐκ δὲ τῆς Νάξου ἡ καλυτέρα σμύρις τοῦ κόσμου (ἐτησίαι ἀξία 24 ἑκατ δραχ).

Ὀρυκτοὶ ἄνθρακες ὑπάρχουν, ἀλλ' εἶναι κακῆς ποιότητος (λιγνίται), τοῦτο δ' εἶναι κώλυμα διὰ τὴν μεγάλην βιομηχανίαν. Ἐσχάτως ἡ ἐκμετάλλευσις αὐτῶν προήχθη. Ἐξορύσσονται εἰς τὴν Εὐβοίαν (παρὰ τὴν Κύμην καὶ τὸ Ἀλιβέριον), παρὰ τὸν Ὀρωπὸν τῆς Ἀττικῆς, εἰς τὴν Δυτικὴν καὶ Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ ἀλλαχοῦ. Ἡ ποσότης ἀνέρχεται ἐτησίως περὶ τοὺς 140 χιλ. τόνων. Μεταλλεῖα ὑπάρχουν εἰς τὰ παράλια μέρη ἢ ἐκεῖ ὅπου εἶναι εὐκόλος ἡ συγκοινωνία πρὸς τὴν θάλασσαν. Τὰ ἄλλοτε πλοῦσια μεταλλεύματα τοῦ Λαυρείου σήμερον ἔχουν ἐλαττωθῆ κατὰ πολὺ. Ἐκμεταλλεύσεις **σιδήρου** ἐνεργοῦνται εἰς τὴν Λάρυμναν τῆς Λοκρίδος καὶ τὰς νήσους Κύθον, Σέριφον καὶ Σίφνον, **σιδηροσυρίτου** δ' ἐκ τῶν περιφερειῶν τῆς Ἐρμιόνης (Ἀργολίδος) καὶ τῆς Στρατονίκης (Χαλκιδικῆς). Ἄλλων μετάλλων ἐξάγονται μερικαὶ ποσότητες (μολύβδου, ψευδαργύρου, μαγγανίου, νικελίου, θείου). Ἀξιόλογος εἶναι ὁ **λευκόλιθος** τῆς Ἑλλάδος (παραλλαγὴ μαγνησίου), ὁ ὅποιος εἶναι ἀρίστης ποιότητος. Εὐρίσκεται εἰς τὰ ὄφειτικά πετρώματα τῆς Εὐβοίας ὡς καὶ Στοιχεῖα Ἀνθρωπογεωγραφίας, I. Σαρρῆ

εις τὴν Χαλκιδικήν. Ἡ ἀπόδοσις αὐτοῦ πρὸ τοῦ 1909 ἔφθανε τὰς 280.000 τόννων, ἐνῶ σήμερον κατῆλθε (βλ. πίν. 30)

Πίναξ 30. Παραγωγή τῶν κυριωτέρων μεταλλευμάτων (εἰς τόννους) κατὰ διάφορα ἔτη

Ἔτη	Σιδηρος	Μόλυβδος	Σιδηρο- πυρ.	Θεῖον	Λιγνίται	Λευκό- λιθος
1911	476.731	182.324	31.553	174	—	86.956
1925	88.216	76.916	65.000	1.050	142.076	90.828
1931	235.967	4.422	141.442	5.397	105.208	49.990

Βιομηχανία. Ἡ βιομηχανία ἐν Ἑλλάδι δὲν εἶναι μεγάλη ὅπως ἄλλων μεγάλων κρατῶν. Πρόσδοον σημαντικὴν ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ 1900, ὅποτε ἰδρύθησαν μεγάλαι βιομηχανικαὶ ἐπιχειρήσεις, αἱ ὁποῖαι διαταράχθησαν κατὰ τοὺς τελευταίους πολέμους καὶ ἀπὸ τοῦ 1922 δὲ τὴν οικονομικὴν ἀνωμαλίαν τοῦ κράτους. Οἱ πρόσφυγε· εἰσήγαγον καὶ νέους τινὰς βιομηχανικοὺς κλάδους (ὡς τὴν ταπητουργίαν), ἀλλ' ἡ βιομηχανία γενικῶς εὐρίσκεται εἰς κρίσιν. Ἐκ τῶν ποικίλων αὐτῆς κλάδων κυριώτεροι εἶναι οἱ ἑξῆς:

α) **Μεταλλουργικὴ καὶ Μηχανολογικὴ.** Λόγω ἐλλείψεως λιθανθράκων ἡ βιομηχανία αὕτη ἐν Ἑλλάδι εἶναι μικρά. Τὰ προϊόντα τῆς μεταλλουργίας περιορίζονται εἰς παραγωγὴν μολύβδου, πεφρυγμένου ψευδαργύρου, μαγνησίου, ἀρσενικοῦ ὀξέος καὶ θεοῦ. Μηχανουργεῖα τινὰ λαμβάνουν τὰς πρώτας ὕλας, ὅλας σχεδόν, ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ κατασκευάζουν γεωργικὰ ἐργαλεῖα, καρφοβελόνας, πλάστιγγας χρηματοκιβώτια, κλίνας κ. ἄ.

β) **Κλωστικὴ καὶ ὕφαντουργικὴ βιομηχανία.** Αὕτη βοηθεῖται καὶ ὑπὸ τῆς κινητηρίου δυνάμεως τῶν ρεόντων ὑδάτων καὶ διὰ τοῦτο εἶναι ἰδρυμένα πολλὰ ἐργοστάσια εἰς τὰς πολίχνας τοῦ Βερμίου Ἐδεσσαν καὶ Νάουσας. Κατέχει τὴν πρώτην θέσιν κατὰ τὴν ἀξίαν τῆς παραγωγῆς. Σπουδαῖοι αὐτῆς κλάδοι εἶναι ἡ ἔριουργία, ἡ μεταξουργία καὶ ἡ ταπητουργία. Οἱ περισσότεροι τῶν κλάδων τούτων ἔχουν τὰς πρώτας ὕλας ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ, ἡ ποιότης δὲ τῶν προϊόντων εἶναι ἐφάμιλλος πρὸς τὴν τοῦ ἐξωτερικοῦ.

γ) *Εἶδη διατροφῆς.* Ἡ βιομηχανία αὕτη κατέχει δευτέραν θέσιν. Εἰς ταύτην ὑπάγεται ἡ ἀλευροβιομηχανία, ἡ οἶνοποιτα, ἡ οἶνοπνευματοποιτα, ἡ ἐλαιουργία, ἡ ζαχαροποιτα (λουκούμια, σοκολάτα), ἡ κατασκευὴ ζυμαρικῶν, αἱ κονσέρβαι λαχανικῶν καὶ ὀπωρῶν, ἡ παγοποιτα κ. ἄ Σπουδαιστάτη ἐξ αὐτῶν εἶναι ἡ οἶνοπνευματοποιτα καὶ ἡ ἐλαιουργία, διότι λαμβάνουν τὰς πρώτας ὕλας ἐκ τῆς χώρας, συγχρόνως δ' ἔχουν καὶ μεγάλην ἐξαγωγὴν.

δ) *Οἰκοδομικὴ βιομηχανία.* Αὕτη παρουσιάζει σπουδαίαν πρὸσδον. Κατασκευάζονται τσιμέντα, πλίνθοι, κέραμοι, πλάκες μωσαϊκὰ καὶ ἄσβεστος.

ε) *Χημικὴ βιομηχανία* ἔχει διαφόρους κλάδους καὶ προϊόντα αὐτῆς εἶνε τὸ πυρηνέλαιον, τὸ λινέλαιον, ὁ σάπων (ἀπλοῦς καὶ ἀρωματικός), χημικὰ λιπάσματα, τὸ κολοφώνιον καὶ τὸ τερεβινθέλαιον, πυρομαχικὰ, χημικὰ καὶ φαρμακευτικὰ εἶδη ὡς καὶ βαλουργικὰ

Πίναξ 31.

<i>Εἶδη Βιομηχανιῶν</i>	Ἀσχολούμενα πρόσωπα	Ἄξια εἰς χιλιάδας δραχ
Μεταλλουργ. καὶ μηχανολογικαὶ	45 099	257.200
Κλωστικαὶ καὶ ὕφαντικαὶ	101 661	1.643.000
Εἰδῶν διατροφῆς	37 658	1 214 000
Οἰκοδομικαὶ	58 932	325.000
Χημικαὶ	2.304	680.000
Κατεργασία δερμάτων	63 921	551.000
Καπνοβιομηχανία	48.585	182.700
Χαρτοποιτα	8.178	203.000
Κατεργασία ξύλου	54 985	280 000
Εἰδῶν ἱατισμοῦ	1.955	37.400
Παραγωγὴ ἠλεκτρικοῦ	6.555	690 000
Σύνολον	429.831	6 062.100

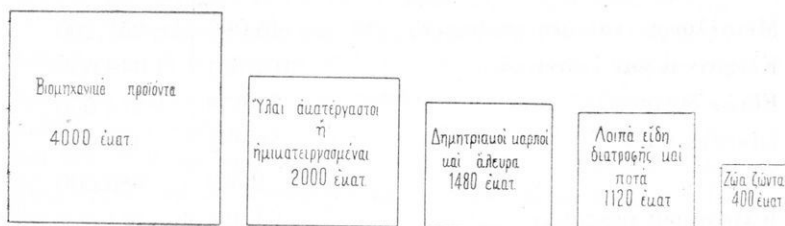
Ἄλλαι βιομηχανίαί εἶνε ἡ βυρσοδεψία, ἡ καπνοβιομηχανία, ἡ χαρτοποιία, ἡ κατεργασία ξύλου, εἰδῶν ἱματισμοῦ (πίλων), ἡ παραγωγή ἠλεκτρισμοῦ καὶ ἄλλαι

Αἱ διάφοροι βιομηχανίαί ἀπασχολοῦν 430.000 περίπου ἐργάτας καὶ ἐργάτιδας. ζοῦν δὲ ἀπὸ αὐτῆν τὰ 2(ς)ο τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ πίναξ Β1 δεικνύει τὴν ἀξίαν τῶν εἰδῶν τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς καὶ τοὺς ἀσχολουμένους εἰς ταύτας ἐργάτας κατὰ τὸ ἔτος 1931.

Ἐμπόριον ἐσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικόν Ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν Ἑλληνικῶν προϊόντων, ἡ ὁποία γίνεται μεταξὺ τῶν διεφθέρων περιοχῶν τῆς Ἑλλάδος, ἀποτελεῖ τὸ ἐσωτερικὸν ἐμπόριον. Κέντρα τοῦ ἐμπορίου τούτου εἶναι αἱ πόλεις καὶ πρὸ πάντων αἱ Ἀθῆναι καὶ ὁ Πειραιεὺς, ὅπου συγκεντροῦνται προϊόντα ἀπὸ ὅλας τὰς περιοχάς.

Ἐκτὸς τῆς Διεθνoῦς Ἐκθέσεως τῆς Θεσσαλονίκης γίνονται 175 τοπικαὶ ἐμποροπανηγύρεις, ἐν αἷς αἱ συναλλαγαὶ φθάνουν τὰ 430 περίπου ἑκατομ. δρχ. κατ' ἔτος.

ΕΙΔΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ

ΕΙΔΗ ΕΞΑΓΩΓΗΣ

Εἰκ. 2. Ἀξία εἰς δρ. τῶν κατ' ἔτος εἰσαγομένων προϊόντων τῆς Ἑλλάδος

Ἡ εἰσαγωγή ἐξ ἄλλων κρατῶν τῆς Ἑλλάδος εἶναι διπλασία τῆς ἐξαγωγῆς, δηλ ἡ Ἑλλάς ἐξοδεύει πολὺ περισσότερα ἀπὸ ὅ,τι παράγει. Πρὸ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου τὸ ἔλλειμα τοῦτο ἀνεπληροῦτο ἀπὸ τὰ κέρδη τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας καὶ τὰ ἐμβάσματα τῶν Ἑλλήνων μεταναστῶν ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν. Ἀλλὰ μετὰ τὸν Παγκόσμιον πόλεμον ἠλαττώθησαν οἱ πόροι αὐτοὶ καὶ ἡ Ἑλλάς σήμερον διατρέχει οἰκονομικὴν κρίσιν.

Ἐπειδὴ ἡ Ἑλλάς εἶνε χώρα κυρίως γεωργικὴ, διὰ τοῦτο ἐκ τῶν ἐξαγομῆνων προϊόντων τὴν πρώτην θέσιν ἔχουν τὰ ἀκατέργαστα γεωργικά. Ἐκ τούτων τὸ πρῶτον εἶδος κατὰ τὴν ἀξίαν κατέχει ὁ καπνός (τὰ ὄσπρια τῆς ἑλῆς ἐξαγωγῆς), ἔπειτα τὰ προϊόντα τῆς ἀμπέλου (σταφίς, οἶνοπνευματώδη ποτὰ) καὶ τὸ ἐλαιόλαδον. Μετὰ τὰ γεωργικά, ἀκολουθοῦν προϊόντα κτηνοτροφικά (δέρματα), ὀρυκτά, δασικά καὶ βιομηχανικά (κλωστοί, τάπητες, καλοφώνιον, τερεθινθέλαιον, χημικὰ λιπάσματα κ. ἄ.). Ἡ Ἑλλάς εἰσάγει ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ μεγάλην ποσότητα εἰδῶν διατροφῆς, ἰδίως δημητριακὰ καὶ ἄλλα σχεδὸν τὰ βιομηχανικά εἶδη. Χῶραι δὲ μετὰ τῶν ὁποίων συναλλάσσεται εἶνε πολλαί, ἐξ αὐτῶν δὲ τὴν πρώτην θέσιν ἔχουν αἱ Ἡνωμένοι Πολιτεῖαι (τῆς Ἀμερικῆς) καὶ ἡ Ἀγγλία. Αἱ Ἡνωμ. Πολιτεῖαι μᾶς πωλοῦν σίτον, πετρέλαιον καὶ γαϊάνθρακας, ἡ δὲ Ἀγγλία ἰδίως μεταλλουργικά καὶ ὑφαντουργικά προϊόντα. Ἐπειτα ἀκολουθοῦν ἡ Γερμανία, ἡ Ἰταλία, ἡ Γαλλία, ἡ Ρουμανία, ἡ Νοτιοσλαβία κλπ.

Ἡ ἀξία τῆς ἑλῆς ἐξαγωγῆς ἀνήρχετο κατὰ τὸ 1934 εἰς 4 1)2 σχεδὸν δισεκατ. δρχ., ἡ δὲ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς 9 δισεκατομ. δραχμάς.

Ὁ Πειραιεύς, ἡ κυρία ἀγορὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου, εἶνε συγχρόνως καὶ ἡ κυρία θέσις τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐμπορίου. Μετὰ τοῦτον οἱ λιμένες τῆς εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς κατατάσσονται κατὰ σειρὰν ὡς ἐξῆς: Θεσσαλονίκη, Καβάλλα, Πάτραι Βόλος, Ἀλεξανδρούπολις Ἡράκλειον, Μυτιλήνη, Χίος, Σύρος, Κέρκυρα, Χανιά.

Ναυτιλία. Αἰτία τῆς ἀναπτύξεως τῆς Ἑλληνικῆς ναυτιλίας εἶνε ὄχι μόνον ὁ μέγας θεκλάτσιος διαμελισμὸς τῆς Ἑλλάδος ἀλλὰ καὶ ἡ ὀρεινὴ διάπλασις τοῦ ἐδάφους, εἰς τὴν ὁποίαν εἶνε δύσκολος ἡ σερῶσις σιδηροδρομικῶν ἢ ἀμαξιτῶν ὁδῶν. Εἰς ὁ-

λους τούς χρόνους τῆς ἱστορίας οἱ Ἕλληνες ἐπεξήτουν νὰ ζοῦν περισσότερον μὲ τὴν ἐμπορικὴν κίνησιν, δι' αὐτὸ δὲ εἶνε καὶ σήμερον ἐπιτήθειο ναυτικοί. Ὁ ἐμπορικὸς στόλος τῆς Ἑλλάδος ἀριθμεῖ 580 ἀτμόπλοια καὶ 700 μεγάλα ἱστιοφόρα, τὰ ὅποια ἑμοῦ ἔχουν χωρητικότητα περισσοτέραν τῶν 1 1)2 ἑκατομ. τόνων, δηλ. τὰ δύο ἑκατοστὰ τοῦ παγκοσμίου ἐμπορικοῦ στόλου. Μεταξὺ τῶν ναυτικῶν κρατῶν ὄλου τοῦ κόσμου, ἡ Ἑλλὰς ἔρχεται δεκάτῃ. Ὅλα τὰ πλοῖα εἶναι νηολογημένα (γραμμένα) εἰς διαφόρους λιμένας. Τοιοῦτοι κατὰ σειρὰν ἀριθμοῦ εἶνε: Πειραιεὺς, Ἄνδρος, Σῦρος, Χίος, Ἀργοστόλιον, Ἰθάκη, Γόρα, Χανιά, Σπέτσαι, Θεσσαλονίκη, Μυτιλήνη, Κέρκυρα, Σάμος, κλπ. Τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα ταξιδεύουν εἰς διάφορα μέρη τῆς Μεσογείου ὡς καὶ εἰς ἄλλας θαλάσσας. Τὰ μεγαλύτερα ἀπὸ αὐτὰ εἶνε ὑπερωκεάνεια, διαπλέουν δὲ ὄλον τὸν Ἀτλαντικὸν Ὠκεανὸν ἕως τὴν Ἀμερικὴν Ὅλοι οἱ ὑπηρετοῦντες εἰς τὰ πλοῖα εἶνε πλέον τῶν 42 χιλιάδων.

Συγκοινωνία κατὰ ξηρὰν. Ἡ κυρία καὶ ταχεῖα συγκοινωνία μεταξὺ τῶν διαφόρων μερῶν τῆς Ἑλλάδος κατὰ ξηρὰν γίνεται μὲ τὰ αὐτοκίνητα καὶ τοὺς σιδηροδρόμους. Διὰ τὰ αὐτοκίνητα ὑπάρχουν ὁδοὶ πανταχοῦ, ἀλλὰ διὰ τὸ ὀρεινὸν τοῦ ἐδάφους αὐταὶ εἶνε συνήθως στεναὶ μὲ πολλὰς καμπὰς καὶ δὲν διατηροῦνται ὄλοι καλῶς. Διὰ τοῦτο τὰ αὐτοκίνητα προτιμῶνται ἀπὸ τὸν σιδηρόδρομον μεταξὺ πόλεων καὶ χωρίων εἰς μικρὰς ἀποστάσεις. Αὐτοκίνητα εἰς ὄλην τὴν Ἑλλάδα κυκλοφοροῦν σήμερον ὑπὲρ τὰς 30 χιλιάδας.

Διὰ μεγάλας ἀποστάσεις προτιμῶνται οἱ σιδηροδρόμοι, σιδηροδρομικαὶ ὁμῶς γραμμαὶ δὲν εἶνε πανταχοῦ, ἀλλ' εἰς τὰς κυρίας συγκοινωνίας τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος. Ὅλοι αἱ σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ ἔχουν μῆκος 2.700 χιλιομ. καὶ διακρίνονται ὡς ἑξῆς:

1) Ὁ ἠλεκτρικὸς σιδηρόδρομος Ἀθηνῶν—Πειραιῶς καὶ ἡ γραμμὴ Ἀθηνῶν—Κηφισσιᾶς.

2) Οἱ σιδηροδρόμοι Πειραιῶς—Ἀθηνῶν—Πελοποννησσοῦ (800 χιλιομ.). Ἐκ Πειραιῶς καὶ Ἀθηνῶν φθάνει εἰς τὴν Κόρινθον καὶ ἀπ' αὐτὴν διακλαδίζονται δύο κύριαι γραμμαὶ

(Κορίνθου — Καλαμών και Κορίνθου — Πατρών). Πέραν από τὰς Πάτρας τρίτη γραμμὴ διὰ Πύργου ἐνοῦται μετὰ τῆς πρώτης (Κορίνθου — Καλαμών) παρὰ τὴν κωμόπολιν Μελιγαλᾶ. Ὅλοι αἱ γραμμαὶ αὐταὶ ἔχουν και μικρὰς διακλαδώσεις.

3) Ὁ σιδηρόδρομος **Πύργου Κατακόλου** ἐν Ἡλείᾳ τῆς Πελοποννήσου (13 χιλίωμ.).

4) Οἱ σιδηρόδρομοι τῆς **Βορειοδυτικῆς Ἑλλάδος** (Κρυσπερίου — Μεσολογγίου — Ἀργινοῦ), μήκους 75 χιλιομ.

5) Ὁ σιδηρόδρομος τῆς **Θεσσαλίας** Αἱ γραμμαὶ αὐτῆς εἶνε Βόλου — Βελεστίνου Λαρίσσης, Βελεστίνου — Τρικκάλων — Καλαμπάκας και Βόλου — Μηλεῶν (ἐν ἔλφ 230 χιλίωμ.).

6) Οἱ σιδηρόδρομοι τοῦ **Ἑλληνικοῦ Κράτους**. Διὰ τούτων γίνεται ἡ συγκοινωνία τῶν μεγαλυτέρων διαμερισμάτων τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος ὡς και ἡ ἐπικοινωνία μετὰ τὴν Τουρκίαν, μετὰ τὴν Νοιοσλαβίαν και τὰ ἄλλα κράτη τῆς Κεντρικῆς και Δυτικῆς Εὐρώπης. Ἡ γραμμὴ ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ και τὰς Ἀθήνας και φθάνει διὰ μέσου Λαρίσσης εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. Ἐκ τῆς Θεσσαλονίκης συνεχίζονται αἱ γραμμαὶ, πρὸς τὸ Μοναστήριον, πρὸς τὴν Γευγελὴν και πρὸς τὴν Ἀλεξανδρούπολιν (ἐν ἔλφ 1318 χιλμ.).

7) Οἱ **ἀνατολικοὶ** σιδηρόδρομοι. Ἡ κυρία γραμμὴ αὐτῶν ἀρχίζει ἀπὸ τὴν Ἀλεξανδρούπολιν και τελειώνει εἰς τὸ Πύθειον ἐκ τοῦ ὁποίου γίνονται διακλαδώσεις, μία πρὸς τὴν Κων(ο)πολιν και ἄλλη πρὸς τὴν Ἀδριανούπολιν και τὴν Βουλγαρίαν.

8) Τοπικοὶ σιδηρόδρομοι **Μακεδονίας** (Σκῦδρα — Ἀρδέα και Ἄψχλος — Ὀρμα).

Κατὰ θάλασσαν. Αἱ θαλάσσιαι συγκοινωνίαι τῆς Ἑλλάδος γίνονται διὰ ἀτμοπλοίων Ἑλληνικῶν, τὰ ὁποία ἀνήκουν εἰς διαφόρους ἀτμοπλοϊκὰς ἐταιρείας. Ἡ ἀρχὴ τούτων γίνεται ἐκ Πειραιῶς με ὀρισμένας γραμμάς και προσεγγίζουν εἰς ἄλλα τὰ διαμερίσματα και τὰς νήσους τῆς Ἑλλάδος. Ὑπάρχουν και γραμμαὶ, αἱ ὁποίαι πηγαίνουν εἰς τὸ ἐξῶτερικόν, ὡς εἰς τὴν Τουρκίαν, Ἰταλίαν, Αἴγυπτον, Γαλλίαν, Ρουμανίαν και Νέα Ὑόρκην (τῆς Ἀμερικῆς) Εἰς τοὺς Ἑλληνικοὺς λιμένας ἔρχον.

ται και ξένα πλοια 'Αγγλικά, Γαλλικά, 'Ιταλικά Ρουμανικά, Τουρκικά και άλλων κρατών.

γ') **Αεροπορία.** Κατά τὰ τελευταία ἔτη γίνεται συγκοινωνία και με τὰ ἀεροπλάνα, τὰ ὁποῖα μεταφέρουν ταχύτατα τὸ ταχυδρομεῖον και διαστικους ἐπιβάτας. Διὰ τὴν προσγείωσιν και προσθλάσσωσιν αὐτῶν γίνονται τὰ ἀεροδρόμια και οἱ ἀερολιμένες. Παρὰ τὰς 'Αθήνας εἶνε τὸ ἀεροδρόμιον τῆς Δεκελείας ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀναχωροῦν 'Ελληνικά ἀεροπλάνα διὰ τὰς Πάτρας - 'Ιωάννινα και διὰ τὴν Θεσσαλονίκην. 'Επίσης, διὰ τὴν σπουδαίαν θέσιν τῆς 'Ελλάδος, ἀεροπλάνα ξένων ἐταιρειῶν ἀπὸ τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην προσεγγίζουσι εἰς τὰς Πάτρας, τὸ Φάληρον και ἄλλα 'Ελληνικά μέρη και πετοῦν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἢ εἰς μέρη τῆς 'Ασίας, τῆς Αὐστραλίας και τῆς 'Αφρικῆς (17 ἐναέριοι διεθνεῖς γραμμαί).

δ') **Συγκοινωνίαι ΤΤΤ** (ταχυδρομική, τηλεφωνική και τηλεγραφική) Διὰ τὴν ταχυδρομικὴν ὑπηρεσίαν ὑπάρχουσι ταχυδρομικά γραφεῖα (ἐν ἔλῳ 1300), τὰ ὁποῖα μεταφέρουσι τὰς ἐπιστολάς και τὰ δέματα με αὐτοκίνητα, σιδηροδρόμους και με ἐρίππους ἢ πεζοὺς ταχυδρόμους. Διὰ τὴν τηλεγραφικὴν και τηλεφωνικὴν ὑπηρεσίαν ὑπάρχουσι πολλὰ γραφεῖα εἰς τὰς πόλεις και τὰ μεγάλα χωρία (σχεδὸν 4 χιλ.) Πρὸς τούτοις ὑπάρχει εἰς μὲν τὴν ξηρὰν τηλεγραφικὸν δίκτυον με σύρματα (μῆκος 221000 χιλιομ.), εἰς δὲ τὴν θάλασσαν καλώδια (μῆκος 8380 χιλιομ.). Ταῦτα συνδέουσι τὴν 'Ελλάδα και με τὴν Τουρκίαν, τὴν Ρόδον, τὴν Αἴγυπτον και τὴν 'Ιταλίαν. Διὰ τὰ τηλέφωνα χρησιμοποιοῦνται ἰδιαίτερα σύρματα, εἰς τοὺς ὄρεινους ὁμως συνεισμοὺς χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν τηλεφωνικὴν συνεννόησιν τὰ τηλεγραφικά σύρματα.

Ραδιοτηλεγραφία. Νέον εἶδος ἀποστολῆς τηλεγραφημάτων χωρὶς σύρμα εἶνε ἡ ραδιοτηλεγραφία. Αὕτη ἔχει σταθμοὺς παρακτίους (εἰς Βάρην 'Αττικῆς, Θεσσαλονίκην, Κέρκυραν, 'Αλεξανδρούπολιν, Χανιά), οἱ ὁποῖοι συνεννοῦνται ραδιοτηλεγραφικῶς με ταξιδεύοντα πλοια.

7. ΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑΙ ΑΣΧΟΛΙΑΙ

Θρησκεία. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος εἶναι μὲν αὐτοκέφαλος, ἀλλὰ δογματικῶς καὶ κανονικῶς ἠνωμένη μετὰ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἣ ὁποία ἐδρεύει εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν (ὅπου ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης). Ἀνωτάτη Ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ εἶναι ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, ἣ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν πρόεδρον, δηλ. τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ ἀπὸ 9 ἀρχιερεῖς, οἱ ὅποιοι καλοῦνται ἀπὸ τὰς ἐπισκοπὰς καὶ ἀλλάσσουν κατ' ἔτος. Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος διοικεῖ τὴν ἐκκλησίαν, ἐπιδέλπει τοὺς ναοὺς καὶ ἐκλέγει τοὺς ἀρχιερεῖς. Ἐκκλησιαστικῶς ἡ Ἑλλὰς διαιρεῖται εἰς 80 μητροπόλεις (τῶν ὁποίων 33 εἶναι εἰς τὴν Παλαιὰν Ἑλλάδα) καὶ 7 ἐπισκοπὰς (ἐν Κρήτῃ) Ἡ μοναστικὴ πολιτεία τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἐξαρτᾶται πνευματικῶς ἐκ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Πλὴν τῶν Ὀρθοδόξων ὑπάρχουν καὶ τινες Ἑλληνες Δυτικοῦ δόγματος (ἰδίως εἰς τινὰς νήτους τῶν Κυκλάδων), ὀλίγοι Ἰουδαῖοι, Μωαμεθανοὶ (ἐν τῇ Δυτικῇ Θράκῃ) καὶ Ἀρμένιοι.

Πολίτευμα. Οἱ Ἑλληνες ἐκ φύσεως φιλελεύθεροι, ἔχουν σήμερον δημοκρατικὸν πολίτευμα· τοῦτο χρονολογεῖται ἀπὸ τὸ 1924, τὸ δὲ νέον σύνταγμα ἀπὸ τὸ 1927. Ἀνώτατος κατὰ πενταετίαν ἐκλέγεται ὑπὸ δύο σωμάτων, τῆς Γερουσίας καὶ τῆς Βουλῆς. Ἡ Γερουσία συμπράττει μὲ τὴν Βουλὴν καὶ ἔχουν ὁμοῦ τὴν ἐξουσίαν νὰ θέτουν νόμους. Ἡ Βουλὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ τοὺς βουλευτάς, οἱ ὅποιοι ἐκλέγονται ἀπὸ τὸν λαὸν κατὰ νομοῦς. Ἡ Κυβέρνησις ἀποτελεῖται ἀπὸ τοὺς ὑπουργοὺς καὶ ἐφαρμόζει τοὺς νόμους. Ὑπουργεῖα εἶναι τὰ ἑξῆς : 1) Τὸ Θρησκευμάτων καὶ Παιδείας, 2) τῶν Ἐσωτερικῶν, 3) τῶν Ἐξωτερικῶν, 4) τῆς Δικαιοσύνης, 5) τῆς Ὑγίεινῆς, 6) τῶν Οἰκονομικῶν, 7) τῆς Συγκοινωνίας, 8) τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, 9) τῶν Στρατιωτικῶν, 10) τῶν Ναυτικῶν, 11) τῆς Ἀεροπορίας καὶ 12) τῆς Προνοίας.

Ἀπὸ τοῦ 1929 λειτουργεῖ τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας.

Εἰς τοῦτο δύναται νὰ καταφύγῃ πᾶς πολίτης ὁ ὁποῖος νομίζει ὅτι ἠδικήθη ἀπὸ τὰς διοικητικὰς ἀρχάς.

Διοικήσεις. Πρὸς εὐκολίαν τῆς διοικήσεως ἡ Ἑλλάς διαιρεῖται σήμερον εἰς 37 νομούς, 139 ἐπαρχίας, 71 δήμους καὶ 5535 κοινότητας. Δήμος εἶναι ὅπου ὁ πληθυσμὸς ὑπερβαίνει τὰς 10 χιλ. κατ. καὶ κοινότης ὅταν εἶναι μικρότερος τῶν 10 χιλ. Τέσσαρα ὁμῶς γεωγρ. διαμερίσματα ἔχουν καὶ γενικὰς διοικήσεις μὲ γενικὸν διοικητὴν (Μακεδονία, Θράκη, Ἡπειρος, Κρήτη). Αἱ πρωτ. τῶν νομῶν, ὅπου μένουν οἱ γενικοὶ διοικηταὶ τῆς Θράκης, τῆς Ἡπείρου καὶ Κρήτης (Κομοτινή, Ἰωάννινα καὶ Χανιά) δὲν ἔχουν νομάρχας, ἀλλὰ διοικοῦνται ἀμέσως ὑπὸ τῶν γενικῶν διοικητῶν. Ἐκ τῶν νομῶν εἶνε 6 εἰς τὴν Πελοπόννησον, 4 εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα καὶ Εὐβοίαν, 2 εἰς τὴν Θεσσαλίαν, 3 εἰς τὴν Ἡπειρον, 9 εἰς τὴν Μακεδονίαν, 2 εἰς τὴν Θράκην, 3 εἰς τὰς νήσους τοῦ Ἴονίου Πελάγους, 4 εἰς τὴν Κρήτην, 1 εἰς τὰς Κυκλάδας καὶ 3 εἰς τὰς Ἀνατολικὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου.

Κοινωνικὴ ζωὴ. Ἡ κοινωνικὴ ζωὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα δηλώνεται ἀπὸ ἀγῶνας διαφόρων τάξεων, ὅπως βελτιώσουν τὴν θέσιν των. Διὰ τοῦτο ὑπὸ διαφόρων ὑπουργείων ἔχουν ψηφισθῆ νόμοι, οἱ ὅποιοι ἀσφαλιζοῦν κοινωνικὰς τάξεις, ἰδίως τὴν τάξιν τῶν ἐργατῶν. Μεταξὺ πολλῶν τοιούτων νόμων εἶναι οἱ νόμοι περὶ σωματείων, περὶ συνεταιρισμῶν, περὶ ἀσφαλείας ἐργατῶν καὶ ὑπαλλήλων (ὑπὸ ἀτυχήματα, ἀπὸ γῆρας κ. ἄ.). Οἱ **συνεταιρισμοὶ** συνεστήθησαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη καὶ ἔχουν σκοπὸν τὴν διευκόλυνσιν διαφόρων ἐργασιῶν. Αὐτοὶ διακρίνονται εἰς ἀστικούς καὶ ἀγροτικούς (γεωργικούς). Οἱ ἀστικοὶ εἶνε ἀκόμη ὀλίγοι, ἀγροτικοὶ ὁμῶς πολλοὶ (ὄ 1)2 χιλ.). Οἱ ἀγροτικοὶ συνεταιρισμοὶ ἴδρυσαν πολλὰς ἐνώσεις καὶ μίαν «Πανελληνίαν Ὀμοσπονδίαν Συνεταιρισμῶν Ἑλλάδος», διὰ νὰ κανονίξῃ τὴν κίνησιν των.

Ἐκπαίδευσις. Ἡ κατωτέρα ἐκπαίδευσις γίνεται εἰς τὰ ἐξατάξια δημοτικὰ σχολεῖα καὶ θεωρεῖται ὑποχρεωτική. Δι' αὐτὸ σήμερον εἶναι ὀλίγοι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι δὲν γνωρίζουν ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν. Δημοτικὰ σχολεῖα εἶναι πολλὰ (ὑπὲρ τὰς 8 χιλ.) καὶ οἱ φοιτῶντες μαθηταὶ καὶ μαθήτριαι ἀποτελοῦν τὸ 1)8 τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος. Διὰ τὴν μέσην ἐκπαίδευσιν ὑπάρχουν 150

γυμνάσια, 300 ήμιγυμνάσια, πρακτικά λύκεια και διάφορα διδασκαλεία.

Διὰ τὴν εἰδικὴν ἐκπαίδευσιν ὑπάρχουν σχολαὶ γεωργικαί, ἐμπορικαί, ἱερατικαί, στρατιωτικαί καὶ σχολεῖα καλλιτεχνικῆς ἐκπαιδεύσεως. Διὰ δὲ τὴν ἀνωτέραν ἐκπαίδευσιν ὑπάρχουν δύο Πανεπιστήμια (Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης), τὸ Μετσόβιον Πολυτεχνεῖον, ἡ Ἀνωτάτη Σχολὴ τῶν Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἡ Ἀνωτάτη Γεωπονικὴ Σχολή.

Ἐπιστήμια. Τὰ ἀνώτερα ἰδρύματα τῆς ἐκπαιδεύσεως (ὡς τὰ Πανεπιστήμια καὶ τὸ Πολυτεχνεῖον) δὲν ἔχουν σκοπὸν νὰ μορφώσουν μόνον ἐπιστήμονας ἀλλὰ καὶ νὰ προσπαθοῦν νὰ προάγουν τὰς ἐπιστήμας. Ἐκτὸς τῶν ἰδρυμάτων τούτων εἶναι καὶ ἄλλα, τὰ ὅποια φροντίζουν διὰ τὴν πρόοδον τῶν ἐπιστημῶν. Τὸ **Ἀστεροσκοπεῖον** τῶν Ἀθηνῶν φροντίζει διὰ τὴν πρόοδον τῆς ἀστρονομίας καὶ τῆς κλιματολογίας, διάφορα **Μουσεῖα** (ἐν Ἀθήναις καὶ εἰς ἀρχαιολογικοὺς τόπους) βοηθοῦν τὰς σπουδὰς τῆς ἱστορίας, τῆς ἀρχαιολογίας, τῆς καλλιτεχνίας καὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν.

Μέσα πρὸς πρόοδον ὀρισμένων ἐπιστημῶν εἶναι καὶ διάφοροι ἐπιστημονικαὶ ἑταιρεῖαι καὶ σύλλογοι. Τοιαύτη ἑταιρεία εἶνε ἡ **Ἀρχαιολογικὴ**, ἡ ὅποια ἔχει κάμει πολλὰς ἀρχαιολογικὰς ἀνασκαφάς, ἡ **Ἐπιστημονικὴ**, σύλλογος δὲ σπουδαῖος ὁ **Παργνασσός**, (φιλολογικός). Ἐσχάτως ἰδρύθη **Ἀκαδημία** μὲ σκοπὸν νὰ ὑποστηρίξῃ τὰς ἐπιστήμας καὶ νὰ βοηθήσῃ τὴν γεωργίαν, τὴν βιομηχανίαν καὶ τοὺς ἄλλους κλάδους, οἱ ὅποιοι αὐξάνουν τὸν πλοῦτον εἰς τὴν χώραν. Κέντρον τῆς πνευματικῆς κινήσεως εἶνε αἱ Ἀθῆναι.

Καλὰ τέχνη. Εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους ἔχουν ἀναφανῆ σπουδαῖοι Ἕλληνες ζωγράφοι καὶ γλύπται. Αὐτοὶ ἐσπούδασαν εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Σχολεῖον τῶν Καλῶν Τεχνῶν, πολλοὶ δὲ ἐτελειοποίησαν τὰς σπουδὰς των εἰς τὴν Γερμανίαν, τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν. Συχνὰ γίνονται ἐκθέσεις ζωγραφικῆς εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὰς ἐπαρχίας ἡ δὲ Ἐθνικὴ Πινακοθήκη περιλαμβάνει πολυτίμους εἰκόνας Ἑλλήνων καὶ ξένων ζωγράφων. Σπουδαιότατοι ζωγράφοι ἀπὸ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος

ήσαν ό Βρυζάκης, ό Γύζης, ό Ίακωβίδης, ό Βολωνάκης, και άλλοι. Έργα γλυπτικής είναι εις τὰ νεκροταφεία (έπιτύμβια) και εις ιστορικούς τόπους (άνδριάντες έπιφανών άνδρών ή άναμνηστικά μνημεία) Σπουδαίοι γλύπται είναι ό Χαλεπάς, ό Βρούτος, ό Σώχος κ. ά. Αρχιτεκτονικά δέ καλλιμάρμαρα οικοδομήματα έχουν άνεγερθή κυρίως εις τὰς Αθήνας. Η γλυπτική και ή αρχιτεκτονική ενισχύεται με τὰ ώραία μάρμαρα τής Ελλάδος, όπως και κατά τήν αρχαίαν έποχήν.

Μουσική και Θεάτρον. Σημαντικήν πρόοδον έσημείωσαν κατά τὰ τελευταία έτη ή Μουσική και ή Θεατρική Τέχνη και άπετέλεσαν άπαραίτητα στοιχεία τής έκπολιτιστικής ανάπτυξεως τών κατοίκων. Υπό τήν προστασίαν του Κράτους ιδρύθησαν εις τὰς Αθήνας και τὰς μεγάλας πόλεις τής Ελλάδος, Ωδεία και Μουσικά Σχολαί όπου φοιτᾷ σημαντικός αριθμός μαθητῶν.

Ώσαύτως τὸ Θεάτρον έλαβε μεγάλην ανάπτυξιν. Τῷ 1932 ιδρύθη εις τὸ Ἐθνικὸν Θεάτρον έφάμιλλον τών Ευρωπαϊκῶν δια τήν προαγωγήν του Θεάτρου έν Ελλάδι, ήτις ήτο ή πρώτη καιτις αὐτοῦ.

ΤΕΛΟΣ

ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΑΣ

Jean Brunhers La Geographie humaine (3 volumes).

Vidal de la Blanche - Principes de Geographie humaine.

Lucien Febvre La Terre et l' evolution humaine.

Commandant J.Rouch - Les traits essentielles de la Geographie humaine.

Θ **Στεφανίδου** — 'Ανθρωπογεωγραφία. 'Η εξάπλωσις τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς (ἐκ τοῦ γερμανικοῦ ὑπὸ ἔκδοσιν)

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ Η ΓΗ

	Σελίς
1. <i>Οι πρώτοι άνθρωποι και ἡ ἐξάπλωσις αὐτῶν ἐπὶ τῆς γῆς</i>	3
Ἡ ἐξέλιξις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους	3
Ἡ ἐξάπλωσις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐπὶ τῆς γῆς	4
2. <i>Αἱ φυλαὶ καὶ ἡ διασπορὰ τῶν ἀνθρώπων</i>	6
Αἱ διακρίσεις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους	6
Αἱ φυλαὶ	7
Ἡ γεωγραφικὴ διασπορὰ τῶν ἀνθρώπων	9
3. <i>Αἱ διάφοροι βαθμίδες τοῦ πολιτισμοῦ</i>	12
Διάκρίσεις τῶν λαῶν κατὰ τὸν βαθμὸν τοῦ πολιτισμοῦ	12
Πολιτισμικοὶ κύκλοι	14
4. <i>Ἡ ἀμοιβαία ἐπίδρασις μεταξὺ ἀνθρώπων καὶ γῆς</i>	18
Αἱ ἐπιδράσεις τῆς φύσεως ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων	18
Αἱ ἐπιδράσεις τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς φύσεως	21

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

1. <i>Γεωγραφικὴ ἐξάρτησις τῶν κρατῶν</i>	21
Θέσις τῶν κρατῶν	21
Μέγεθος τῶν κρατῶν	22
Ἡ κατάστασις τῶν κρατῶν	23

2	Γεωπολιτική άποψις τῆς ἀναπτύξεως τῶν κρατῶν	Σελίς 24
3	Τὰ ἰσχυροτάτα κράτη τῆς γῆς	26
	Τὸ Βρεττανικὸν κράτος	26
	Ἡ Γαλλία καὶ αἱ ἀποικίαι αὐτῆς	33
	Ἡ χώρα τῶν Σοβιέτ (Ρωσία)	36
	Κίνα καὶ Ἰαπωνία	38
	Αἱ Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς	42

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ ΚΑΙ ΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑΙ ΑΥΤΩΝ ΣΧΕΣΕΙΣ

1.	Τὰ κέντρα τῆς γεωργικῆς καὶ κτηνοτροφικῆς παραγωγῆς	48
	Οἱ σιτοβολῶνες	48
	Ἡ Κτηνοτροφία	50
	Ἡ ἄλτις	51
2.	Ὁ πλοῦτος τοῦ ὑπεδάφους	51
	Ὄρυκτοι ἄνθρακες	51
	Πετρέλαιον	52
	Μέταλλα	52
	Ἄλας	55
3.	Ἡ βιομηχανικὴ ἐξάπλωσις	55
4.	Τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον	56
5.	Ἡ παγκόσμιος συγκοινωνία	57
	Οἱ γεωγραφικοὶ ὅροι διὰ τὴν συγκοινωνίαν	57
	Συγκοινωνίαι Τ. Τ. Τ.	60
	Αἱ μεγάλαι συγκοινωνιακαὶ ὁδοὶ	60

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

A'	Ἡ γεωγραφικὴ κατανομή τῶν θρησκευμάτων	61
B'	Ἡ διανομὴ τῶν γλωσσῶν	64

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

	Σελίς
ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	66
1. Οι φυσικοί ὄροι πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ	66
2. Ἡ μορφολογία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους	68
3. Αἱ μεταβολαὶ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν κατοίκων	70
4. Κάτοικοι	71
Γενικά	71
Τὰ κέντρα καὶ αἱ τύχαι τοῦ Ἑλληνισμοῦ	73
Πληθυσμὸς καὶ οἰκησις	73
5. Γεωπολιτικὴ ἀποψις τῆς Ἑλλάδος	75
6. Ὁ πλοῦτος τῆς Ἑλλάδος καὶ αἱ οικονομικαὶ ἀσχολίαι	77
Γεωργικὰ προϊόντα	77
Κτηνοτροφικὰ προϊόντα	79
Ἄλιεϊα	80
Λατομεῖα, ὄρυχεα καὶ μεταλλεῖα	81
Βιομηχανία	82
Ἐμπόριον	84
Ναυτιλία	85
Συγκοινωνία	86
7. Αἱ πνευματικαὶ ἀσχολίαι	89
Θρησκεία	89
Πολίτευμα	89
Διοικήσις	90
Κοινωνικὴ ζωὴ	90
Ἐκπαίδευσις	90
Ἐπιστήμαι	91
Καλὰ τέχνηαι	91
Μουσικὴ καὶ Θέατρον	92

024000028391

Επιτομή

